

KAPŁANI PRZY CHORYCH
NA COVID s. 4

PERSKIE OKO
Z „TRAWKOMATU” s. 36

WOJNA
IDEI s. 18

WIARA W CZASIE
ZWĄTPIENIA s. 38

22.11.2020
nr 47 (787)
cena 5 zł
(w tym 8% VAT)
NR INDEKSU 205 109
ISSN 1734-9079

www.idziemy.pl

idziemy

SPECJALNIE
DLA „IDZIEMY”
WYWIAD
Z HOLLYWOODZKIM AKTOREM
I DZIAŁACZEM PRO-LIFE
EDUARDEM VERASTEGUI

O Kościele po męsku

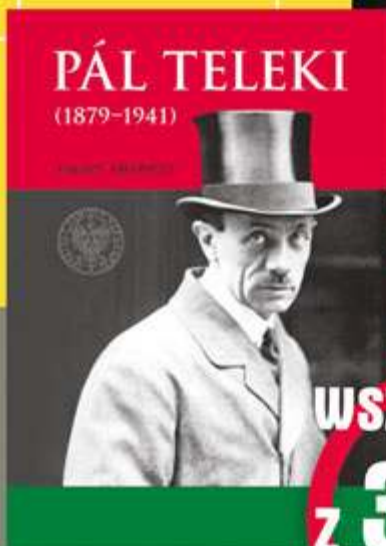
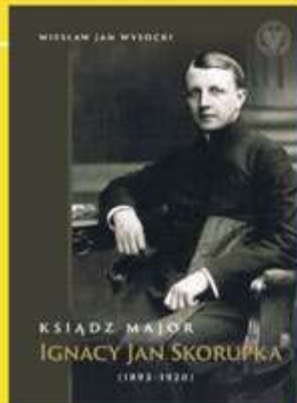
s. 10, 12

I Wirtualny Kiermasz Książki IPN

30 listopada – 6 grudnia 2020

Zapraszamy do udziału w I Wirtualnym Kiermaszu Książki IPN.

Czekają na Państwa **nowości, bestsellery, książki, albumy, komiksy, gry**

Jak wziąć udział w kiermaszu?

W dniach 30 listopada – 6 grudnia

wejdź na **ipn.poczytaj.pl**

Do zobaczenia!

**wszystko
z 30%
rabatem!**

ks. Henryk Zieliński

Łatwo nie będzie

Dla Kościoła w Polsce nadszedł kolejny czas próby. Jak z niej wyjdziemy, to zależy również od nas, z zachowaniem ewangelicznej zasady: „Komu więcej dano, od tego więcej wymagać się będzie”.

Jest coś, co we mnie siedzi jak cień od początku kapłaństwa. Otóż pobyt w seminarium duchownym jest częściowo odpłatny. Połowę należności kandydat do kapłaństwa wnosi co miesiąc w czasie studiów, a drugą już po święceniach. Tym, których na to nie stać, znajduje się ofiarodawców, którzy anonimowo fundują stypendia. Jakież było moje zdziwienie, kiedy przełożeni dali mi kontakt do osoby, której miałem podziękować za sześciolatnie stypendium. Za mój pobyt w seminarium płacili przecież moi rodzice i brat. Wysłałem do pani – emerytowanej nauczycielki – zaproszenie na Mszę. Intencje, o które prosiła, corocznie odprowadzam. Ale do rodzinnego domu na prymicje jej nie zaprosiłem. Nie wiedziałem, co miałbym w takiej sytuacji powiedzieć rodzicom i bratu. Do dzisiaj mam z tego powodu wyrzuty sumienia, bo ta pani z emerytury fundowała też stypendium, które przydzielono jednemu z kleryków, ale ten do święceń nie doszedł. I co miano jej powiedzieć? Że jej ofiarność poszła na marne? Ja zaś nie chciałem wziąć odpowiedzialności za kogoś innego. Po ludzku było to normalne, ale nie w duchu Chrystusowego kapłaństwa. Bo przecież On oddał życie za nasze grzechy.

Naszło mnie na taki rachunek sumienia w kontekście smutnych wydarzeń w Kościele. One też zdradzają braki podstawy kapłańskiej nawet wśród kardynałów odzianych w purpurę, która ma symbolizować gotowość przelania krwi dla Chrystusa i Kościoła. Zdarzają się przecież tacy, którzy cynicznie pną się po szczeblach kościelnej kariery, traktując purpurę jako swoisty immunitet. Nie wszyscy oczywiście. Dla przeciwwagi wspomnijmy kard. George’a Pella, który będąc jednym z najbliższych współpracowników papieża Franciszka, nie zaślaniał się immunitetem. Zgodził się odpowiadać przed sądem i cierpieć uwięzienie, zanim uznano jego niewinność. Każdemu papieżowi życzyłbym takich współpracowników.

Problemem świętych jest jednak to, że zwykle nie mają szczęścia do ludzi. Mierzą swoją miarą i są za mało podejrzliwi. Tak było też ze św. Janem Pawłem II. A teraz nie widać, aby chociaż ci, którzy byli najbliżsi niego i najwięcej mu zawdzięczają, chcieli zaryzykować swoje dobre imię dla obrony prawdy o jego świętości. Bo on był świętym. Taka była intuicja wiernych

o nim natychmiast po jego śmierci, zanim ogłosił to Kościół. Stąd wzięło się wołanie „Santo subito”.

W tej kampanii, której jesteśmy świadkami, nie chodzi jedynie o osobistą świętość Jana Pawła II, lecz o zakwestionowanie jego nauczania i unieważnienie decyzji kanonizacyjnych Kościoła. Jakież „odchudzenie” kultu św. Jana Pawła II, którego domagają się niektórzy biskupi z USA, może nam wyjść na dobre, ale czym innym są takie formy kultu, którym on sam był za życia przeciwny, a czym innym obrona prawdy, którą głosił, i którą o nim ogłosił Kościół.

Nie czuję się powołany, w kontekście bolesnych oskarżeń, aby kogokolwiek osądzać. Nie można ferować wyroków na podstawie takich „dokumentów” jak film Marcina Gutowskiego. Film trzeba bowiem odbierać jak film, a nie jak akta sądowe. Ani data jego emisji nie była przypadkowa (przed długo zapowiadany raportem o kard. McCarricku), ani cała sekwencja zdarzeń z audiencją kard. Dziwisza dla Piotra Kraśki. Stworzono pełną napięcia narrację. Nic tu nie jest przypadkowe. W filmie zaś przemawia wszystko: padający deszcz, muzyka, światło, tembr głosu, dobór wypowiadających się autoritetów filmowych. Bo film ma działać na wyobraźnię i emocje, a nie na rozum. Aż dziw, że jakąś rolę zechciał w czymś takim zagrać także ks. prof. Andrzej Kobylński. Po tym, jak dla jednej z gazet do wywiadu o pedofilii dał się sfotografować na placu zabaw na dziecięcej hośtwie? Media to nie coś, co można oswoić, to raczej pole minowe, na którym giną nawet doświadczeni spece. Czy w słusznej sprawie oczyszczenia Kościoła powinniśmy korzystać z pomocy TVN albo „Gazety Wyborczej”? Bóg może posłużyć się i nimi, jak posługiwał się Asyryjczykami dla nawrócenia Izraela. Ale czy to powód, abyśmy podrygiwali do ich muzyki?

Wiadomo, że w najbliższym czasie łatwo nie będzie. Ale wierzymy, że „Bóg z tymi, którzy go miłują, współdziała we wszystkim dla ich dobra” (Rz 8, 28). Z tego, co się teraz dzieje, też wyjdzie dobro. Tylko trzymajmy się Chrystusa.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

22.11.2020 **idziemy** w numerze:

TEMAT TYGODNIA

O Kościele po męsku s. 10

Męska strona formacji s. 12

NA CZASIE

Kapłani przy chorych na COVID s. 4

Ze świata s. 6

Kali goni króliczka s. 9

Z kraju s. 14

Wojna idei s. 18

Powybiorczy chaos s. 20

NASZE SPRAWY

Perskie oko z „trawkomatu” s. 36

Który magnez wybrać? s. 43

Zniesienie współwłasności s. 44

Program TV s. 47

MOJA WIARA

Nie porównuj się z innymi s. 23

Nie o mnie chodzi s. 34

Wiara w czasie zwątpienia s. 38

Zapomniany pisarz s. 42

Pusty kosz na pranie s. 54

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl.
E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

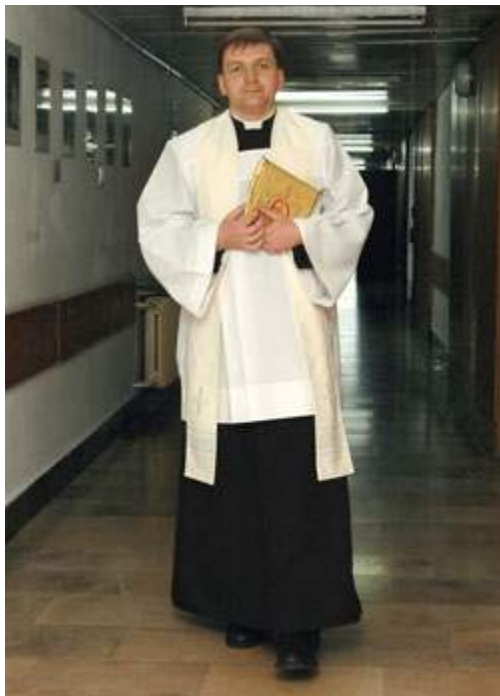

foto: arch. tygodnika „Idziemy”

Musimy starać się zrozumieć tę nadzwyczajną sytuację i odnaleźć się w niej.

Pamiętam, jak na oddziale nie-COVID-owym niewidomy starszy pacjent po operacji powiedział: „Proszę księdza, proszę podać mi rękę, chciałbym dotknąć człowieka”. To było dla mnie ogromnie poruszające i uświadomiło mi, jak bardzo chorzy potrzebują bliskiego kontaktu.

Czy pacjenci są poinformowani, że mają możliwość poproszenia o przyjęcie kapłana, przyjęcie sakramentów?

W jednym ze szpitali ustalono, że kartka z taką informacją zostanie położona na szafce przy łóżku każdego chorego, a w innych taką informację przekazuje się przez personel medyczny. Sami zaś duszpasterze przychodzą do chorych ubrani w takie same kombinezony jak personel medyczny. Pomysłowość kapłanów, by byli rozpoznawalni, godna jest podziwu. Przyczepiają sobie karteczki z informacjami, emblematy, swoje zdjęcia w kapłańskim stroju albo tradycyjnie, wchodząc

się, że więcej pracy mają kapelani w tych regionach Polski, gdzie jest najwięcej zakażeń koronawirusem. Musimy być w pogotowiu przez siedem dni w tygodniu. Nikt nas nie zastąpi. Drzę, co się stanie, kiedy kapłan zachoruje, a pacjent będzie pragnął przystąpić do sakramentów. W skali kraju spora jest grupa kapłanów, którzy zarazili się koronawirusem. Po wyzdrowieniu nikt z nich nie zrezygnował z posługi, wszyscy wrócili do duszpasterstwa szpitalnego.

Inna jest sytuacja w domach opieki, gdzie konsulta zakonów męskich i żeńskich podjęła decyzję o posyłaniu do pracy jako wolontariuszy siostr zakonnych i zakonników. Wykonują oni zabiegi pielęgnacyjne przy pacjentach, a jednocześnie zajmują się opieką duchową.

Co jest największym wyzwaniem dla kapłanów?

Jako kapelani spotykamy się z ogromem ludzkiego cierpienia. Niezależnie od tego, czy są młodzi, czy starsi – chorzy podobnie przeżywają lęk, pytają, dlaczego muszą tu być, tę-

Kapłani przy chorych na COVID

Z ks. **Arkadiuszem Zawistowskim**, Krajowym Duszpasterzem Służby Zdrowia, rozmawia Irena Świerdzewska

„Jedni chorzy modlą się głośno, drudzy wołają po imieniu swoich bliskich” – opisywał były pacjent reakcje chorych na COVID-19. Czy kapelani szpitalni mają trudności w docieraniu do chorych?

Każdy szpital funkcjonuje według swoich wewnętrznych wytycznych. Wiele zależy od współpracy między dyrekcją szpitala, medykami i kapłanem. Do mnie docierają raczej pozytywne sygnały odnośnie do tej współpracy, ale w niektórych placówkach występują problemy. Kapelani, jako pracownicy szpitala, muszą dostosować się do zarządzeń, nie mogą swobodnie przemieszczać się po oddziałach. Wejście na oddziały odbywa się z zachowaniem reżimu sanitarnego.

Duchowni chodzą z posługą do pacjentów, jeśli otrzymują wezwanie od nich samych albo od ich rodzin. Są to krótkie, ale bardzo owocne wizyty. Inni duszpasterze pełnią swą posługę według wyznaczonego harmonogramu. To jest bolesna sytuacja zarówno dla pacjentów, jak i dla duszpasterzy, chcielibyśmy być częściej przy chorych, aby im towarzyszyć, jednak rygor sanitarny w oddziałach dla osób zakażonych koronawirusem ogranicza kontakt.

do sali, mówią głośno: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus”.

Na Stadionie Narodowym w Warszawie działa już szpital dla łżej chorych z COVID-19. Czy jest tam kapłan?

Naszym pragnieniem jest, by przebywający tam pacjenci mieli opiekę duszpasterską. Po wydaniu zgody przez dyrekcję szpitala została uruchomiona procedura administracyjna, by kapłan mógł rozpocząć posługę. W pierwszym etapie funkcjonowania szpitala przewiduje się 500 pacjentów, a docelowo może być ich 1,2 tys. Nie ma przepisów ściśle określających liczbę kapłanów przy danej liczbie chorych. W tym przypadku mówi się, że jeden duchowny może pełnić posługę dla 400–500 chorych.

Przed pandemią w szpitalu pracował zwykle jeden kapłan. Czy w czasie pandemii więcej kapłanów kierowanych jest do chorych?

W szpitalach posługuje tyle samo kapłanów co przed pandemią. Są wśród nich starsi księża z obciążeniami zdrowotnymi. Wydaje

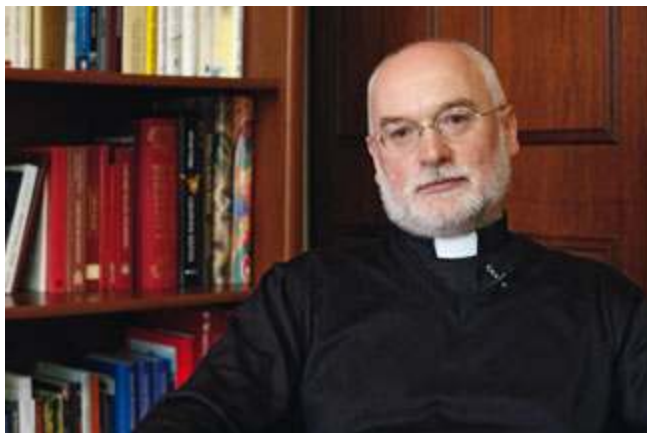
się, że więcej pracy mają kapelani w tych regionach Polski, gdzie jest najwięcej zakażeń koronawirusem. Musimy być w pogotowiu przez siedem dni w tygodniu. Nikt nas nie zastąpi. Drzę, co się stanie, kiedy kapłan zachoruje, a pacjent będzie pragnął przystąpić do sakramentów. W skali kraju spora jest grupa kapłanów, którzy zarazili się koronawirusem. Po wyzdrowieniu nikt z nich nie zrezygnował z posługi, wszyscy wrócili do duszpasterstwa szpitalnego.

Jest szansa na dodatkowe kadry?

Dzwonili już do mnie indywidualnie młodzi kapłani, chętni do pracy w szpitalach. W nadzwyczajnych sytuacjach będą proszeni o pomoc. Duszpasterstwo Służby Zdrowia na poziomie krajowym nie ma jednak możliwości organizowania kadry kapłanów. Opieka duszpasterska w placówkach medycznych podlega biskupowi miejsca, na terenie którego znajduje się szpital czy DPS.

Kim są pacjenci, którzy proszą o wizytę kapłana?

Jesteśmy potrzebni nie tylko wierzącym, ale także tym, którzy się pogubili, którym nie było po drodze z Panem Bogiem. Ktoś po długim czasie otworzył się na Boga i poprosił księdza o rozmowę, spowiedź i Komunię świętą. Od kapłanów pracujących na oddziałach dla chorych z COVID-19 słyszę: „Warto tam chodzić, bo tam się dokonują cuda nawrócenia”.

fot. episkopat.pl

Rekolekcje biskupów

Ks. Dariusz Kowalczyk, jezuita, wykładowca i były dziekan Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, a zarazem od wielu lat stały publicysta tygodnika „Idziemy”, poprowadził tegoroczne rekolekcje dla Episkopatu Polski. Ich motywem przewodnim były słowa: „Z Janem Pawłem II i kard. Stefanem Wyszyńskim –

stawanie przed Bogiem i Jego dworem”.

„Cieszyłem się, że w tym roku będzie mi dane towarzyszyć księżom biskupom w ich rekolekcjach na Jasnej Górze. Niestety, koronawirus nie pozwoli, by spotkać się u Matki Bożej w Częstochowie, a zatem te rekolekcje będą nietypowe, chociaż w dzisiejszych czasach można powiedzieć, że typowe,

a mianowicie on-line” – powiedział ks. Dariusz Kowalczyk SJ, zapowiadając tegoroczne rekolekcje. Trwały one od 16 do 19 listopada. W ramach nich biskupi w swoich domach wysłuchali ośmiu videokonferencji. Swoją modlitwę w tym czasie ofiarowywali w intencji Kościoła, ochrony życia nienarodzonych oraz pokoju w ojczyźnie.

Nawiązując do tematu rekolekcji, ks. Kowalczyk wyjaśnił, że sformułowanie mówiące o stawianiu „przed Bogiem i Jego dworem” – czyli również przed świętymi i Matką Bożą – zapożyczył od św. Ignacego Loyoli, do którego też w swych rozważaniach często się odwoływał. Zapytany o treść i przesłanie rekolekcji, wskazał na dwa ich elementy. Pierwszy to potrzeba odnalezienia samych siebie przed Bogiem w czasie zamętu. Drugi dotyczył zła w świecie, zła w nas i wezwania do nawrócenia.

Na adwent

Do najbliższego numeru „Idziemy” dołączona będzie płyta z nagraniem 33-dniowych rekolekcji, przygotowujących do całkowitego oddania się Matce Bożej i Jezusowi Chrystusowi zgodnie ze wskazaniem św. Ludwika Grignion de Montfort. Projekt, realizowany wspólnie z Fundacją „Tota Tua”, ma wsparcie abp. Stanisława Gądeckiego, przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski. Będzie to z naszej strony także próba wypełnienia luki duchowej spowodowanej odwołaniem rekolekcji adwentowych w większości parafii.

Dodatkowo w kolejnych adwentowych numerach „Idziemy” maryjne i jasnogórskie rozważania rekolekcyjne będzie zamieszczał o. Michał Legan, paulin i misjonarz miłosierdzia.

Krzysztof Ziemiec

Czasy przełomu

Eksperci nie mają wątpliwości: USA po wyborach czekają gorące tygodnie, a może nawet miesiące. Co prawda Donald Trump stopniowo zmienia retorykę, ale protesty na ulicach nie gasną.

Skorzystać na tym mogą tylko inne mocarstwa, przede wszystkim te, które Trump uznawał za swoich wrogów. Czyli głównie Chiny. Ewentualne batalie sądowe do czasu zaprzysiężenia osłabiają decyzyjność, a tym samym utrudniają USA odrabianie koronawirusowych strat w gospodarce. A te są gigantyczne.

Tymczasem Chiny szybko zapomniały o pandemicz-

nych stratach. Na minusie był tylko pierwszy kwartał roku, w którym PKB skurczył się o 10 proc.! Wiemy, że kosztem ostrego egzekwowania ograniczeń i praw obywatelskich, ale finalnie liczy się efekt.

Za wcześniej jeszcze, by prognozować, jak sytuacja w USA

wpłynie na ich globalną pozycję i cały światowy układ sił, gospodarczy czy polityczny. Ale widać już, że czas pandemii to także czas ukrytej wojny. Ukrytej, bo bez czołgów. Ale mogącej zmienić świat jak klasyczna wojna.

Zamieszanie wokół zmiany lokatora w Białym Domu, a także prawdopodobnie podzielony przyszły Kongres nie wzmocnią Waszyngtonu, ale go osłabiają. Są obawy, że przez to w najbliższym czasie żadna ambitna zmiana strategiczna czy polityczna w USA się nie uda.

Te dwa, a może nawet trzy kryzysy – bo mamy pandemię,

kryzys gospodarczy i zamieszanie powyborsze – sprawiają, że skupione na sobie Stany dają bezwładnie zielone światło dla coraz silniejszego Pekinu i Rosji, która może na przykład wykonać ruchy na Białorusi czy na Ukrainie, których wcześniej nie odważyłaby się wykonać, ale o nich cały czas myśli.

W podobnej niestabilnej i groźnej sytuacji znalazła się ostatnio Polska. Na drugą, znacznie silniejszą falę pandemii nałożyły się coraz bardziej widoczne turbulencje w obozie władzy, w tym nietrafione próby zmiany prawa czy niezrozumiałe dla wielu wyborców decyzje, a także ostatnie protesty uliczne. Do tego trzeba jeszcze dołożyć niesamowicie szybko zachodzący proces osłabiania roli i autentycznej pozycji Kościoła, religii i rodziny. To proces znany na Zachodzie od dekad, który dotarł teraz

i nad Wisłę, dokonując spustoszeń w mgnieniu oka. Także poprzez grzechy, co niezwykle zasmucające, niektórych hierarchów.

Osłabienie Kościoła to osłabienie więzi społecznych, potem prawa, a potem całego narodu. Jeśli dodamy do tego

Oslabienie Kościoła to osłabienie więzi społecznych, potem prawa, a potem całego narodu.

jeszcze to, co dzieje się w Europie – z jednej strony coraz częstsze zamachy i coraz silniejsze stanowiska rządów wobec grup imigranckich, próbę ograniczenia wypłaty funduszy UE poprzez powiązanie ich z regułą praworządności (czyli de facto większą chyba od chwili wejścia Polski do UE próbę narzucenia krajom z rubieży imperium woli hegemonu, jakim jest jądrowo UE), a w finale walkę o to, kto będzie silny, a kto pozostanie słaby – to pozostaje tylko prosić naszych polityków o współpracę, a świętych, by mieli w opiece swoją ojczyznę.

Autor jest dziennikarzem TVP

W SKRÓCIE

■ **Biden i Franciszek.** Joe Biden rozmawiał telefonicznie z papieżem Franciszkiem – poinformował jego sztab. Ogłoszony przez media prezydentem elektem polityk wyraził gotowość współpracy w sprawach pomocy najbardziej potrzebującym, integracji migrantów i uchodźców oraz przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

■ **Rosjanie w Sudanie.** Premier Rosji Michaił Miszustin podpisał rozporządzenie o utworzeniu bazy rosyjskiej marynarki wojennej na terytorium Sudanu, na wybrzeżu Morza Czerwonego. Będzie to punkt zaopatrzenia materialno-technicznego mieszczący do czterech okrętów i trzystu żołnierzy.

■ **Niewinny?** Były prezydent Kosowa i dowódca Armii Wyzwolenia Kosowa 52-letni Hashim Thaci po raz pierwszy stanął przed Specjalną Izbą Sądową ds. Kosowa w Hadze pod zarzutami popełnienia zbrodni wojennych podczas konfliktu z Serbią w latach 1998-1999. Nie przyznał się do winy.

■ **Przeszukania w Austrii.** Austriacka policja przeszukała w czterech różnych regionach kraju ponad 60 lokalizacji związanych z Bractwem Muzułmańskim i Hamasem. Śledztwo, które rozpoczęło się rok temu, dotyczy ponad 70 osób i kilku stowarzyszeń podejrzanych o przynależność do organizacji terrorystycznych lub wspieranie ich.

■ **Śmierć zabójcy.** Peter Sutcliffe, nazywany rozpruwaczem z Yorkshire – jeden z najbardziej znanych seryjnych morderców drugiej połowy XX wieku w Wielkiej Brytanii – zmarł z powodu koronawirusa w wieku 74 lat. Pomieędzy 1975 a 1980 r. zabił w Yorkshire i w północno-zachodniej Anglii 13 kobiet.

■ **Bez inwestowania w Chiny.** Prezydent USA Donald Trump zakazał amerykańskim podmiotom od 11 stycznia 2021 r. inwestowania w papiery wartościowe 31 chińskich firm będących własnością sił zbrojnych ChRL lub kontrolowanych przez nie.

■ **Budowa nie teraz.** Bez większego rozgłosu władze rosyjskie odrzuciły ostatecznie projekt budowy nowej, ogromnej siedziby Patriarchatu Moskiewskiego na terenie duchowej stolicy prawosławia rosyjskiego – Ławry Trójcy Przenajświętszej i św. Sergiusza w podstołecznym Siergiejew Posadzie. Inwestycja wyceniona była wstępnie na półtora miliarda euro.

foto: PAP/EPA/Remo Casili

DZIEŃ UBOGICH

Największym ubóstwem, które trzeba zwalczyć, jest nasze ubóstwo miłości – mówił w niedzielę 15 listopada papież Franciszek podczas Mszy świętej, którą odprawił w bazylice św. Piotra w IV Światowym Dniu Uboгих. – Wyciągnij rękę do potrzebującego, zamiast domagać się tego, czego ci brakuje: tak pomnożysz otrzymane talenty – radził Ojciec Święty. Z powodu ograniczeń sanitarnych związanych z walką z koronawirusem w liturgii uczestniczyło zaledwie sto osób, reprezentujących ubogich Rzymu. W homilii papież podkreślił, że aby być wiernym sługą Boga, trzeba „poświęcić życie”, pozwalając, „by służba zmieniła plany”. – To smutne, kie-

dy chrześcijanin gra na obronie, trzymając się jedynie przestrzegania zasad i poszanowania przykazań. To nie wystarczy, wierność Jezusowi to nie tylko niepopelnianie błędów – przestrzegł Franciszek i wyjaśnił, że sługa „pozbawiony inicjatywy i kreatywności ukrywa się za bezużytecznym strachem i zakopuje otrzymany talent”. Jezus nazywa takiego sługę złym, chociaż nie uczynił on nic złego. Ale nie uczynił też nic dobrego, wołał grzeszyć zaniechaniem, niż podjąć ryzyko popelnienia błędu, i wyrządził Bogu „najgorszą zniewagę: zwrócił otrzymany dar”. Dziś, w tych czasach niepewności i kruchości, nie marnujmy życia, myśląc tylko o sobie – wezwał Ojciec Święty.

ODKRYCIE W EGIPCIE

Egipcjacy urzędnicy ds. zabytków starożytności ogłosili odkrycie co najmniej 100 sarkofagów sprzed ponad 2500 lat, w tym części z mumiami w środku, i ok. 40 złożonych posągów.

Odkrycia dokonano na rozległej nekropolii faraonów w Sakkarze, na południe od Kairu. Sarkofagi są w idealnym stanie. Znalezisko znajdowało się na głębokości 12 metrów.

foto: PAP/EPA/Mohamed Hossam

PATROLE W RZYMIE

Tysiąc policjantów patroluje Rzym w każdy weekend, by nie dopuścić do tworzenia się zgromadzeń, zabronionych z powodu pandemii. Dodatkowo władze postanowiły zamknąć dwie stacje metra w ścisłym centrum, by ograniczyć napływ ludzi. Decyzja o tych nadzwyczajnych działaniach zapadła po minionym weekendzie, gdy tysiące mieszkańców Wiecznego Miasta opanowały nadmorskie plaże, parki i ulice handlowe, tworząc ogromne skupiska.

foto: PAP/EPA/Angelo Carconi

KRYZYS W PERU

fot. PAP/EPA/Paolo Aguilar

Co najmniej trzy osoby zginęły podczas anty-prezydenckich demonstracji w stolicy Peru, Limie. Uczestnicy protestów żądają rezygnacji z urzędu Manuela Merino, który został zaprzyszczony zaledwie kilka dni temu. Protestujący zgromadzili się w centralnym punkcie miasta, na placu San Martín, skandując: „Merino, nie jesteś moim prezydentem”, „Merino oszust”, „Peru się obudziło”. Merino został zaprzyszczony na prezydenta po tym, jak parlament przyjął wniosek o odwołanie dotychczasowego szefa państwa Martina Vizcarry. Miał on jeszcze jako gubernator przyjmować łapówki od wielkich firm, które dzięki temu wygrywały przetargi.

fot. PAP/EPA/Vatican Media Handout

PRZED PEREGRYNACJĄ

Papież Franciszek pobłogosławił w Watykanie figurę Matki Bożej Cudownego Medalika, która od 1 grudnia br. do 22 listopada 2021 r. przemierzy w pielgrzymce całe Włochy. Peregrynacja ma związek ze 190. rocznicą objawień Matki Bożej w kaplicy sióstr

szarytek w Paryżu, które miała św. Katarzyna Labouré. Maryja trzykrotnie objawiała się tej 24-letniej nowicjusze, powierzając misję wybijania i rozpowszechniania medalika z Jej wizerunkiem i zapewniając, że kto go będzie z ufnością nosił, dostąpi wielu łask Bożych.

CYKLON NA FILIPINACH

Liczba ofiar śmiertelnych cyklonu Vamco, który nawiedził Filipiny, wzrosła do 67. Kilkanaście osób wciąż jest zaginionych. Prezydent Rodrigo Duterte udał się do miasta Tuguegarao, na największej wyspie archipelagu Luzon. Tam spadły ulewne deszcze, w wyniku

których zginęło kilkadziesiąt osób. Region Cagayan, ważny ośrodek upraw ryżu i kukurydzy, w dużej mierze znalazł się pod wodą. Zniszczonych zostało 26 tys. domów, a tysiące rodzin zostało bez dachu nad głową. Powodzie dotknęły także stolicę kraju, Manilę.

fot. PAP/EPA/Philippine Coast

W SKRÓCIE

■ **Złodziej relikwii.** Włoscy karabinierzy zatrzymali złodzieja relikwii krwi św. Jana Pawła II, skradzionej we wrześniu z katedry w Spoleto. Relikwii nie znaleziono; przypuszczalnie została sprzedana.

■ **Problemy Zambii.** Zambia dryfuje w stronę autorytaryzmu – uważają miejscowi biskupi. Kilku opozycjonistów zostało aresztowanych, a ich partiom uniemożliwia się prowadzenie działalności politycznej. Zamykane są także niezależne media, a organy ścigania są coraz bardziej upolitycznione. Zdaniem biskupów sytuację pogarsza dramatyczna sytuacja gospodarcza, spowodowana pandemią koronawirusa.

■ **Dewastacja kościoła.** W Goeteborgu na południowym zachodzie Szwecji zdewastowany został rzymskokatolicki kościół Chrystusa Króla. Zniszczono ołtarz główny, z którego zrzucano meble, lichtarze, szaty liturgiczne oraz obrus. Wandale porozrzucali śpiewniki, a za pomocą gaśnicy przeciwpożarowej próbowali zgasić świece, niszcząc wnętrze kaplicy, w której wspomina się zmarłych. Tydzień wcześniej z tego samego kościoła skradziono znajdujący się na ołtarzu krucyfiks. W świątyni odprawiane są Msze także w języku polskim.

■ **Dramaty na morzu.** W ostatnich dniach kolejne 100 osób straciło życie w wyniku zatonięcia dwóch statków z imigrantami u wybrzeży Libii. Od początku października obecnego roku w wodach Morza Śródziemnego zginęło już 900 rozbitków. Biskup z Mazara del Vallo, Domenico Mogavero, zwrócił uwagę na potrzebę przewyższenia obojętności ze strony świata polityki, kultury oraz niestety również ze strony wielu chrześcijan.

■ **Pomoc dla Libańczyków.** Papieskie stowarzyszenie Pomoc Kościołowi w Potrzebie Wielkiej Brytanii przeznaczyło 5 mln euro na odbudowę zniszczonego przez eksplozję Bejrutu. Pieniądze zostaną wydane na odbudowę kościołów oraz domostw dla prawie 6 tys. rodzin, które na początku sierpnia straciły dach nad głową.

■ **Pomnik... psa.** Prezydent Turkmenistanu Kurbankuly Berdymuchammedow w Aszchabadzie odsłonił połączonego pomnika przedstawiającego owczarka środkowoazjatyckiego, czyli ałabaja. Berdymuchammedow określał wcześniej owczarka środkowoazjatyckiego mianem dziedzictwa narodowego.

Serwis przygotowany na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Islamiści atakują

„Biorąc pod uwagę ostatnie ataki terrorystyczne, Europa musi pilnie zreformować system otwartych granic w ramach strefy Schengen” – to słowa kanclerz Angeli Merkel po ubiegłotygodniowej wideokonferencji europejskich przywódców dotyczącej bezpieczeństwa. W spotkaniu wzięli udział również m.in. prezydent Francji Emmanuel Macron i kanclerz Austrii Sebastian Kurz, czyli przywódcy państw, które w ostatnich tygodniach najmocniej dotknął islamski terrorizm. Macron z kolei skrytykował nadużywanie prawa do azylu. Czyżby zaczęło się coś zmieniać w kwestii liberalnej polityki migracyjnej państw członkowskich? Na razie to tylko słowa, podczas gdy islamiści jak zawsze przechodzą do czynów.

Przypomnijmy, że chodzi tu o barbarzyński zamach na

bazylikę Notre Dame w Nici, w którym z rąk islamskiego nożownika zginęły trzy osoby, w tym jednej obcięto głowę. Z kolei 2 listopada „Państwo Islamskie”, które przyznało się do zamachu, zorganizowało atak w Wiedniu, w którym zginęły cztery

osoby, a dwadzieścia zostało rannych. Dwudziestoletniego sprawcę zamachu zastrzeliła policja, jednak okazuje się, że zamachowiec miał kontakty z islamistami z Niemiec. Stąd zaangażowanie kanclerz Merkel w sprawę.

Niestety, fakty wyraźnie pokazują, że młodzi muzułmanie – także ci urodzeni i wychowani w Europie – coraz częściej poddają się wpływom radykalnego islamu. Proces ten nasilił się po 2015 roku, kiedy to miała miejsce masowa imigracja muzułmanów do Europy. W samych Niemczech liczba wyznawców islamu wzrosła od tego czasu o 20 proc. Aby zahamować ten trend, rząd federalny za-

mierza od przyszłego roku finansować kształcenie imamów na specjalnym wydziale uniwersytetu w Osnabrück. Chodzi o to, aby kształceni przez państwo imamowie posługiwali się językiem niemieckim i szanowali zasady życia w państwie europejskim. Czy to się uda? Trudno powiedzieć.

Póki co sytuacja nie napawa optymizmem. Niedawny przypadek, o którym donosi gazeta „Tagesspiegel”, mówi sam za siebie. W jednej z berlińskich szkół podstawowych jedenastoletni muzułmanin zagroził nauczycielce, że zrobi z nią „to samo, co ten chłopak w Paryżu”. W ten sposób uczeń nawiązał do zabójstwa francuskiego nauczyciela historii Samuela Paty

w październiku br., który został ścięty przez osiemnastoletniego Cezczena. Ekspert CDU ds. integracji Ismail Tipi stwierdził po tym wydaniu: „To już ostatnia chwila, jeśli nawet dzieci ze szkoły podstawowej grożą nauczycielom obcięciem głowy, rysują dżihadystów na lekcjach plastyki i jako swój przyszły

zawód deklarują «świętych wojowników». Jeśli nie podejmiemy działań na czas, w przyszłości będziemy mieli jeszcze więcej problemów z nowym pokoleniem dżihadystów w Niemczech, niż mamy obecnie”.

Podobnie uważa Hamed Abdel-Samad, niemiecki ekspert ds. islamu i autor książek, który ogłosił zamiar opuszczenia Niemieckiej Konferencji ds. Islamu, gdyż według niego „przedstawiciele państwa nie chcą tak naprawdę słyszeć głosów krytycznych”. Nie inaczej myśli połowa niemieckiego społeczeństwa. Według ostatniego sondażu Instytutu Badań Rynkowych i Społecznych INSA-Consulere aż 49,5 proc. obywateli niemieckich uważa, że politycy nie doceniają niebezpieczeństwa ataków islamistycznych. Deklaracje padają tylko wtedy, gdy dochodzi do zamachu ze strony islamskich ekstremistów, potem znów zapada cisza.

Konkretnie działania zaczęła ostatnio podejmować Francja i może będzie to przykładem również dla jej sąsiadów, bo jak do tej pory za okolicznościowymi deklaracjami kanclerz Merkel nie szły konkretne czyny.

Wznanej z protestów przeciw Alaksandrovi Łukaszence dzielnicy Mińska, nazywanej potocznie Placem Przemian, najprawdopodobniej milicjanci bez mundurów 11 listopada wieczorem zdejmowali wywieszone biało-czerwono-białe flagi, używane przez środowiska opozycyjne. Kiedy 31-letni Raman Bandarenka coś do nich powiedział, został mocno popchnięty i pobity. W końcu wsadzono go do mikrobusa i zawieziono na komisariat. Półtorej godziny później karetka pogotowia zabrała go do szpitala, gdzie oznajmiono, że doznał „obrazień podczas bójki”. Gdy

Śmierć opozycjonisty

fot. PAP/EPA/Sergey Dolzhenko

trafił na salę operacyjną, był już nieprzytomny. Mimo kilkugodzinnej operacji jego

stan się nie poprawił i Bandarenka zmarł. – Codziennie dużo modlimy się o zakoń-

czenie przemocy, ale widzimy, że ona narasta, pojawiają się nowe ofiary. Wszyscy byliśmy zszokowani, kiedy dowiedzieliśmy się, że Raman został pobity i umarł – powiedział bp Jury Kasabutski. Wikariusz generalny archidiecezji mińsko-mohylewskiej przewodniczył w katedrze Najświętszej Maryi Panny w Mińsku Mszy świętej w intencji skatowanego Ramana Bandarenki, kolejnej ofiary terroru reżimu Łukaszenki.

W różnych miejscach Mińska zaczęto składać kwiaty i zapalać znicze przy fotografii Bandarenki (na zdjęciu).

Dariusz Kowalczyk SJ

Kali goni króliczka

Czy zdarza się w instytucjach Kościelnych zło, które boli, gorszy, woła o pomstę do nieba? Niestety, zdarza się. I to od samego początku, od zdeprawowanego Judasza (dla czego Jezus nie pozbył się go od razu?) i wspólnoty chrześcijan w Koryncie, którym św. Paweł wyrzuca rozpustę, „jaka się nie zdarza nawet wśród pogan” (1 Kor 5, 1).

A z drugiej strony: czy Kościół katolicki jest w perfidny sposób atakowany? Tak! Kościół jest dziś opluwany i prześladowany jak żadna inna wspólnota, instytucja na świecie. Co zresztą na różne sposoby zapowiadał już sam Jezus. Dlatego winniśmy rozeznawać, by przyjąć słuszne krytyki, ale jednocześnie nie bać się odrzucać niesprawiedliwych insynuacji i oszczerstw. Mówił o tym Jan Paweł II w swoich przesłaniach do Konferencji Episkopatu Polski (w 1991 i 1997 roku): „Trzeba zdobywać się na *discernimento*: akceptować to, co w każdej krytyce może być słuszne. A co do reszty, jest rze-

czę jasną, że Chrystus będzie zawsze znakiem sprzeciwu”.

Uderzanie w Kościół dzieje się dziś na zasadzie: „Nie o to chodzi, by złowić króliczka, ale by gonić go”. Jednym z elementów owego gonienia króliczka jest stosowanie odpowiedzialności zbiorowej i obłudne pytanie:

„Możliwe, żeby nie wiedzieli?”. Bierze się pod lupę jakieś konkretne zło, które się wydarzyło, a potem – niby w trosce o dobro – sugeruje się, że inni wszystko wiedzieli, ale nic nie zrobili, bo najprawdopodobniej byli w zmnowie. W ten sposób chlapię się podejrzenia mi szeroko i wysoko. Z tą metodą łączy się irytująca mentalność Kalego. Ci, którzy krzyczą, że Kościół ma nieustannie wyjaśniać, czy ktoś coś wiedział, ale nie powiedział i nic nie zrobił, w innych sytuacjach, np. w przypadku rozlicznych afer III RP, wzruszają ramionami, twierdząc, że to polityczne ataki nienawiści, i ze zrozumieniem patrzą na osoby, które pojawiają się przed komisjami śledczymi razem ze swoimi adwokatami i z uśmiechem powtarzają, że nie mają wiedzy, nie pamiętają, albo odmawiają odpowiedzi na pytanie. Z jednej strony „Robisz z igły

Kościół jest dziś opluwany i prześladowany, jak żadna inna wspólnota, instytucja na świecie.

widły”, a z drugiej „Nie mamy pańskiego płaszcza i co pan nam zrobisz”.

Oczywiście, zło pojawiające się we wspólnotach i instytucjach katolickich trzeba zwalczać. A jednocześnie uczyć się, co robić, by w przyszłości pewnych sytuacji uniknąć. Dlatego dobrze się stało, że powstał raport w sprawie kard. McCarricka, którego przez całe lata wielu, w tym prezydenci Stanów Zjednoczonych, uważało za wybitnego pasterza, administratora, dyplomatę i dobroczyńcę, a okazało się, że był także „homoseksualnym drapieżcą”, dopuszczającym się molestowania dorosłych i nieletnich. Problem w tym, że wielu tzw. komentatorów nie jest tak naprawdę zainteresowanych tre-

ścią raportu, ale tym, czy da się go tak zmanipulować, aby uderzyć w Jana Pawła II. Są środowiska, które w udawanej trosce o czystość Kościoła sugerują tzw. dekanonizację Papieża Polaka. Istota sprawy nie polega jednak na obrzydzeniu ludziom świętego Papieża, lecz na uderzeniu w jego nauczanie, a pośrednio w nauczanie Benedykta XVI. Niestety, nie zdziwię się, jeśli pojawią się próby rzucania podejrzeń na kard. Stefana Wyszyńskiego, by nie dopuścić do jego kanonizacji. Już widzę te

obłudne tytuły, że Prymas Tyśiąclecia musiał o tym lub tamtym wiedzieć, a nic nie zrobił.

Sprawa McCarricka dotyczy w dużej mierze procedur nominacji w Kościele, w tym na biskupów i kardynałów. Procedury te opierają się na zbieraniu opinii. W instytucjach świeckich mówi się o polityce personalnej. Ważne są tutaj kryteria, jakimi decydenci się kierują. Niestety, w dochodzeniu do różnych nominacji pojawiają się niekiedy niejasne układy i protekcje. Bywa też i tak, że procedury zostały zastosowane prawidłowo, wybór dokonany w najlepszej wierze, a mimo to okazuje się, że decyzja była błędna. Albo obdarzona zaufaniem osoba okazuje się kimś innym. Kiedy Kazimierz Marcinkiewicz został mianowany premierem, zapewne nie brakowało takich, którzy nie wróżyli mu powodzenia na tym stanowisku, ale raczej nikt się nie spodziewał, że stanie się żalonym bohaterem brukowców. W instytucjach kościelnych bywa podobnie. Można to tłumaczyć słabością ludzkiej natury. Ale trzeba też przypomnieć, że w świecie działa Zły Duch, który nie wahał się kusić samego Jezusa. Przecistawiamy się zatem Złemu, nie dajmy się oszukać, ale nie dajmy się też wkręcać w obłudne gonienie króliczka.

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

Pomoc albertynów

Na Ukrainie czas pandemii okazał się bardzo trudny dla ubogich, upośledzonych i bezdomnych. Wychodzą im naprzeciw katolickie organizacje charytatywne, oferując ciepły posiłek, możliwość kąpieli czy wykonania testu na obecność COVID-19.

We Lwowie jednym z takich miejsc jest przytulisko braci albertynów. Do okresu pandemii znajdowało w nim nocleg przeszło 40 mężczyzn, a 100 osób codziennie otrzymywało posiłki. Przypadki koronawirusa wśród

ubogich zmusiły albertynów do pewnych ograniczeń i zmiany form świadczenia pomocy.

– Robimy, co w naszej mocy – mówi br. Bernard Czarnucha, albertyn. – Mamy środki, aby przeprowadzać testy. Jak na warunki ukraińskie są one drogie. Osoba uboższa musiałaby na nie wydać prawie całą swoją pensję. Z tego powodu nie każdy je robi, nawet jeśli ma objawy, które go niepokoją. Osoby, które do nas teraz przychodzą, są w dramatycznej sytuacji. Niektórzy długi czas się nie kąpali, bo po prostu nie mie-

li gdzie. Przychodzą zatem do nas. Jest też pewna grupa osób, którym jest bardzo trudno pomóc. One się po prostu do nas nie zgłaszają, a bardzo często są w wielkiej biedzie. To osoby upośledzone i chore psychicznie, które często blakają się po mieście.

Od początku pandemii po ulicach Lwowa chodzą także siostry albertynki, które wraz z wolontariuszami starają się dotrzeć do osób opuszczonych i upośledzonych. Także przy lwowskim Caritas-Spes, przy zachowaniu wymogów sanitarnych, przez cały czas wydawane są darmowe posiłki.

REKLAMA

Mamy sporo sygnałów o aktywizowaniu się mężczyzn w Kościele. Co to znaczy?

W zachodniej cywilizacji dochodzi do przewartościowania postaw młodych ludzi, co zaczyna być widoczne także w Polsce. Stawiając diagnozę w adhortacji „Ecclesia in Europa”, Jan Paweł II pisał, że młodzi ludzie mają trudności z podejmowaniem decyzji dotyczących całego ich życia, niezależnie od tego, czy chodzi o wybór małżeństwa, życia zakonnego czy kapłaństwa. Nie dotyczy to jednak całej populacji młodzieży. Raczej widziałbym tutaj zachodzącą polaryzację postaw.

Wielu świeckich mężczyzn szuka swojego miejsca w Kościele. Oczywiście, jeśli wejdziemy do świątyni w czasie Adoracji Najświętszego Sakramentu, łatwo dostrzeżemy, że około 80 proc. obecnych stanowią kobiety. Często mężczyźni nie odnajdują się w tej samej duchowości, co ich żony. Nie zawsze jednak uprawniony jest wniosek, że są mniej pobożni; ich pobożność przejawia się inaczej. Na ogół ma bardziej zinstytucjonalizowany charakter. Często przybiera formę jakiejś zewnętrznej aktywności.

W przeszłości istniały w Kościele w Polsce zinstytucjonalizowane formy takiego działania, jak np. Sodalicja Mariańska, Akcja Katolicka, Rycerstwo Niepokalanej, jednak albo zanikły, albo zostały zmarginalizowane, po części również za sprawą represyjnego systemu komunistycznego. Spójrzanie na Zakon Rycerzy Kolumba, największą organizację pozarządową na świecie, której założyciel niedawno został beatyfikowany, pokazuje, że te formy się nie

fol. Irena Świerdzewska

O Kościele po męsku

Z ks. prof. **Piotrem Mazurkiewiczem** rozmawia Irena Świerdzewska

zestarzały, a jedynie podlegają naturalnej ewolucji.

Stąd militarne nazwy w nowych męskich wspólnotach? Bo to nie tylko Rycerze Kolumba, Rycerze Jana Pawła II, ale także Wojownicy Maryi, Żołnierze Chrystusa i inne podobnie brzmiące.

Mężczyzna na ogół oczekuje postawienia konkretnych wymagań i jasnych reguł postępowania. W ten sposób zapewnia sobie poczucie, że wypełnił zlecone mu zadanie. Zadanie to musi zawierać w sobie jakiś stopień trudności. W różnych „rycerskich” ruchach daje się zauważyć ściśle do-

precyzowane procesy decyzyjne połączone ze skuteczną realizacją podjętych rozstrzygnięć. Nie jest to tylko kwestia rzeczywistości życia kościelnego. W sferze świeckiej pojawiają się ruchy męskie, mające np. charakter paramilitarny. Jest to męski sposób przeżywania wspólnotowości, który może być wykorzystany do dobrego lub złego celu.

Niektóre organizowane dla mężczyzn rekolekcje czy inne formy pobożności mają charakter wyzwania, jak choćby Ekstremalna Droga Krzyżowa. Panuje tam przekonanie, że mężczyzna nie może być „zniewieściał”, nieporadny, w związku z tym musi sprostać pewnej próbie. Są one po

części ćwiczeniem charakteru, a po części działaniem na rzecz rozwijania w sobie wiary. Jest to jakaś odpowiedź na kryzys męskości. Myślę, że będziemy obserwować powstawanie wciąż nowych męskich form przeżywania wiary. W męskich wspólnotach nie może jednak chodzić tylko o strój rycerski czy zmilitaryzowaną formę organizacji. Celem jest rozwój wiary, wewnętrzna dojrzałość i właściwe postawy. Gdy dochodzi do fizycznych ataków na kościoły, mężczyźni z danej parafii powinni czuć się odpowiedzialni za bezpieczeństwo świątyni i wiernych. Przy czym sposób wypełniania tej odpowiedzialności musi być zawsze zgodny z Ewangelią. Może to być świadec-

Ks. prof. dr hab. Piotr Mazurkiewicz (1960) – politolog, kierownik Katedry Teorii Polityki i Myśli Politycznej INPA UKSW, b. dziekan Wydziału Społeczno-Ekonomicznego UKSW, b. wieloletni dyrektor Instytutu Nauk Politycznych UKSW, członek Rady Naukowej Instytutu Studiów Politycznych PAN, sekretarz generalny Komisji Konferencji Episkopatów Unii Europejskiej COMECE w latach 2008–2012.

twem pociągającym innych: „To ci, na których można liczyć”.

Czy to świadczy, że Kościół w Polsce przestaje być „żeńsko-katolicki”?

Nie powiedziałbym, że kobieca pobożność jest w gorszej kondycji niż pobożność mężczyzn; nawet jeśli mniej jest obecnie powołań do zakonów żeńskich niż męskich. Ona przejawia się w innych miejscach w Kościele i często w świeckich formach. Wiąże się to ze zmianą roli kobiet w społeczeństwie. Kobiety dzisiaj wykonują wiele zadań publicznych, podejmują także odpowiedzialność przed Kościołem jako żony, matki czy osoby samotne. Pracują jako dziennikarki, prowadzą programy radiowe, telewizyjne, odpowiadają za poradnictwo rodzinne w parafiach, prowadzą poszczególne działy w kuriach diecezjalnych. Jest w nich potrzeba ofiarowania się w pełni i równocześnie myślenie o tym, gdzie najlepiej można służyć Kościołowi. Wiele kobiet mówi: „Lepiej się przysłużyć Kościołowi jako świecka osoba niż zakonniczka”. Jest to poważne wyzwanie dla zgromadzeń zakonnych, których działalność przed kilkudziesięciu laty dobrze korespondowała z rolą kobiet w życiu społecznym, ale dzisiaj te dwie sprawy mogą się rozchodzić. Obecnie kobiety odgrywają odmiennie role w życiu społecznym, pojawiają się także nowe ruchy religijne, które oferują inne formy życia konsekrowanego. Często kobiety przez złożenie ślubów podkreślają, że są osobami świeckimi.

Gdy patrzymy na czynne zgromadzenia zakonne, którym udało się przetrwać kilka wieków, trzeba stwierdzić, że stało się tak za sprawą umiejętności odczytywania przez nie znaków czasu. Mają zatem wciąż tę samą regułę, ale nie stały się skansenem. Żywotność konsekrowanej formy życia widoczna jest także w statystykach. Pomimo spadku liczby powołań do życia konsekrowanego lista nowych zgromadzeń stale się wydłuża.

W przypadku męskich powołań nie mamy takich problemów?

Od lat obserwujemy tendencję powolnego spadku powołań do czynnych zgromadzeń zakonnych i do seminariów duchownych. Liczba kapłanów zmniejsza się także z powodu odejść z kapłaństwa bardzo młodych księży. Nakłada się na to kryzys

męskości. Jednym z jego przejawów w zachodniej cywilizacji jest homoseksualizm, obecny również w środowisku kapłańskim.

Kłopotów z powołaniami na ogół nie mają męskie klasztory kontemplacyjne, w których akcent położony jest na modlitwę, a nie na działanie w świecie. Sądzę, że wybór tego rodzaju powołania przez mężczyzn wynika z głębokiego pragnienia autentycznego życia w jedności z Chrystusem. Dzieje się tak również z powodu „poluzowania” wymagań wśród duchowieństwa diecezjalnego. „Poluzowany” styl nie interesuje tych, którzy chcą autentycznie poświęcić życie dla Chrystusa. W związku z tym poszukują miejsc, w których asceza wciąż jest codzienną praktyką. Gdy odbywałem rekolekcje u trapiistów we Francji, spotkałem tam licznych zakonników, którzy zaczęli jako księża diecezjalni.

Czy można już powiedzieć, jak trwa- jąca pandemia odbija się na sytuacji Kościoła?

Kard. Jean-Claude Hollerich z Luksemburga, przewodniczący Komisji Konferencji Episkopatów Unii Europejskiej COMECE, ocenił, że w jego kraju pandemia przyspieszyła proces sekularyzacji o około 10 lat. Podobne sygnały płyną od innych episkopatów. Biskupi niejednokrotnie skarżą się, że władze państwowe pod pretekstem walki z pandemią nieproporcjonalnie ograniczają prawo do wolności religijnej. Władze świeckie wychodzą bowiem z założenia, że człowiek nie może żyć bez wielu dóbr materialnych, ale doskonale może się obyć przez dłuższy czas bez religii. Nie należy ona do dóbr pierwszej potrzeby. W Belgii nawet chrzty dzieci zostały odłożone „na później”. Chyba zbyt łatwo godzimy się na tak głęboką ingerencję państwa w kwestię wolności religijnej. Niekiedy wydaje się, że również Kościół podziela ten państwowy punkt widzenia. Jako duszpasterze jesteśmy chyba zbyt bierni wobec pandemii. Dyspensom od niedzielnej Mszy św. nie towarzyszy zachęta np. do uczestnictwa w Eucharystii w dzień powszedni, kiedy jest mniej osób w kościele.

Warto także zwrócić uwagę na ludzi ciężko chorych, którzy potrzebują sakramentów, a często wiatyku. My, księża, jesteśmy od sprawowania posługi sakramentalnej. Niestety nie słyszę o wzmóżonej posłudze duszpasterskiej wśród osób chorych i umierających. W obecnej sytuacji powinniśmy mieć więcej pracy niż zwykle. Nie widać jednak aktywnej reakcji na epidemię ze strony Kościoła. Nie słysząc, żebyśmy jako księża mówili: „Mamy dzisiaj dużo więcej pracy

z powodu pandemii. Nasi parafianie potrzebują dzisiaj naszej posługi bardziej niż kiedykolwiek”. Mam świadomość, że mówię to jako ksiądz, który nie jest obecny na pierwszej linii frontu. Nie chodzi o łączność z wiernymi za pośrednictwem internetu i innych mediów elektronicznych, ale o kontakt z żywym człowiekiem. Słyszałem o inicjatywie abp. Michela Aupetita, metropolity Paryża, który przed wstąpieniem do seminarium był lekarzem. Otóż on sam zgłosił się do pracy w szpitalu i zaproponował jeszcze 55 młodych kapłanów chętnych do posługi duszpasterskiej wśród chorych. Z powodu odmowy

władz państwowych nie udało mu się zrealizować tego zamierzenia.

W obecnej sytuacji bardzo niebezpieczne staje się zjawisko protestantyzacji naszych wiernych. Coraz więcej z nich żyje bez Eucharystii, bez sakramentu pojednania i bez łaski uświęcającej. Przeszukujemy internet, aby znaleźć „coś” mądrego i pobożnego, czasem nawet dobrych zarejestrowanych kazań, ale nie są one częścią Mszy św., w której uczestniczymy. I choć te przekazy mogą być bardzo pożyteczną strawą, nie zastąpią pokarmu eucharystycznego. Medialne autorytety zaś mogą okazać się bardzo kruche.

Czy uzasadnione jest mówienie o kry- sie Kościoła w Polsce?

Kryzys w przypadku choroby oznacza moment przełomowy, po którym człowiek będzie miał się lepiej lub gorzej, będzie zmierzał ku wyzdrowieniu lub ku śmierci. To moment decydujący o dalszym kierunku zmian. Historia Kościoła w Polsce przez ostatnie 30 lat nie rozwija się linearnie, ma różne kryzysowe momenty. Pojawiają się wyzwania, z których część potrafimy nazwać i na które umiemy właściwie odpowiedzieć. Niektórych nie rozumiemy, a na inne odpowiadamy nieporadnie. W Kościele może być tak, że jedne inicjatywy gasną, z kolei drugie się rozwijają i wyznaczają drogę Kościoła ku przyszłości. W debacie publicznej nowymi wyzwaniami są niewątpliwie kwestie związane z pedofilią i homoseksualizmem. Na przykładzie Kościoła w Irlandii widzimy, że niewłaściwa odpowiedź na te wyzwania niemalże zmiotła go z powierzchni ziemi. Reasumując, mamy do czynienia z elementami kryzysu, a co z tego wyniknie – czy Kościół wyjdzie z tego lepszy, oczyszczony i bardziej święty, czy też nie – zależy od naszej odpowiedzi. Wyjaśnianie kondycji Kościoła w oparciu jedynie o zewnętrzne przyczyny raczej prowadzi do uśpienia niż do podejmowania prób religijnego odrodzenia.

W Polsce istnieje wiele męskich grup modlitewnych. Dzięki nim panowie mają szansę na nowo odnaleźć swoje miejsce w Kościele.

W 2017 roku grupa przekształciła się w projekt Droga Odważnych. – Realizujemy internetowe projekty poprzez strony www.drogaodwaznych.pl, www.odwazni.pl, które są kanałami formacyjnymi dla mężczyzn – mówi Jarosław Kumor, jeden z liderów wspólnoty, redaktor naczelny www.odwazni.pl.

W Polsce działa także około 15 grup stacjonarnych, m.in. w Warszawie, Krakowie, Po-

czenie należytego ładu i porządku podczas nabożeństw religijnych, zwłaszcza w czasie tłumnych zgromadzeń wiernych – opisuje Cezary Konopacki, prezes KSPAŁ.

W skład formacji braci wchodzi m.in. cykliczne rekolekcje wielkopostne, adwentowe dni skupienia, udział w centralnej Drodze Krzyżowej, pielgrzymki męskie do sanktuariów w Niepokalanowie (wiosenna) i na

Męska strona formacji

Patryk Lubrzyński

Mężczyźni św. Józefa

foto: archiwum wspólnoty

MĘŻCZYŹNI ŚW. JÓZEFA

Inicjatorem międzynarodowej grupy Mężczyźni św. Józefa jest Donald Turbitt, emerytowany amerykański strażak i ewangelizator. Zainspirowany działalnością charyzmatyka obecny prezes Stowarzyszenia Mężczyźni św. Józefa, Andrzej Lewek, zaczął szukać miejsca na założenie grupy w Polsce. Chęć udostępnienia sali wyraził proboszcz parafii św. Józefa w Krakowie ks. prał. Antoni Bednarczyk. W sierpniu 2008 roku rozpoczęły się cykliczne spotkania w podziemiach kościoła na krakowskim Podgórzu. Obecnie w Polsce jest około 70 miejsc, gdzie spotykają się grupy Mężczyźni św. Józefa, zarówno w dużych miastach, jak i małych wioskach.

– Żyjemy programem 72 godzin do zmartwychwstałego życia, składającym się z dwugodzinnych spotkań formacyjnych raz w miesiącu. W ciągu roku organizujemy jednodniową męską konferencję. Dobrym przykładem jest Męskie Oblężenie Jasnej Góry, które przebiega w czasie około 6 godzin. Raz w roku wyjeżdżamy na rekolekcje weekendowe, trwające 42 godziny. Łącznie tworzy to wspomniane 72 godziny, czyli tyle, ile Jezus potrzebował, aby przejść przez Paschę do zmartwychwstałego życia. Wierzmy, że jeśli oddamy ten czas Bogu, stając razem przed Nim, to Bóg zwróci nam to w zmartwychwstałym życiu w Jezusie – komentuje Andrzej Lewek.

DROGA ODWAŻNYCH

W 2010 roku Michał Piekara, terapeuta, oraz Mariusz Marcinkowski, teolog, założyli męską grupę Przymierze Wojowników.

znaniu. – Co tydzień otrzymujemy on-line film formacyjny dotyczący Słowa Bożego, zagrożeń duchowych, sakramentów, przygotowywany przez osoby ze wspólnoty. Organizujemy także tak zwane Boże poranki, które są komentarzem fragmentu Pisma Świętego z danego dnia – zaznacza redaktor. Charyzmatem projektu jest idea Bożego przywództwa, które polega na pomocy mężczyznom w poszukiwaniu osobistej misji w życiu. Lider grupy opisuje, że przywództwo polega na odpowiednim ułożeniu hierarchii wartości oraz decydowaniu o codzienności w sposób rozwojowy, wolny od namietności i uzależnień.

– Przyświeca nam idea 3 × 15: staramy się poświęcić 15 minut na rozwój duchowy (spotkanie ze Słowem Bożym), 15 minut na rozwój fizyczny (ćwiczenia gimnastyczne) i 15 minut na rozwój osobowy – tłumaczy Jarosław Kumor.

TOTUS TUUS

Totus Tuus, Kościelna Służba Porządkowa Archidiecezji Warszawskiej, rozpoczęła działalność od wezwania skierowanego do mężczyzn przez kard. Stefana Wyszyńskiego do zabezpieczenia ładu i porządku w czasie pierwszej pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do ojczyzny w 1979 roku.

– Coroczny plan służby uwzględnia wydarcie o charakterze diecezjalnym, ogłaszane przez Kurie Metropolitalną Warszawską oraz diecezję warszawsko-praską. Charyzmatem stowarzyszenia jest wypełnianie roli służebnej wobec Kościoła poprzez troskę o zabezpie-

Siekierkach (jesienna). Dodatkowe spotkania odbywają się w poszczególnych parafiach, gdzie działają parafialne grupy Totus Tuus.

Przewodniczący Kościelnej Służby Porządkowej Dariusz Dębiński podkreśla, że bracia uczestniczą ze sztandarami w większości uroczystości odpustowych na terenie diecezji, co przyczynia się do nawiązywania osobistych relacji i więzi we wspólnocie, oraz obsługują m.in. Pieszą Praską Pielgrzymkę Rodzin.

ŻOŁNIERZE CHRYSUSA

– Na początku stworzyłem fanpage na Facebooku. Podczas modlitwy pytałem Pana Boga o nazwę grupy. Otworzyłem Pismo Święte i mój wzrok padł na słowo żołnierz – wyjaśnia nazwę grupy założyciel wspólnoty Żołnierzy Chrystusa Paweł Jaworski. Głównym charyzmatem wspólnoty jest przedstawienie młodym ludziom piękna wiary katolickiej, powiązanego z polską historią i tradycją.

– Prawdziwy obraz męstwa jest często zdeformowany, m.in. z powodu braku ojców w rodzinach. Ewangelizujemy młode osoby na każdej płaszczyźnie – poprzez ubrania, muzykę, męski różaniec – podkreśla założyciel wspólnoty. Żołnierze Chrystusa formują się przez dwa lata na cotygodniowych spotkaniach, raz w miesiącu organizują także konferencje tematyczne z gościem specjalnym. Opiekę duchową nad grupą sprawuje o. Wojciech Ciak OCD.

– Naszym orężem do walki ze złem jest różaniec, Żołnierze Chrystusa walczą przede wszystkim ze swoim grzechem. Zaczynamy

Totus Tuus

foto: Wojciech Łacziński

Rycerze Kolumba

tot. archiwum wspólnoty

spotkanie od Eucharystii, następnie modlimy się różańcem. Potem kapłan prowadzi konferencję, po czym dzielimy się na małe grupy i kontemplujemy Słowo Boże. Kończymy spotkania apelem jasnogórskim i krótką agapą – relacjonuje lider wspólnoty. Obecnie w Polsce jest kilkudziesięciu stałych Żołnierzy Chrystusa oraz około pięćdziesięciu kandydatów odbywających formację. Oddziały wspólnoty istnieją m.in. w Warszawie, Jaworze, Poznaniu. Cały czas tworzą się nowe oddziały, również w Europie.

ZAKON RYCERZY KOLUMBA

Rycerze Kolumba zostali założeni przez bł. ks. Michaela McGivneya. Za początek istnienia rycerzy uznaje się spotkanie dwudziestu mężczyzn pod przewodnictwem ks. McGivneya 2 października 1881 roku w piwnicy Kościoła Najświętszej Maryi Panny przy alei Hillhouse w New Haven w Stanach Zjednoczonych.

Brat Krzysztof Zuba, delegat stanowy Rycerzy Kolumba w Polsce, wspomina, że pierwsi rycerze uznali Krzysztofa Kolumba za świeckiego mężczyznę, który zobowiązał się nieść Dobrą Nowinę Ewangelii do Nowego Świata.

W Polsce Rycerze Kolumba działają prawie piętnaście lat. Polska jest pierwszym krajem od czasu II wojny światowej, gdzie Rycerze Kolumba zdecydowali się rozszerzyć działalność. Na świecie jest prawie 2 miliony braci, w naszej ojczyźnie około 7 tysięcy. Formacja duchowa zaczyna się ceremonią przyjęcia, która obejmuje pouczenie o zasadach Rycerzy Kolumba: miłosierdziu, jedności i braterstwie. Każdy Rycerz otrzymuje różaniec oraz zobowiązuje się do częstej modlitwy różańcowej.

Ważnym elementem budowania relacji z Panem Bogiem są dzieła miłosierdzia, obejmujące działania dotyczące wiary, rodziny, społeczności i obrony życia, podejmowane przez rycerzy przede wszystkim w parafiach. W ten sposób realizują swoje powołanie, które nazywają wiarą przez uczynki.

– Dodatkowo co miesiąc najwyższy kapłan zakonu abp William Lori przedstawia wyzwania dla Rycerzy, przybliżając fragment Ewangelii. Oprócz tego analizujemy kateche-

zy publikowane przez kapłanów w biuletynie „Zbroja”, a także omawiamy adhortację apostołską do katolickich mężczyzn bp. Thomasa J. Olmsteda „Stańcie w Wyłomie” – akcentuje brat Krzysztof.

RUCH WOJOWNICY MARYI

Ojcem założycielem ruchu jest salezjanin ks. Dominik Chmielewski. W 2016 roku odby-

ło się pierwsze spotkanie ogólnopolskie w Łądzie nad Wartą. – Formacja duchowa oparta jest na codziennej modlitwie różańcowej i życiu sakramentalnym, wewnętrznej pracy nad sobą. Aby być zaprzysiężonym Wojownikiem Maryi, odbywamy 33-dniowe rekolekcje przez Maryję do Jezusa – wyjaśnia lider regionalny w Warszawie Mariusz Wójcik.

Spotkania regionalne i ogólnopolskie mają w programie Mszę świętą, modlitwę różańcową, adorację Najświętszego Sakramentu oraz konferencję określoną przez ks. Dominika.

Praktykujemy nabożeństwa pierwszych sobót miesiąca w parafiach lub na publicznych Męskich Różańcach.

– Wojownicy Maryi dają mi duchową moc na trudne czasy. Widzę przemianę mojego serca i życia. Wcześniej byłem bardziej nastawiony na egoistyczne zachowanie oraz samorealizację w małżeństwie oraz ojcostwie. Duchowa formacja otwiera mnie na miłość do żony, dzieci, ojczyzny, Kościoła i drugiego człowieka – dzieli się świadectwem lider regionalny. Na spotkania organizowane przez Wojowników Maryi zaproszeni są mężczyźni pomiędzy osiemnastym a pięćdziesiątym rokiem życia.

ZAKON RYCERZY JANA PAWŁA II

– Zakon Rycerzy Jana Pawła II powstał w 2011 roku, odpowiadając na potrzebę mężczyzn katolików świeckich, którzy za przykład życia postawili sobie św. Jana Pawła II. Za aprobatą i inspiracją abp. Henryka Hosera powstał w diecezji warszawsko-praskiej, a później zaczął pęczyć się na inne diecezje oraz za granicę – przypomina rycerz Jana Pawła II Jacek Szulc z parafii Przemienienia Pańskiego w Grodzisku Mazowieckim.

Najmniejszą jednostką w strukturze organizacyjnej zakonu jest chorągiew, czyli grupa rycerzy, która gromadzi się w parafii. Kolejnym, wyższym szczeblem jest komandoria, która organizuje pracę rycerzy w danej diecezji, oraz prowincja danego kraju. Zakon liczy około ośmiuset braci, za granicą struktury są obecne w Kanadzie i na Ukrainie. Przyjęcie do zakonu odbywa się poprzez złożenie uroczystego ślubowania. Na rycerza nakłada się czarny płaszcz z herbem papieskim oraz pektorał, czyli miejsce na ryngraf, który jest zakładany na szyję.

– Każdy brat otrzymuje także „miecz” rycerski – różaniec. Na pektorał umieszcza się stopnie rycerskie: I stopień – Rycerz Wiary, II – Rycerz Miłosierdzia, III – Rycerz Solidarności, IV – Rycerz Patriotyzmu – opisuje Jacek Szulc. Po otrzymaniu najwyższego stopnia rycerz ma prawo wybrania Matki Bożej jako hetmanki, otrzymuje ręcznie robiony ryngraf, który jest przytwierdzany na pektorał. Jak podkreślają rozmówcy, formacja w męskich wspólnotach pomaga im stawać się lepszymi ojcami i mężami.

Rycerze Jana Pawła II

W SKRÓCIE

■ **Z Rio do Krakowa.** Ks. Robert Józef Chrzęszcz, misjonarz pochodzący z archidiecezji krakowskiej, dotychczasowy proboszcz parafii św. Pawła w Rio de Janeiro i wikariusz biskupi regionu Jacarepaguá archidiecezji Rio de Janeiro, został mianowany biskupem pomocniczym archidiecezji krakowskiej.

Fot. arch. KEP

■ **Życie na uczelni katolickiej.** „Możemy mieć różne sympatie polityczne, możemy wyrażać, zgodnie z demokratycznymi standardami, swoje obywatelskie niezadowolenie, ale nie możemy jako społeczność uniwersytecka zgadzać się na zabijanie kogokolwiek, w tym najbardziej bezbronnych i niewinnych dzieci” – napisał w apelu do wspólnoty akademickiej rektor UKSW, ks. Ryszard Czekalski. Wezwał również do szacunku dla osób o innych poglądach.

■ **Falszywe relikwie.** Przed fałszywymi relikwiami s. Faustyny na aukcjach internetowych ostrzegają siostry ze Zgromadzenia Matki Bożej Miłosierdzia, które jako jedyne dysponuje autentycznymi relikwiami.

■ **Pamiętka odwiedzin.** Mieszkańcy Płocka w ramach budżetu obywatelskiego zagłosowali na projekt upamiętniający wizytę św. Jana Pawła II w 1991 r.

■ **W poszukiwaniu Hubala.** Na cmentarzu w Kraśnicy (diec. radomska) IPN rozpoczął poszukiwania szczątków mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala”.

■ **Kapelan na kopercie.** Poczta Polska wydała Kopertę Pierwszego Dnia Obiegu wraz ze znaczkiem o. Władysława Gurgacza SJ. To kapelan działającego na Sąddeckźnie oddziału partyzanckiego „Żandarmeria” Polskiej Podziemnej Armii Niepodległościowej.

■ **Czy to prawosławne katakumby?**

W trakcie prac remontowych przy kościele św. Stanisława w Radomiu odkryto nieznane dotychczas pomieszczenia. Niewykluczone, że są to dawne katakumby. Można je łączyć z istnieniem w tym miejscu parafii prawosławnej w okresie zaborów.

■ **Blżej aureoli.** Zakończył się diecezjalny etap procesu kanonizacyjnego czterech męczenników augustiańskich. Ojcowie Wilhelm Gaczek, Adam Olszewski, Tadeusz Wilucki i brat Kazimierz Lipka zostali zamordowani w czasie II wojny światowej w niemieckich obozach koncentracyjnych.

fot. PAP/Mateusz Marek

ZA OJCZYZNĘ

W Święto Niepodległości biskupi apelowali: – Modlitwy potrzebuje ojczyzna, ogarnięta pandemią oraz niepokojami społecznymi – mówił kard. Kazimierz Nycz w Świątyni Opatrzności Bożej.

Bp polowy Józef Guzek nakłaniał: – Nie nawiścią nie obronimy ojczyzny, trzeba pójść drogą dialogu i porozumienia.

W katedrze na Wawelu metropolita krakowski abp Marek Jędraszewski wskazywał na zagrożenia, do których m.in. zaliczył: pogardę dla świętości poczętego życia, poniżanie godności matki, wulgaryzację języka, absolutyzację wolności aż po anarchię.

O tym, że drogi Kościoła i prawdziwej polskiej wolności nie mogą się rozjeść, mówił na Jasnej Górze metropolita częstochowski abp Wacław Depo. – Albo Kościół musiałby porzucić swoją misję, albo Polska musiałaby wyrzec się swojej tożsamości – mówił.

Metropolita przemyski abp Szał zacytował słowa kard. Wyszyńskiego z 1969 r.: „Polacy już dosyć byli bici przez obcych (...). Trzeba spróbować innej drogi porozumienia – przez miłość (...)”.

Na zdj.: Msza św. w Świątyni Opatrzności Bożej.

30 listopada mija 40 lat od ogłoszenia przez Jana Pawła II encykliki o Bożym Miłosierdziu „Dives in misericordia”. To wydarzenie będzie wspomniane 29 listopada w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach.

Sanktuarium zachęca do czytania encykliki i nagrywania filmików z hasztagiem #OBozymMiłosierdziu i wrzucania ich do internetu z oznaczeniem sanktuarium. – Mamy nadzieję, że dzięki temu encyklika św. Jana Pawła II w roku stulecia jego urodzin znów ożyje – mówi ks. Zbigniew Bielas, kustosz sanktuarium.

HASZTAG MIŁOSIERDZIE

fot. arch. Sanktuarium Bożego Miłosierdzia

RÓŻANIEC I BASTA

W tegorocznej akcji „Różaniec do granic nieba”, jak szacują organizatorzy, mogło wziąć udział ponad 1 mln osób. Na mapie akcji zarejestrowało się 17,6 tys. punktów modlitwy: parafii, zakonów i klasztorów, szpitali, hospicjów i zakładów karnych, domów prywatnych.

– Świadomi, że „Różaniec do granic nieba” to droga duchowa, zachęcamy do dwóch działań – mówi Maciej Bodasiński. – Codziennego odmawiania choć jednej części Różańca i promowania tego w mediach społecznościowych zdjęciem z różańcem i hasztagiem #odmawiamRóżaniec oraz udziału w 33-dniowych rekolekcjach „Oddanie33”,

przygotowanych na podstawie „Traktatu...” Ludwika Marii Grignion de Montforta. Polegają one na codziennym przeżywaniu rozważań i ćwiczeń duchowych. Szczegóły: www.oddanie33.pl, www.rozaniecdogranic.pl.

fot. Monika Odrobńska

fot. arch. Archidiecezji Poznańskiej

SŁUŻEBNICE, NIE SŁUŻĄCE

Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar odpowiedział na list otwarty, który skierowały do niego poznańskie siostry elżbietanki. „Nie jesteśmy ani służącymi podstawiającymi jedzenie pod nos, ani praczkami, ani posłańcami na pocztę” – napisały s. Magdalena (lat 68), s. Konstancyja (lat 81), s. Franciszka (lat 60) w odpowiedzi na artykuł w „Gazecie Wyborczej”. Ich zdaniem jest on przejawem dyskryminacji i poniżania sióstr zakonnych.

„Praca na rzecz Kościoła (...) jest wynikiem podjętej dobrowolnie decyzji (...). Jest zatem wynikiem korzystania z wolności osobistej oraz wolności sumienia i wyznania” – napisał Adam Bodnar. Jednak podkreślił także konstytucyjną wolność słowa, zezwalającą dziennikarzom głoszenie opinii, nawet przy użyciu słów, „które mogą niepokoić, drażnić, a czasami nawet bulwersować”. Wyraził też chęć zorganizowania webinaru poświęconego rołom zawodowym i społecznym wykonywanym przez siostry zakonne.

POLONIJNE RODZINY RAZEM

W połowie listopada miało miejsce pierwsze spotkanie Polonijnej Rady Rodziny, powstałej przy Delegacie KEP ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej.

Wzięli w nim udział reprezentanci: Anglii, Austrii, Belgii, Francji, Grecji, Niemiec, Włoch i Polski, będący zaangażowani w polonijny duszpasterstwo małżeństw i rodzin, w poradnictwie rodzin,

fot. arch. KEP

przedstawiciele stowarzyszeń i ruchów rodzin (min. Ruch Przymierze Rodzin, Spotkania Małżeńskie, Domowy Kościół), księża koordynatorzy duszpasterstwa rodzin i małżeństw oraz eksperci z Polski współpracujący i angażujący się w duszpasterstwo małżeństw i rodzin na emigracji. Obradom przewodniczył bp Wiesław Lechowicz, Delegat KEP ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej.

DZIERŻYŃSKI I LOKOMOBILA

Pośród zbiorów, które jako pierwsze dotrą na teren wznoszonego właśnie gmachu Muzeum Historii Polski, znajdą się lokomobila parowa z XIX wieku, fragmenty zburzonych pomników z okresu PRL, transporter opancerzony SKOT, a także tysiącletni dąb. Są to przedmioty o wielkich gabarytach, wymagające szczególnych procedur podczas montażu. Każdy z nich zostanie wyciągnięty przy pomocy dźwigów i innego ciężkiego sprzętu przez otwór dachowy budynku i ulokowany na przestrzeni przeznaczonej na wystawę stałą muzeum.

fot. Marcin Bodnar, Michał Janczewski, Małgorzata Kowalczyk / MHP

■ **„StopLGBT” w Sejmie.** Ponad 200 tys. wymaganych podpisów pod obywatelskim projektem ustawy „StopLGBT”, zakazującej organizowania tzw. parad równości, złożyli w biurze podawczym Sejmu przedstawiciele Fundacji Życie i Rodzina.

■ **W wieku 97 lat zmarł kard. Henryk Gulbinowicz, były metropolita wrocławski.** Zgodnie z decyzją Stolicy Apostolskiej nie będzie pochowany w katedrze w związku z potwierdzonymi zarzutami o molestowanie seksualne.

■ **Bez pożegnania.** Poradnia bioetyczna przy Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie zaprasza do grupy wsparcia osoby, które wskutek pandemii nie mogły pożegnać bliskich zmarłych w szpitalach.

■ **Kary dla szpitali.** Szpital, który odmówi przyjęcia pacjenta w stanie zagrożającym życiu, może zostać ukarany. Niedopuszczalne jest zostawienie pacjenta przed drzwiami szpitala – przekazało PAP biuro prasowe Ministerstwa Zdrowia.

■ **Rezerw wystarcza.** Agencja Rezerw Materiałowych na bieżąco wysyła respiratory, kardiomonitoring i inny sprzęt medyczny, zamawiane przez szpitale. Wszystkie urządzenia są wcześniej sprawdzane i gotowe do użycia – powiedział PAP prezes agencji Michał Kuczmierowski.

■ **Lekarze spoza UE.** Lekarze, pielęgniarki i ratownicy medyczni spoza UE mają być zatrudniani w Polsce z pominięciem obowiązku nostryfikacji dyplomów, a medycy bez specjalizacji będą mogli pracować pod nadzorem polskich lekarzy i tutaj dokończyć edukację – wynika z nieoficjalnych informacji pozyskanych przez PAP.

Fot. PAP/Tytus Żmijewski

■ **Kto kupi synagogę?** Zbudowana w połowie XIX wieku synagoga w Bydgoszczy-Fordonie, która w czasie hitlerowskiej okupacji służyła za magazyn, prowizorycznie zaadaptowana później na siedzibę kina, a obecnie zrewitalizowana, została wystawiona na sprzedaż przez miejscowy Urząd Skarbowy.

Jacek Karnowski

Bożek „praworządności”

Polska i Węgry zablokowały unijny budżet. Zawetowały, bo wpisano weń powiązanie unijnych funduszy z tzw. praworządnością. Siegnęliśmy więc po weto, ale jednocześnie nie mamy pewności, czy wyjdziemy cało z tej opresji, czy ostatecznie zablokujemy coś, co może okazać się samozaciskającą się pętlą na naszej szyi.

Rzecznik niemieckiej prezydencji Sebastian Fischer stwierdził bowiem, że „kompromisowy tekst rozporządzenia ws. uwarunkowania funduszy unijnych od przestrzegania praworządności został potwierdzony większością kwalifikowaną państw członkowskich”. Innymi słowy poinformował nas, że wbrew temu, co słyszeliśmy po lipcowym szczycie, sprawa ta nie wymaga ponownej, jednomyślnej akceptacji ze strony przywódców państw Unii. Pociąg pojechał, Warszawę i Budapeszt ponownie zwiedzono, a może wprost oszukano. Inaczej mówiąc: daliśmy się oszukać. Z drugiej strony nie ma też nowego unijnego budżetu, na który z nadzieją czekają zwłaszcza kraje południowej Europy. Cios za cios. A właściwie – wojna.

Decyzja o stanięciu do otwartego boju była trudna, bo i Polsce przydałyby się pieniądze ze specjalnych funduszy. Była to jednak decyzja konieczna, całkowicie uzasadniona. To jest bowiem granica, której przekroczyć nie może żaden polski rząd. To jest polityczne *non possumus*. To jest coś, co – w razie naszej zgody – i tak przynio-

słoby nam klęskę, okrywając jednocześnie wieczną hańbą. Byłby to pokój w typie tego, który Neville Chamberlain przywiózł Brytyjczykom z Monachium. Ale nie tylko o nas tu chodzi. To jest także bój o sprawę uniwersalną: o wolność całej Europy. Jeśli

propozycje Brukseli weszłyby w życie, choćby potencjalną możliwość zmiany kursu politycznego straciłyby również i inne narody kontynentu. Wbrew traktatom, wbrew obietnicom, wbrew deklaracjom składanym choćby przy poszerzeniu Unii, próbuje się dziś bowiem przeprowadzić nowe „ujednolicenie” – Gleichschaltung.

Wbrew głoszonej oficjalnie afirmacji „tolerancji” i ubóstwieniu „różnorodności” wszystko ma być takie samo. Różnice między narodami, ich swoiste kultury, tradycyjne wartości mają zniknąć. Buduje się świat, w którym realna wolność jest fikcją. Zresztą gołym okiem widać, że wkraczamy w epokę, w której wolności szybko ubywa, a nie przybywa. Lewicowe monopole polityczne likwidują ostatnie niszce, np. w Wielkiej Brytanii czy we Francji coraz głośniejsze debaty o konieczności likwidacji nauczania domowego. Bo jak to możliwe, by niektóre dzieci wymykały się systemowi i były kształtowane przez rodziców? Skandal.

Wracając do Unii. Tzw. „praworządność” może oznaczać wszystko. A konkretnie: zestaw lewicowych postulatów, które unijne centrum chce narzucić wszystkim krajom. Gdybyśmy teraz ustąpili, nasze krajowe wybory parlamentarne i prezydenckie stałyby się jakimś rytuałem bez wielkiego znaczenia, ponie-

waż i tak każdy punkt programu rządu wymagałby formalnej bądź nieformalnej akceptacji Brukseli czy Berlina. Każda samodzielna, nieuzgodniona decyzja oznaczałaby obcięcie pieniędzy, a tym samym rodziłaby potężne skutki polityczne. Nasz status byłby statusem województwa, które może zdecydować o trasie nowej drogi, ale nie o konstrukcji ustrojowej czy sposobie organizacji edukacji.

Co dalej? Słuchać, że poszukiwaniem kompromisu ma się zająć niemiecka prezydencja. Jeśli znajdzie w sobie dobrą wolę i zrezygnuje z chęci dominacji, coś wymyśli; unijne traktaty mają w sobie zapisy na każdą okoliczność. Z pewnością przed nami po-

Praworządność może oznaczać zestaw lewicowych postulatów, które unijne centrum chce narzucić wszystkim krajom.

teżne przesilenia, bo opozycja już krzyczy o nadchodzącym „polexicie”. Pomija cały kontekst i fakt, że mamy do czynienia po prostu z przemocą ze strony silniejszego, który nie waha się kłamać, grać nie fair. Co więcej, czyni się z weta – traktatowego, legalnego, stosowanego przez wielu mechanizmu – niemalże zbrodnię, coś równego wypowiedzeniu wojny. A przecież po to właśnie jest weto, by je stosować w sytuacjach uznanych za krytyczne. Właśnie z czymś takim mamy teraz do czynienia. Nigdy dość powtarzania: Unia Europejska nie jest jakimś bożkiem, złotym cielcem, istotą godną jedynie uwielbienia. Jest organizacją, instytucją, ludźmi, sferą współpracy, a także sferą brutalnego realizowania własnych interesów. Tej brutalności zresztą szybko przybywa, i to tak bardzo, że nie da się już tego ukrywać. W tym może leży nadzieja: to, co widać, jest jednak mniej groźne niż to, co ukryte.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci”

Propozycja Piłata

Polska Federacja Stowarzyszeń Rodzin Katolickich wystosowała list otwarty do prezydenta. Wyraża w nim radość z dwukrotnej wygranej Andrzeja Dudy w wyścigu na ten urząd, ponieważ deklarował on wsparcie dla rodzin i każdego człowieka, w tym podejrzanego o chorobę w życiu prenatalnym. „Tymczasem obraz przysnął, gdy TK wyjaśnił sprawę tych dzieci (...)” – tłumaczy podpisany pod listem prezes PFSRK Kazimierz Kąpera. Ustawę prezydencką nazywa „propozycją Piłata”, którą Andrzej Duda podjął, „wystraszywszy się wrzeszczącego tłumu”, i jak Piłat „dla świętego spokoju wydał Jezusa na ubiczowanie i śmierć”. Zgodę na zabijanie dzieci, dlatego że po narodzinach mogą być kalekie lub krótko żyć, federacja zestawia z nazistowską ideologią kierującą doborem „właściwej rasy”. „Odmiawianie człowiekowi życia ze względu na jego jakość jest jawną dyskryminacją, a miarą człowieczeństwa jest stosunek do najsłabszych. (...) Zgłaszając swój projekt ustawy, (...) wpisał się Pan w utylitarne podejście do człowieka, które prezentują zwolennicy aborcji”. A, jak podkreślają sygnatariusze, domagają się jej oni nie tylko w przypadku domniemanej choroby dziecka, lecz także na życzenie. **f**

Kartą na ofiarę

fot. PAP/Andrzej Grygiel

W kościele św. Anny w Katowicach stanął ofiaromat. Terminal umożliwia złożenie za pomocą karty płatniczej datku w wysokości od 5 zł. **f**

12 listopada ruszyła III edycja akcji Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży „Polak z sercem!”. Tygodnik „Idziemy” objął ją swoim patronatem, potrwa ona do końca czerwca 2021 roku.

Adresatami pomocy są Polacy mieszkający na Białorusi, Ukrainie i Litwie, przede wszystkim rodziny wielodzietne, osoby chore, samotne i starsze. – Głównym celem projektu jest pomoc rodakom w potrzebie. Ponadto chcemy, aby spotkanie z nimi było okazją do wzajemnej wymiany przeżyć związanych z kulturą, tradycją i historią Polski – podkreśla ks. Andrzej Lubowski, asystent generalny KSM.

ot. materialy promocvine KSM

– Sytuacja pandemiczna nie ochłodziła temperatury naszych serc, wręcz przeciwnie: obudziła jeszcze większe pragnienie służby. W tym roku dary dla naszych rodaków będziemy zbierać za pośrednictwem eDaromatu – mówi Patrik Coched, przewodniczący Krajowej Rady KSM.

eDaromat to wirtualna platforma, dostępna od 12 listopada do końca trwania akcji. – Każdy użytkownik może wejść na stronę www.polakzszercem.pl i wybrać produkty, które chciałby ofiarować. Następnie przekazuje pieniądze na ich zakup. Wszystko dzieje się wirtualnie, a przynosi rzeczywiste efekty – opowiada Marcin Chmielnicki, przedstawiciel KSM ds. mediów.

not materially promociyne KSM

Polak z sercem

Dorota Glica

Inicjatywę można wesprzeć nie tylko przez charytatywną platformę, ale też wysyłając SMS o treści KRESY pod numer 72052 (koszt SMS-a to 2,46 zł z VAT). Jak mówią organizatorzy, dwa takie SMS-y to równoważność jednego posiłku.

Ponadto Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży będzie prowadziło zbiórkę środków finansowych. – Wiemy, że osoby mieszkające na Kresach borykają się z różnymi problemami. Problemy to kwestie związane z żywnością czy środkami chemicznymi. A to jest podstawa, by człowiek mógł funkcjonować – opowiada Patryk Czech. – W drugiej edycji akcji „Polak z sercem” udało się zebrać ponad 24 tony żywności, przyborów szkolnych, środków czystości i prawie 35 tysięcy złotych, które KSM przekazało najbardziej potrzebującym, a w inicjatywę zaangażowało się ponad 1200 wolontariuszy z 22 diecezji – dodaje.

Patronat honorowy nad wydarzeniem objęli: Jan Michał Dziedzicak – pełnomocnik rządu ds. Polonii i Polaków za Granicą, senator Maria Koc, abp Mieczysław Mokrzycki – metropolita lwowski Kościo-

ła rzymskokatolickiego, abp Stanisław Gądecki – przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, bp Antoni Pacyfik Dydycz – przewodniczący Zespołu Pomocy Kościołowi na Wschodzie, i bp Marek Solarczyk –

not: materialy promacvine KSM

delegat Konferencji Episkopatu Polski ds.
KSM.

Pomoc przy akcji w ramach partnerstwa ogłosiły: Caritas Polska, Caritas Grodno, Caritas Lwów, Fundacja Aniołów Miłosierdzia.

Więcej informacji o akcji na stronie:
kism.org.pl (zakładka „Polak z sercem”).

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży zrzesza ok. 10 tys. młodych ludzi (14-30 lat) pragnących twórczo wykorzystać swoją młodość. Głównym jego celem jest kształtowanie dojrzałych chrześcijan, a także aktywne uczestnictwo we wspólnocie Kościoła. W tym roku Stowarzyszenie obchodzi trzydziestelecie reaktywacji. Inicjatorem reaktywacji KSM był św. Jan Paweł II. Ogólnopolska strona stowarzyszenia: www.ksm.org.pl.

ks. Jacek Grzybowski

To, co dzieje się ostatnio na ulicach, jest raczej skutkiem niż źródłem społecznych przemian.

Protesty zaangażowały wszystkich – od lewicowych działaczek Strajku Kobiet po prawicowych publicystów, od ateistów po księży i biskupów. Trudno jednak nazwać je jakimkolwiek rodzajem dyskursu, to raczej wulgarna i prostacka wymiana ciosów.

Jednakże niewielu z nas zwróciło uwagę na dyskusje i protesty, do jakich doszło ostatnio we Francji w związku z pracami legislacyjnymi nad nowelizacją ustawy bioetycznej tak, by pozwolić na genetyczne modyfikowanie embrionów, chimery i finansowaną przez państwo sztuczną prokreację dla lesbijek i samotnych kobiet. Bez echa przeszło też dotyczące eutanazji referendum w Nowej Zelandii, mocą którego zalegalizowano wspomagane samobójstwo. Za to z entuzjazmem przyjęto przyznanie Nagrody Nobla dwóm uczonym – Emmanueli Charpentier i Jennifer A. Doudna – za opracowanie metody edycji genomu (CRISPR/Cas9). Mało kto jednak zdaje sobie sprawę z tego, co kryje się za możliwościami ingerowania w ludzki genom. Niewielu pyta, jakie jest ryzyko związane z uprzedmiotowieniem osoby ludzkiej w procedurze *in vitro* i wykorzystaniem biologii molekularnej (czyli właśnie nagrodzonych „genetycznych noży”) w tworzeniu chimery i hybryd – organizmów z mieszanym genomem: międzygatunkowym (pomiędzy zwierzętami różnych gatunków) i ludzko-zwierzęcym. Rzadko pada pytanie o moralną godziwość takich praktyk. A przecież za tymi działaniami kryją się konkretne koncepcje antropologiczne i etyczne – jak postrzegamy i oceniamy człowieka, rodzicielstwo, rodzinę? Czy w informacyjnym szumie i zalewie protestacyjnych scen przemknęło nam przez głowę, co i kiedy się stało, że obyczaj i kultura upadły tak nisko? Obecnie już na ulicy widać przecież procesy kulturowego regresu i cywilizacyjnej degradacji. Nie do końca chyba jednak rozumiemy, że to skutek, a nie źródło społecznych przemian.

SPOJRZENIE Z DYSTANSU

Skupieni na szczegółach, nie dostrzegamy metaspołecznego wymiaru zmian. Do brze ujął to francuski historyk Fernand

Braudel (1902-1985), który w refleksji nad ludzkimi dziejami zaproponował wyrażenie: długie trwanie (fr. *longue durée*). Oznacza ono szeroką perspektywę czasową, w której dokonują się znaczące przemiany cywilizacyjne, kulturowe i religijne. W koncepcji Braudela dramatyczne wydarzenia polityczne (bitwy, wojny, katastrofy) stanowią najpłytszą warstwę historii, na głębszym poziomie znajdują się procesy gospodarcze (ekonomia, przepływ pieniędzy, dynamika kapitału), natomiast przemiany cywilizacyjne, kulturowe i religijne budują poziom najgłębszy, który jest zarazem najważniejszy dla zrozumienia całości dziejów. Z szerokiej perspektywy większość wydarzeń politycznych jest nieistotna, a wręcz niezauważalna, sedno histo-

Jest wynikiem ekspansji i żywotności idei z XIX i XX wieku. To wtedy w filozofii i naukach społecznych zaczęły pojawiać się prądy, które po stu latach przeobraziły społeczny świat. Ponieważ większość tych ideowych zmian dokonała się za sprawą europejskich filozofów i myślicieli, to właśnie w Europie najłatwiej można dostrzec wyraźne znaki erozji tego, co przez wieki obowiązywało jako judeochrześcijańska kultura. Czyż wszystko, co udało się nam jako Europejczykom ostatnio stworzyć, to nie są nowe postacie starego barbarzyństwa – pogarda dla życia, relatywizowanie dobra, miłość idei, przerosł biurokracji, cyniczny pragmatyzm polityczny, a ostatecznie lekceważenie wielkich narra-

fot. PAP/Grzegorz Momoł

WOJNA IDEI

rii stanowi rozwój idei i ich celowa realizacja. Używając zaproponowanego przez Braudela terminu, można powiedzieć, że dopiero z perspektywy owego „długiego trwania” można zobaczyć i ocenić owoce przemian wyznaczonych nie tyle historycznymi datami, ile politycznymi i filozoficznymi ideami. Ich zadziwiające, a czasem zatrważające konsekwencje dostrzegamy już po czasie.

Współczesny upadek kultury chrześcijańskiej, zdiagnozowany przez wielu autorów (B. Jastrzębski, „Vestigia Dei”; Rod Dreher, „Opcja Benedykta. Jak przetrwać czas neopogaństwa”; D. Rozwadowski, „Marksizm kulturowy”; J.H. Herve, M. Berrebi, „Przyszłość naszej wolności”; B. Wildstein, „Bunt i afirmacja”), nie zaczął się kilkanaście lat temu.

cji łacińskiej humanistyki Greków, Rzymian, średniowiecznych mistrzów?

FILOZOFICZNI MOCARZE

Dziś szcycimy się największą zdobyczą naszego świata – wolnością – ale znowu, wielu z nas nie dostrzega, że pozornie tylko mamy do czynienia z darem wolności. Ta klasyczna kategoria oznacza rozumne działanie, aktywność poprzedzoną refleksją i wzmocnioną treściami kultury. Dziś nie mamy do czynienia wprost z wolnością, ale raczej z wciąż podsycanymi pragnieniami emancypacyjnymi, wyrażającymi się w chęci zaspokojenia przez człowieka wszystkich nowych potrzeb, popędów, kompulsji i nałogów, obsłużenia nieustannie mnożących się ludzkich dążeń i życzeń. W książce

„Nienawiść do świata” Chantal Delsol celnie pokazuje, że sposobem na osiągnięcie tego jest urządzenie świata na nadmiarze i marnotrawstwie. Jednak źródłem tych postaw nie jest sam konsumpcjonizm. Stało się coś szczególnego – kultura została potraktowana jako przedmiot swobodnego wyboru i użytku. Steinar Kvale, opisując w historycznym kontekście dokonujące się cywilizacyjne zmiany, ujął je w trzech metaforach: Kościół, Fabryka, Rynek (galeria handlowa) jako symbolach trzech epok historii cywilizacji, trzech sposobów realizowania i utrzymania władzy w nowoczesnych społecznościach. Etap ostatni – Rynek – to maksymalna eksploatacja pragnień konsumentów, bo od tego zależy wzrost gospodarczy. Na obecnym etapie dziejów wszystko jest przekonwertowane na pieniądze.

Jednak to są już skutki. Zmiany ideowe, których obecnie jesteśmy świadkami, mają początek w filozofii i to one przeobraziły obszary naszego życia. Kultura jest obecnie przestrzenią różnorodnych, często sprzecznych treści. Stała się relatywna i jej rolą nie jest już uczenie tego, co jest dobre, a co złe, co pożyteczne, a co szkodliwe i zdradliwe, co moralne, co zaś wstydlive i niemoralne. Wydaje się, że jeszcze do połowy XX wieku kultura stanowiła egzystencjalne ramy, w których człowiek musiał się odnaleźć, wchodząc w dorosły świat. Dziś można odnieść wrażenie, że wszystko uległo procesowi przemian wypierających albo wręcz degradujących tradycyjne wartości i tożsamości kulturowe. Zmiany światopoglądu, a potem także praktycznych zachowań życiowych, rozpoczęły się na długo przed tym, czego doświadczamy dziś. Wspaniałym przykładem opisującym ukrytą moc idei i kształtowanie się treści wykorzystywanych potem w zmaganiach kulturowych są książki: „Architekci kultury śmierci” Donalda Marco i Benjamina Wikera oraz „Dziesięć książek, które zepsuły świat. Ponadto pięć innych, które temu dopomogły” Benjamina Wikera. Wielu bohaterów tych pozycji to osoby nieznane szerszemu gronu (Ernst Haekel, Simone de Beauvoir, Judith J. Thomson, Wilhelm Reich, Helen G. Brown, Margaret Mead, Margaret Sanger, Peter Singer), wiele tytułów książek przytoczonych przez autorów kompletnie nie jest dziś rozpoznawanych („Książę”, „Lewiatan”, „Utylitaryzm”, „Poza dobrem i złem”, „Państwo a rewolucja”, „Dojrzwienie na Samoa”, „Human Sterilization”). Tyle tylko, że to właśnie między innymi ci ludzie i ich dziś zapomniane dzieła sprawili, że żyjemy w świecie medialnego prostactwa i moralnego barbarzyństwa. Czytając te książki, można prześledzić drogę, jaką przeszła kultura: od początkowo niszowych i zaskakujących swą kontrowersyjnością idei do stanu „unormalnienia i upowszechnienia dewiacji”. W tej wojnie idei

Medialno-konsumpcyjny świat uruchomił proces infantyilizacji.

to, co stało się w roku 1968, pogłębiło tylko sekularne i relatywistyczne tendencje. Właśnie przez zwycięstwo, jakie w obyczajach i kulturze dokonało się za sprawą filozoficznych tez z zapomnianych książek zapomnianych autorów, następuje współczesny sukces nowych zachowań seksualnych, innych wzorów rodziny, stylów życia, form estetycznych, nieoczywistych tożsamości. To, co jeszcze niedawno stanowiło trudną do zrozumienia, a tym bardziej do zaakceptowania ekstrawagancję i było niszową subkulturą, teraz stało się racją dominującą.

SPOŁECZNY INFANTYLIZM

Niestety, zbyt rzadko zadajemy sobie pytania: co się stało z naszymi wspólnotami i rodzinami, co stało się w szkołach i na uniwersytetach, w mediach i polityce? Już nie razi nas to, że wartością przestała być praca, oszczędność, umiarkowanie, wierność, sprawiedliwość. Być może wszyscy pogodziliśmy się z tym – i może nawet jesteśmy z tego zadowoleni – że ideałem stał się wypoczynek, zamożność, wolność rozumiana jako absolutna emancypacja, nieliczenie się ani z ludźmi, ani z pieniędzmi. Kiedy zmieniło się nasze myślenie? W dużej mierze dokonało się to przez media. Wpływ massmediów to szczególny rodzaj skoku kulturowego ku wirtualizacji. To stworzenie przestrzeni, w której człowiek żyje tym, co dostarczają mu środki masowego przekazu, i bierze to za „prawdziwą rzeczywistość”. Ludzie ukształtowani przez medialne obrazy, slogany reklamowe, wszechobecne anglicyzmy, zaniedbani edukacyjnie, a jednocześnie nieznający fundamentów kultury i literatury klasycznej, nie potrafią odnaleźć innych wzorów postaw, jak tylko te medialno-popkulturowe. Równoległe z tym pojawia się też problem dotarcia do ludzi młodych z sensownym przesłaniem. Utrudniają to ograniczenia percepcyjne osób ukształtowanych od najmłodszych lat przez przekaz obrazkowy i szybkie, krótkie komunikaty. Młodzi nie są zazwyczaj w stanie przebrnąć przez dłuższe teksty dotyczące złożonych zagadnień, a tym bardziej zrozumieć ich treści. Nienawykli do koncentracji i dłuższego skupiania uwagi, przyzwyczajeni do nieustannego bodźcowania, najchętniej odnajdują się w migawkowych komunikatach, ale mają trudność w argumentacji światopoglądowej.

Medialno-konsumpcyjny świat wzmocniony cyfrowymi przeżyciami uruchomił proces infantyilizacji. Młodzi dłużej w swoich smartfonach w skupieniu właściwym przedstawicielom pokolenia, dla którego pełnym wszechświatem jest to, co widać na ekranach urządzeń mobilnych, nie zaś ta nędzna imitacja życia rozgrywająca się poza nimi, w której ludzie realizują normalną i nudną egzystencję. Zaszczepia się w populacji

coraz więcej dziecięcych postaw, koncentrujących się na nieskończonych możliwościach wyboru (władza) i konsumpcji (realizowanie siebie). Infantyilizacja kultury sprawia, że impuls zyskuje przewagę nad rozumą, uczucie nad rozumem, dogmatyzm nad wątpliwością, zabawa i wypoczynek nad pracą, obraz nad słowem, wrażenie nad ideą, egoizm nad altruizmem, to, co prywatne, nad tym, co publiczne, a ignorancja nad wiedzą. Skutkiem jest odwrócenie porządku kultury promującego odpowiedzialność wobec siebie i innych, racjonalność oraz panowanie nad sobą.

KULTURA MIEJSCEM KONFLIKTU

Krótką próbą pokazania źródeł tego, co dzieje się w kulturze, nie odzwierciedla znaczenia wojny idei, jaka się tu odbywa. W szkole i na uniwersytetach, w programach publicystycznych, nawet w ambitniejszych produkcjach mało mówi się o ideowych przyczynach zachowań, niegdyś barbarzyńskich i gorszących, dziś uznanych za normalne i powszechne. Nie zdajemy sobie sprawy z tego, jak przemożny wpływ na nasze życie ma niewidzialna siła filozoficznych tez i światopoglądowych założeń. Uważni obserwatorzy zmian cywilizacyjnych dostrzegają to, sygnalizują, nawołują do debaty. Skutek jest raczej nikły. Strajk Kobiet, uliczne manifestacje i protesty na ulicach pokazują, że jesteśmy mocno zaangażowani w dyskusję światopoglądową, ale na bardzo prymitywnym poziomie. Współcześnie czeka nas – mam wrażenie, że trwająca kilka dziesięcioleci – dyskusja na bardzo poważne tematy: seksualność (jej obyczajowość i normatywność), rozumienie płciowości, definiowanie małżeństwa i rodziny, rodzicielstwa i płodności, a ostatecznie i samego człowieczeństwa.

Jeśli zrozumiemy wagę tej problematyki i jej mechanizmy, to nie powinno nas dziwić, że George Soros planuje finansowanie sieci uniwersytetów, które mają pomóc w walce z „autorytatywnymi rządami”. Jest to – mówił o tym podczas Światowego Forum Ekonomicznego w Davos na początku 2020 r. – najważniejszy i najbardziej trwały projekt jego życia. Przeznaczy na niego nawet miliard dolarów. Owe „nowe uniwersytety” mają promować otwartość i liberalny sposób życia.

Na koniec, uchwyciwszy, że najważniejsze zmaganie dokonuje się w sferze idei, warto postawić pytanie: czy nasi pasterze widzą konieczność tworzenia silnych i niezależnych finansowo ośrodków naukowych, wyższych uczelni, uniwersytetów i afiliowanych do nich seminariów duchownych? Czy rozumieją, że prawdziwa walka zaczyna się w zaciszach bibliotek i na salach wykładowych, a dopiero potem przenosi się na ambony i wiece? Czy zdają sobie sprawę, że bez filozofii jesteśmy bezradni zarówno w światopoglądowych dyskusjach, jak i zmaganiach na katedrze? Im szybciej zrozumiemy, że dziś polem walki jest kultura, tym może łatwiej przygotujemy się na to, co nadchodzi.

Kazimierz Dadak

Tegoroczne wybory prezydenckie wiele mówią nie tylko o amerykańskiej scenie politycznej, ale i o samej Ameryce.

nych powodów unieważniono ponad pół miliona głosów oddanych korespondencyjnie. Biorąc pod uwagę, że frekwencja w prawyborach jest bez porównania niższa niż podczas wyborów prezydenckich, protesty Trumpa, który w kluczowych stanach przegrywa różnicą 7-38 tysięcy głosów, nie są całkiem pozabawione podstaw.

OSOBLIWE PROCEDURY WYBORCZE

Przeprowadzanie wyborów i utrzymywanie list wyborców leży wyłącznie w gestii stanów i rząd federalny nie ma tu żadnych uprawnień. Tym sposobem możliwe jest, że tylko 34 stany wymagają dowodu tożsamości podczas głosowania w komisji wybor-

nie z prawem. W przeciwieństwie do roku 2000, gdy podobne skargi wniósł kandydat demokracji, Al Gore, media przyjęły te fakty ze wzruszeniem ramion. Republikański establishment popiera Trumpa, ale bez nadmiernego entuzjazmu, bo stosunki pomiędzy nimi nigdy nie były dobre.

BŁĘDNE PROGNOZY PRZEDWYBORCZE

Mobilizacja republikańskiego establishmentu partyjnego nie jest konieczna, ponieważ wszystko wskazuje na to, że tak szeroko oczekiwana „niebieska fala” (kolor niebieski to symbol demokracji, czerwony zaś – republikański) nie wystąpiła. Republikanie najprawdopodobniej zachowają większość w Se-

Powyborczy chaos

Dwa i pół dnia po zamknięciu lokali wyborczych zastępca gubernatora stanu Pensylwania, John Fetterman (demokrata), obwieścił, że jeszcze tysiące głosów pozostało do policzenia, ale biorąc pod uwagę to, skąd pochodzą, można uznać, że wybory w tym stanie na pewno wygrał jego partyjny kolega, Joe Biden. To oświadczenie wystarczyło mediom głównego nurtu do ogłoszenia zwycięstwa duetu Biden–Harris i przywódcy wielu krajów pospieszyli z gratulacjami. Tym sposobem fakt medialny stał się faktem politycznym.

Do tej pory, gdy media przyznawały zwycięstwo jednemu z kandydatów, czyli na długo przed oficjalnym ogłoszeniem wyników, ów uznany za pokonanego dzwonił z gratulacjami i na tym wybory się kończyły. Tym razem tradycji nie stało się zadość i wszystko wskazuje na to, że prezydent Trump, jeśli w ogóle uzna zwycięstwo Bidena, to uczyni to dopiero po wyczerpaniu wszystkich możliwych środków obrony swych interesów.

Tryumf w kluczowych stanach (Arizona, Georgia, Pensylwania i Wisconsin) zapewniły Bidenowi nagle wzrosty liczby głosów uzyskanych w centrach wielkich miast, głównie zamieszkałych przez biedotę. Pierwotne dane wskazywały na wygraną Trumpa, ale szalę na korzyść Bidena przeważały głosy korespondencyjne.

Media głównego nurtu kategorycznie odrzucają jakiekolwiek podejrzenia o zaistnienie nieprawidłowości, chociaż dziennik „The Washington Post” 23 sierpnia doniósł, że podczas tegorocznych prawyborów z róż-

nej, z czego zaledwie 18 wymaga dokumentu ze zdjęciem. Jest to uzasadnione faktem, że w USA nie ma dowodów osobistych, za takowy uchodzi prawo jazdy, a wielu biednych mieszkańców nie posiada samochodu. Zatem, żeby nie pozbawiać ich możliwości udziału w głosowaniu, stany – głównie te, w których demokraci od lat sprawują władzę (stany północno-wschodnie i Zachodnie Wybrzeże) – nie stawiają wymogu posiadania dokumentu tożsamości.

Ktoś, kto raz zarejestrował się jako wyborca w danym okręgu, jest zarejestrowany aż do śmierci albo i dłużej, ponieważ władze powoli aktualizują dane. Badanie przeprowadzone w 2012 r. przez pozarządową instytucję The Pew Center wykazało, że ponad 1,8 miliona zmarłych osób nadal figurowało na listach wyborczych, około 2,75 miliona widniało na listach wyborczych w więcej niż jednym stanie, a dane co ósmego wyborcy były albo nieścisłe, albo nieważne. Dzisiaj zapewne sytuacja wygląda znakomicie, ale gwarancji nie ma.

Ten osobliwy stan rzeczy daje asumpt do wszelkiego rodzaju spekulacji. Tak jak wybory z 1960 r., gdy J.F. Kennedy podobno zwyciężył dzięki działaniu „maszyny wyborczej” burmistrza R. Daleya w Chicago, tak i tegoroczne zapewne będą przedmiotem analiz osób, które media głównego nurtu niezmiennie określają jako zwolenników teorii spiskowych.

Sztab wyborczy Trumpa wniósł szereg pozwów sądowych mających na celu ponowne przeliczenie głosów i sprawdzenie, czy komisje wyborcze przyjęły karty wyborcze zgod-

nie, a to dałoby im możliwość blokowania inicjatyw lewicy. O ostatecznym kształcie Senatu zadecydują dwa głosowania w stanie Georgia, w którym przypadkowo do wygrania są dwa stanowiska senatorskie i jest mało prawdopodobne, żeby republikanie przegrali oba wyścigi.

Apetytu na wielkie sukcesy narobiły demokratom badania opinii publicznej, które jednoznacznie wskazywały na przykład na wygraną S. Gideon z republikańską senatorką S. Collins w stanie Maine. Tymczasem Collins odniosła zdecydowane zwycięstwo. Firmy dokonujące tych badań, mówiąc bez ogródek, skompromitowały się. Na przykład badanie dokonane przez dziennik „The Washington Post” i sieć telewizyjną ABC na tydzień przed wyborami dawało Bidenowi zwycięstwo w stanie Wisconsin różnicą 17 punktów procentowych, podczas gdy opublikowane dane wskazują na jego wygraną różnicą zaledwie 0,7 punktu procentowego. Patrząc wstecz, można dojść do pesymistycznego wniosku, że badania opinii publicznej są częścią kampanii wyborczej, że mają na celu z jednej strony mobilizację elektoratu kandydata preferowanego przez organizatorów badania, a z drugiej – zniechęcenie elektoratu strony przeciwnej do brania udziału w „z góry przegranym głosowaniu”.

DWA NARODY

Te wybory potwierdziły trend, który zaczął się ponad dwie dekady wcześniej – podzieliły wśród Amerykanów nabierając ostrości. R. Haass, szef Rady Stosunków Zagranicznych, powiedział, że USA to w tej chwili „jeden kraj, ale dwa narody” i dopiero przyszłość pokaże, czy będą one w stanie „zgodnie współpracować”.

Zwolennicy
Joe Bidena
cieszą się
na ulicach
Nowego Jorku

fol. PAP/EPA/Justin Lane

Tę obserwację doskonale obrazuje mapa USA, na której hrabstwa (powiaty), w których wygrał Trump, są zaznaczone na czerwono, Biden zaś – na niebiesko. Widać czerwone morze z niebieskimi wyspami w miejscach wielkich ośrodków miejskich. „Niebiescy” to przede wszystkim osoby, które przechodzą pranie mózgu aplikowane przez sieci telewizyjne CNN i MSNBC oraz dzienniki „The Washington Post” i „The New York Times”, a „Czerwoni” to „tradycyjni” Amerykanie.

Tę wybory raczej pogłębiły polaryzację. Kontrowersje, jakie wywołało na przykład niedopuszczenie obserwatorów do liczenia głosów w Detroit czy nagłe pojawienie się około setki tysięcy głosów w 100 proc. oddanych na Bidena w stanie Wisconsin, na długo pozostaną w pamięci zwolenników Trumpa.

WIELKIE PRZETASOWANIE?

Wyniki wyborów wskazują na możliwość daleko idącej zmiany na amerykańskiej scenie politycznej. Od prezydentury Kennedy’ego Partia Demokratyczna była masowo wspierana przez tzw. mniejszości, wówczas Afroamerykanów, a z czasem i Latynosów. Badania opinii osób, które w tym roku wzięły udział w głosowaniu, wskazują na ogromny wzrost popularności republikanów wśród tych dwu grup narodowościowych – co czwarta osoba głosująca na Trumpa to była osoba określana jako nie-biała. Cztery lata temu na republikanów głosował co czwarty nie-biały, a osiem lat temu – zaledwie co dziesiąty. Zjawisko to zdumiewa, ponieważ Trump to, według jego najbardziej zaciekle krytyków, rasista, jeśli nie wręcz neonazista.

Czarno- i brunatnoskórzy Amerykanie zwiększają swe poparcie dla republikanów, ponieważ demokraci nie mają im wiele do zaoferowania. Ogromne środki wydane przez podatników w trakcie ostatniego półwiecza na programy pomocy społecznej nie zmieniły ich sytuacji ekonomicznej. Obecne poparcie, jakim neomarksowskie idee cieszą się wśród elit demokratów, odstręcza ją w istocie rzeczy konserwatywne masy latynoskie.

Mimo, a właśnie często z powodu tego, że demokraci jednoznacznie wspierają ruch Black Lives Matter (BLM), czarnoskórzy odwracają się od nich. Głównym przesłaniem BLM jest likwidacja policji, a to dla powoli rodzącej się czarnoskórej klasy średniej oznacza śmierć gospodarczą. W wyniku zamieszek po śmierci G. Floyd’a zostało zniszczonych dziesiątki sklepów, restauracji i małych przedsiębiorstw w dzielnicach zamieszkałych przez „mniejszości”. Kwarantanny zastosowane w wielu stanach kontrolowanych przez demokratów doprowadziły wiele małych firm na skraj bankructwa. Także ciche poparcie dla opanowanej przez anarchistów i komunistów „antify” nie zwiększa atrakcyjności demokratów wśród przeciętnych ludzi.

MINISTERSTWO PRAWDY

Przebieg kampanii wyborczej uwypuklił rolę mediów, ponad wszystko społecznościowych. Cztery lata temu prasa i sieci telewizyjne bardzo ogłędnie omawiały sprawy e-maili wykradzionych z centrali Partii

Demokratycznej i z serwera, którego używała Hillary Clinton, a także działalność fundacji państwa Clintonów, a szczególnie tego, kto tę instytucję sowiec wspierał. Ale

Demokraci to koalicja Hollywood, gigantów technologicznych i mediów, które kształtują umysły mieszkańców wielkich miast.

dzięki Facebookowi i Twitterowi wyborcy byli w stanie toczyć ożywione debaty na te tematy. Tym razem nic takiego nie mogło mieć miejsca, ponieważ obie firmy blokowały wszelkie informacje na przykład na temat zawartości komputera syna Joe Bidena, Huntera („Idziemy” 44/2020). Nieodparcie przypomina się

„Rok 1984” Orwella i ministerstwo prawdy, tyle że tu mamy do czynienia z prywatnymi przedsiębiorstwami.

Giganci technologiczni (Big Tech) oraz sfery wielkiej finansjery jednoznacznie wspierały Bidena – ogromne pieniądze od ich czołowych przedstawicieli wpłynęły do kasy jego sztabu wyborczego i sprzymierzonych z nim organizacji. W 2020 r. Partia Demokratyczna to jest w wielkim stopniu koalicja elit intelektualnych, Hollywood, gigantów technologicznych i mediów, które kształtują umysły mieszkańców wielkich ośrodków miejskich, szczególnie młodzieży. Natomiast przeciętni „ludzie pracy” coraz bardziej Ignają republikanów. Podstawowe pytanie brzmi, czy republikanie ich przyjmą i staną się bardziej „populistyczni”, czy też nadal pozostaną partią broniącą interesów „arystokracji” z Południa.

Autor jest profesorem ekonomii
w Hollins University
w stanie Wirginia, USA

Marek Jurek

Właściwy moment

Po potwierdzeniu przez Trybunał Konstytucyjny oczywistej prawdy, że zabijanie dzieci niepełnosprawnych przed ich narodzinami narusza konstytucyjne prawo do życia, wiele osób pyta, czy należało tę decyzję podejmować w tym czasie i w tej formie. Tęgo pytania nie można uchylać, z odpowiedzi można wyciągać różne wnioski – ale udzielić jej trzeba i trzeba ją przemysleć.

Moment był oczywiście niewłaściwy, ponieważ wcześniej minęło wiele właściwych momentów. Nie można było przecież latami tolerować ciągłego łamania Konstytucji. I należało systematycznie mobilizować opinię wspierającą cywilizację życia, a nie demobilizować, przedstawiając sprawę jako niekonieczną, niepilną, wątpliwą.

Ustawowo prawo dziecka niepełnosprawnego do urodzenia należało potwierdzić co najmniej cztery lata temu. Przywódcy PiS-u nie musieli wspólnie z PO odrzucać społecznego projektu ustawy „Stop aborcji” tylko dlatego, że nie zgadzali się z jego niektórymi zapisami. Można je było dyskutować i zmieniać w komisjach sejmowych, tymczasem w ogóle ich tam nie skierowano. PiS mógł to naprawić jeszcze rok później, gdy zgłoszono społeczny projekt ustawy „Zatrzymaj aborcję”, skoncentrowany na niepełnosprawnych. Sejm poprzedniej kadencji w ogóle go jednak nie przegłosował.

W tym czasie PiS konsekwentnie milczał o niekonstytucyjności aborcyjnych przepisów, a milczenie to utrzymywało przekonanie, że aborcjonizm to stanowisko całkowicie

uprawnione, „światopoglądowa kwestia (subiektywnego) sumienia”, obrona życia zaś nie jest żadnym narodowym imperatywem.

Przede wszystkim do końca, nawet już po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 października br., władza

milczała, że Trybunał powtórzył to, co powiedział już wcześniej – 28 maja 1997 r. O przywołanie tamtej normy konstytucyjnej apelowałem wielokrotnie do prezydenta, bezpośrednio i publicznie. Czy chodziło o to, że w Trzeciej Rzeczypospolitej nie wolno niczego chwalić (prócz oczywiście urojonego „kompromisu aborcyjnego”) ? Niestety, właściwa odpowiedź brzmi gorzej.

Gdy w 2018 r. radykalna lewica zgłosiła projekt zniesienia ochrony życia, nie tylko marszałek Marek Kuchciński nie skierował go do Komisji Ustawodawczej w celu stwierdzenia jego niezgodności z Konstytucją, ale więcej – kierownictwo PiS głosowało z PO za skierowaniem go do normalnych prac sejmowych. W ten sposób w opinii publicznej utrwalano przekonanie, że nawet całkowite zniesienie ochrony życia stanowi propozycję prawnie dopuszczalną.

Gdy cztery lata temu, w czasie pierwszej Czarnej Rewolucji, odbywały się demonstracje wieszakowców, jawnie podżegające przeciw prawu do życia i usprawiedliwiające aborcyjną przestępczość – zamiast potępić je jako zwykłe przestępstwo, ówczesna premier strofowała ministra Waszczykowski, że się o nich zbyt krytycznie wypowiada.

Drugie orzeczenie Trybunału (to z 22 października 2020 r.) jest ciągle nieopublikowane. Ale te manewry i dwuznaczności demobilizujące obronę życia mają w wypadku partii rządzącej długą tradycję, niestety bogatszą niż obrona życia.

Rzeczywistość zanegowana

Celem wojny podjętej przez Azerbejdżan w Górskim Karabachu jest całkowity podbój tego terytorium albo kolejne „zamrożenie konfliktu”, ale na zupełnie innym poziomie. „Zamrożenie” bowiem wcale nie musi oznaczać stanu tymczasowego. Bardzo często oznacza stan trwały, choć (krócej lub dłużej) kwestionowany i rytualnie oprotestowywany. Dlatego nie zakładamy, że skoro działania wojenne na Kaukazie ustaną, opadnie kurz bitew, polegli zostaną pochowani, a życie potoczy się jak wcześniej. Plan minimum agresji to odcięcie Górskiego Karabachu od Armenii i uruchomienie jego blokady – ze wszystkimi humanitarnymi, gospodarczymi i politycznymi skutkami.

Pan Górecki twierdzi, że Republika Arcach nie jest państwem. Równie dobrze można uznać, że nie jest nim Republika Chińska na Tajwanie, bo tak twierdzi rząd komunistycznych Chin. Tymczasem Tajwan to jedna z najsilniejszych gospodarek świata, państwo utrzymujące bliskie, choć nieformalne stosunki z USA, i choć nie uznawane dyplomatycznie przez żadnego z członków Rady Bezpieczeństwa ONZ, to mające kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa światowego. Bezpieczeństwo Górskiego Karabachu nie ma tego znaczenia dla świata, ale ma je dla żyjących tam Ormian,

od pierwszej chwili proklamowania ich niepodległości.

Pan Górecki kwestionuje fakt agresji, przywołując jedną z mądrych zasad armeńsko-azerbajdżańskiego procesu pokojowego, że ziemie nie stanowiące części Republiki Arcach, a zajmowane przez karabachskich Ormian (jako gwarancja komunikacji z Armenią i swego rodzaju zastaw ich praw) powinny należeć do Azerbejdżanu. Nie pisze jednak, że to tylko jedna z zasad mądrych, które powinny być (i na tym polega problem karabachski) zrealizowane łącznie. Inne to zapewnianie bezpieczeństwa i statusu Górskiego Karabachu oraz zagwarantowanie mu możliwości komunikacji z Armenią. Warunki te wreszcie wykluczają rozwiązanie problemu drogą zbrojną! Szkoda, że pan Górecki o tym nie pisze, a jeszcze bardziej, że nie odnosi się do sprawy najważniejszej: naród ormiański, po doświadczeniu ludobójstwa podczas pierwszej wojny światowej, ma szczególne prawo do pokoju, bezpieczeństwa i obrony. Społeczność międzynarodowa nie może udzielać żadnego przyzwolenia na używanie wobec niego przemocy.

Marek Jurek

Więcej informacji w kwestii karabachskiej (oprócz felietonu „Gazociąg w mózgu”, do którego odniósł się Wojciech Górecki) znajduje się w publikowanych na początku października artykułach Marka Jurka „Wojna w Górskim Karabachu” i „Rozejm w Karabachu”.

Koniec konfliktu?

Premier Armenii Nikol Paşinyan poinformował o podpisaniu trójstronnego porozumienia z prezydentem Rosji Władimirem Putinem i prezydentem Azerbejdżanu İlhamem Alijewem. Na jego mocy działania bojowe w Karabachu zostają przerwane, a strony przeprowadzą wymianę jeńców. Część terytoriów Karabachu przechodzi pod kontrolę Azerbejdżanu.

– W działaniach zbrojnych w Górskim Karabachu zginęły ponad cztery tysiące ludzi, a po-

nad osiem tysięcy zostało rannych; uchodźców są dziesiątki tysięcy – powiedział prezydent Rosji Władimir Putin na spotkaniu z ministrem obrony Siergiejem Szojgu. W Karabachu jest już ponad 1100 żołnierzy rosyjskich sił pokojowych i 1168 sztuk sprzętu wojskowego.

Rosja powołała Międzynarodowe Centrum Reagowania Humanitarnego, które ma zajmować się kwestiami powrotu uchodźców w Górskim Karabachu do miejsc ich stałego zamieszkania.

Czy prezenty szkodzą na wzrok?

**ks. Stefan
Moszoro-Dąbrowski**

Przestroga sprzed ponad 2 tys. lat nie straciła aktualności: „Nie będziesz przyjmował podarków, ponieważ podarki zaślepiają dobrze widzących i są zgubą spraw słusznych” (Wj 23, 8). Nie zabrania się przyjmowania wszelkich podarunków, ale tych, które mogą wpływać na podejmowane decyzje. Przy okazji fragment Pisma Św. wskazuje na niebezpieczeństwo nadmiaru zaufania do samego siebie, które prowadzi do myślenia, że można przyjmować to, co ktoś daje, bo nie będzie to na nas wpływało.

Jak ochronić dobre dzieła przed uzależnieniem się od różnych sponsorów oraz pomagającej władzy? Dobry wójt może stać się dobrym wujkiem dla proboszcza, lecz potem trudno, aby nie oczekiwał cichego wsparcia przy lokalnych wyborach. Jak pomóc darczyńcom, aby ich intencje były zawsze krystaliczne? Jakich datków nie można nigdy przyjmować?

Pierwsze pytanie to, czy jest to zwykły datek grzecznościowy, wyrażający wdzięczność albo szacunek, czy posiada jakieś ukryte intencje, jak np. wywarcie jakiegoś wpływu. Chodzi tu o prezenty w naturze, pomijając napiwki, które zwykle daje

się pewnym pracownikom i które w rzeczywistości stanowią wynagrodzenie, pieniądze są zawsze widziane jako zapłata. Z tego względu ofiarowanie pieniędzy jest zazwyczaj mocno podejrzane.

We wszystkich tych sprawach trzeba stosować zasadę nieigrania z pokusą, czyli unikanie podarków zawsze, gdy to możliwe. Przyjmowanie ich pociąga za sobą zgodę na znalezienie się w sytuacji wystawiania na ciągłą pokusę bezstronności, czyli niesprawiedliwości. Poza tym, choćby faktycznie nie wpadło się w pokusę, zgoda na nią predysponowałaby do powtórzenia się sytuacji, być może w poważniejszym stopniu, a potem do upadku.

Ocena moralna przyjmowania podarków wymaga niezmierniej roztropności. Trzeba się zastanowić i ewentualnie prosić o poradę co do moralności naszych poczyną. Po czasie nie na wiele zda się zdanie typu: „Ja nie chciałem uzależniać się od nikogo”. W tym celu w przypadku instytucji, wśród nich też kościelnych, zwykle konieczne jest wypracowanie procedur, które pozostawiają po sobie jasną dokumentację: rozliczenia sprawdzane przez kilka osób, jasność w odprowadzaniu podatków itp. Ogólnie dobry wujek w XXI wieku jest postacią niemile widzianą – na dłuższy dystans zawsze sprawia kłopoty i niestety często trzeba potem tłumaczyć się z jego „dobrej woli”.

I

**Dobry wujek
w XXI wieku jest
postacią niemile
widzianą.**

Nie porównuj się z innymi

**Magdalena
Wołochowicz**

Zbyt łatwo
przychodzi
nam porówny-

wanie się z innymi.

Kilka lat temu zaczęłam mieć poważne problemy zdrowotne, które bardzo utrudniały mi codzienne funkcjonowanie. Był czas, gdy zwykle pójdę do pracy (którą bardzo lubię) było ogromnym wyzwaniem i wysiłkiem. Czułam się słabo i bardzo niepewnie.

Pamiętam, jak przez wiele miesięcy tego najgorszego czasu, gdy mijałam ludzi na ulicy lub w komunikacji miejskiej, nieustannie miałam myśli typu: „Ten ktoś na pewno nie czuje się tak jak ja – o, jak bardzo chciałabym tego samego”, „Ona się uśmiecha, z pewnością nie ma wyzwania jak ja – och, ja też bym tak chciała”.

Tylko ja też staram się uśmiechać, a przecież wewnętrznie cierpię. Skąd tak naprawdę wiem, co czuje inna, kompletnie nieznana mi osoba?

Czasami porównywałam się do innych, gdy któraś z moich przyjaciółek wychodziła za mąż, a ja tkwiłam i wciąż tkwię jako panna, choć jestem bardzo otwarta na założenie rodziny.

W takich momentach przypominam mi się pewna rozmowa św. Piotra z Jezusem.

Piotr, wskazując na innego ucznia, spytał się: „Panie, a co z tym będzie?” (J 21, 21b). Był bardzo ciekawy losów tego drugiego, jednak jego ciekawość wcale nie została zaspokojona. Nie, Jezus wcale go nie zignorował, wręcz przeciwnie, odpowiedział z miłością, choć zapewne nie tak, jak oczekiwał tego Piotr.

„Jeżeli chcę, aby pozostał, aż przyjdę, co tobie do tego?

Ty pójdz za Mną!” (J 21, 2 2). Parafrazując: „Czemu porównujesz się z kimś innym i nie zdrowo się tym emocjonujesz? To jest jego życie, a jego życie jest między nim a Mną. Popatrz na swoje życie, skup się na nim i idź za Mną, drogą, którą Ci wyznaczyłem, najlepszą dla Ciebie”.

To zawsze mnie otrzeźwia. Wtedy zadaję sobie jeszcze teoretyczne pytanie: „Czy gdyby była taka możliwość, czy chciałabym się zamienić na życie z tą drugą osobą?”. Z koleżanką, która właśnie wyszła za mąż; z panią w metrze, która się uśmiecha; z motorniczym tramwaju, który wygląda na szczęśliwego. W całym pakiecie z ich radościami i smutkami.

Przecież ich życie wcale nie jest usłane różami. Też mają swoje wyzwania i trudności. Inne niż moje, „skrojone na nich” wraz z wystarczającą Bożą łaską, aby oni przez nie przeszli, nie ja.

**Porównywanie
się z innymi
zabiera nam
radość z życia.
Nie dajmy się
z niej ograbić!**

Odpowiadam zawsze sobie: „Oczywiście, że nie!”. I na nowo zyskuję Boży pokój.

Tak, przechodzę przez różne trudności, może nawet

dziś intensywniej niż osoba obok mnie. Po pierwsze jednak Bóg da mi łaskę, by przez nie przejść zwycięsko – obiecuje to w 1 Kor 12, 9: „Wystarczy ci mojej łaski”. Po drugie moje życie to przecież nie tylko te trudności, lecz także mnóstwo radości i dobra, i dowodów Bożej troski o mnie na co dzień. Muszę je tylko zacząć zauważać.

Porównywanie się z innymi zabiera nam radość z życia. Nie dajmy się z niej ograbić!

I

Dostrzec tezy wątpliwe

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Prosilbym, aby wypowiedział się Ksiądz na temat „tych kontrowersyjnych” wypowiedzi papieskich. (...) Co mam o nich myśleć? Proszę też o jakieś słówko na temat filmików puszczo-nych ostatnio w internet przez pewnego popularnego wśród katolików i w mediach duchownego.

Rozumiem, że pewne wypowiedzi rodzą w Panu niepokój, jako duszpasterz powinienem więc Pana umacniać. Jednak jako człowiek wierzący podlegam biblijnym zasadom upomnienia braterskiego. Gdybym czuł się zobowiązany zwracać komuś uwagę, to po modlitwie najpierw byłaby rozmowa „w cztery oczy”. Istnieją e-maile, komórki i tradycyjna poczta. Można napisać własny list do papieża.

Pozwolę sobie na kanwie Pana listu zamieścić kilka uwag odnoszących się do wypowiedzi osób duchownych w mediach. Po pierwsze: na ile obowiązuje nas posłuszeństwo? Pan Jezus obiecał św. Piotrowi i apostołom, że pozostanie z nimi do końca świata i że ześle im Ducha Świętego. Dzięki temu papież i biskupi trwający w jedności z nim nie mogą się mylić co do prawd wiary i moralności. Mamy pod posłuszeństwem wiary przyjąć nieomylność papieża, gdy uroczyście *ex cathedra* określa jakiś dogmat

wiary lub prawdę moralną. Inne wypowiedzi mamy przyjmować z życzliwością. Niektóre słowa papieskie mają wyższą rangę – np. encykliki, adhortacje, listy pasterskie – przemówienia mają znaczenie kolejno mniejsze. Natomiast słowa wypowiedziane prywatnie przez papieża, w samolocie, na korytarzu – teologicznie to mikropylek wobec oficjalnych wypowiedzi Magisterium.

Ludzie potwierdzają sobie nimi swoje tezy: prawicowe, lewicowe czy zwątpieniowe.

Co do filmików i homilii w internecie. Zwróć Pana uwagę, że istnieje istotna różnica między wypowiedziami głoszonymi podczas liturgii i poza nią. Chrystus jest obecny w słowach Pisma Świętego zawsze, podczas liturgii jednak Słowo Boże działa intensywniej. Im bardziej kapłan głoszący jest zjednoczony sercem i duchem z Bogiem, im bardziej wierni są otwarci na przyjęcie i zastosowanie Słowa, tym bardziej uobecnia się uzdrawiająca moc Ducha Świętego. W liturgii słowa Duch Boży przemawia przez głoszącego kapłana. Ten sam ksiądz głoszący konferencję czy pogadankę nie zawsze musi głosić czystą Ewangelię. Będzie często kuszony do zanieczyszczenia Chrystusowej prawdy swoją mądrością, wiedzą, wdziękiem osobistym. Diabeł, jak kruk, kręci się tam, gdzie jest siane słowo Boże. Wśród internetowych pogadanek znajdują się i owe zanieczyszczenia. Cieszę się, że włącza się Panu ostrzegawcze światło, kiedy dostrzega Pan tezy wątpliwe czy niezgodne z nauką Kościoła.

xmarekk@o2.pl

Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

Męczennik z Pelagowa

Po raz pierwszy w książce poświęconej słudze Bożemu ks. Romanowi Kotlarzowi autorzy wykorzystali fragmenty jego bardzo osobistych notatek, które powstały po wydarzeniach radomskich w czerwcu 1976 r.

„Książka, którą przedstawiamy, nie jest typową biografią ks. Romana Kotlarza. Jest opisem sprawy księdza, czyli rodzącym studium przypadku duchownego, którego działalność duszpasterska doprowadziła do konfrontacji z peerelowskim aparatem przymusu, oraz jej skutków i konsekwencji, także już po przełomie ustrojowym w Polsce w 1989 r. Przypadku będącego więc w pewnym sensie egzemplifikacją doświadczeń tej części polskich księży, którzy na pewnym etapie swojej drogi kapłańskiej nie potrafili czy nie chcieli zaakcepto-

wać swego rodzaju modus vivendi w relacjach z władzami, i zapłacili za to bardzo wysoką cenę, w przypadku ks. Kotlarza – cenę własnego życia” – napisali we wstępie historycy ks. Szczepan Kowalik i Arkadiusz Kutkowski, autorzy książki wydanej przez Instytut Pamięci Narodowej.

To obszerna, bardzo wartościowa praca, po raz pierwszy gromadząca tak wiele dokumentów aparatu bezpieczeństwa i tych związanych z reakcją różnych środowisk po tragicznej śmierci kapłana. Jego proces beatyfikacyjny trwa od 2018 r. i jest prowadzony przez diecezję radomską./wś

„Śmierć nieosądzona. Sprawa księdza Romana Kotlarza”
Szczepan Kowalik,
Arkadiusz Kutkowski
Instytut Pamięci Narodowej
Lublin, Warszawa 2020, 440 s.

Świadectwo kleryka z Dachau

Salezjański kleryk Wiktor Jacewicz niemal całą II wojnę światową spędził w niemieckich obozach, najdłużej w Dachau (nr więzienia 21982). Instytut Pamięci Narodowej opublikował jego listy, pisane podczas wojny do rodzonej siostry Stanisławy Jacewicz (1911-1997), która była zakonnicą w Zgromadzeniu Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego.

W chwili wybuchu wojny był już po ślubach wieczystych. W korespondencji do siostry dziękował za modlitwy, pieniądze, pamiętał o imieninach najbliższych, troszczył się o rodzeństwo i rodziców. W książce znajduje się bardzo wzruszający list napisany już po wyzwoleniu

obozu przez wojska amerykańskie. Pod koniec stycznia 1945 r. autor poważnie zachorował na tyfus plamisty.

Klerykowi udało się przeżyć, ukończyć seminarium, Uniwersytet Jagielloński, zostać księdzem i pracować przez wiele lat jako nauczyciel, wychowawca młodzieży, a gdy to nie było możliwe w komunistycznej Polsce, przeszedł do pracy duszpasterskiej. Dziełem jego życia było opracowanie z ks. Janem Wosiem SDB „Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską”. Zmarł w 1985 r./wś

„Listy z Dachau Wiktora Jacewicza SDB”
Instytut Pamięci Narodowej
Poznań 2020, 250 s.

Patryk Lubryczyński

Blisko ludzi

Fronton kościoła św. Jana Kantego w Legionowie

Wierni podczas adoracji Najświętszego Sakramentu

W parafii św. Jana Kantego w Legionowie szczególnie dba się o kondycję rodziny: od przygotowania do ślubu po formację małżeńską i nowatorskie kursy dla rodziców dzieci pierwszokomunijnych.

We wspólnocie działa parafialny Ośrodek Formacji Rodziny, prowadzony przez Tomasza i Marzenę Kaczorowskich. Małżeństwo przygotowuje w ciągu roku około 50 par narzeczonych do ślubu. – Prowadzę Szkołę Żon i Mam, chcemy dotrzeć do jak największej liczby osób, aby przekazać im, że Bóg ma dobry plan dla człowieka i warto z tego skorzystać, aby realnie żyć chrześcijaństwem – stwierdza Marzena Kaczorowska.

Celem spotkań w Ośrodku Formacji Rodziny jest lepsze zrozumienie siebie, sensu swojego życia, powołania, szczególnie do małżeństwa. Budowanie więzi i relacji miłości, kierowanie płodnością na podstawie nowoczesnej wiedzy medycznej i zgodnie z nauką Kościoła katolickiego. Małżonkowie mogą także doskonaleć umiejętności wychowawcze oraz kształtować tożsamość płciową mężczyzny i kobiety tak, aby służyły budowaniu jedności i miłości małżonków.

W parafii funkcjonuje także Poradnia Małżeńsko-Rodzinna prowadzona przez mediatorów pojednawczych Łukasza i Violetę Jagnięzów, którzy oferują pomoc w rozwiązywaniu konfliktów i problemów w komunikacji małżeńskiej i rodzinnej, a także poznawaniu celów i istoty małżeństwa oraz odkrywaniu wartości związku.

Nowatorskim przedsięwzięciem jest działający od kilku lat kurs przygotowujący rodziców do Pierwszej Komunii Świętej

dzieci. Rodzice zapisujący dziecko do Komunii Świętej decydują się jednocześnie na uczestnictwo w zajęciach. Koordynator warsztatów Jacek Kądzik podkreśla, że potrzeba formacji rodziców jest nawet większa niż dzieci, które mają możliwość przygotowania się w szkole.

Program został przygotowany przez Tomasza Kaczorowskiego i obejmuje siedem spotkań tematycznych raz w miesiącu w kilkunastu grupach. Poruszane zagadnienia to na przykład modlitwa w domu, struktura Mszy świętej, Triduum Paschalne, kerygmat. Animatorzy przedstawiają treści katechetyczne, ale również próbują zachęcać do dyskusji na temat przeżywania wiary w codzienności.

– Spotkania prowadzą małżeństwa po formacji w Domowym Kościele lub Neokatechumenacie. Znam świadectwa rodziców, którzy dzięki kursowi bardziej świadomie przeżywają Mszę świętą, głębiej rozumieją gesty i słowa liturgii eucharystycznej, wiedzą, co to jest kerygmat i jak go głosić – dzieli się Jacek Kądzik.

Koordynator podsumowuje, że w tym roku katechetycznym w kursie uczestniczy rekordowo duża liczba grup, składająca się łącznie z szesnastu małżeństw. Ze względu na epidemię kurs jest prowadzony on-line, a nie tradycyjnie w salkach parafialnych.

Od 28 czerwca br. wspólnota ma nowego proboszcza, ks. Grzegorza Kucharskiego. Zastąpił on na tym stanowisku ks. prałata Lucjana Szczesniaka, który po 25 latach proboszczowania w tej parafii poprosił o biskupa o zgodę na przejście na emeryturę. – Obecna sytuacja pandemiczna spowodowała, że jest znacznie mniej ludzi w świątyni. Nie ma prawie w ogóle ludzi powyżej 65. roku życia i dzieci. Przychodzą natomiast osoby pomiędzy 35. a 45. rokiem życia – analizuje ks. proboszcz. Wyjaśnia, że we wrześniu na Eucharystię przychodziło ponad 3,5 tys. wiernych, a pod koniec października już tylko około 1300 osób.

– Każdy w parafii może odnaleźć wspólnotę dla siebie, niezależnie od sposobu przeżywania religijności. Nie mamy wąskiej specjalizacji modlitewnej, staramy się możliwie szeroko podchodzić do potrzeb duchowych parafian – opisuje ks. wikariusz Samuel Szociński.

Do najważniejszych wydarzeń parafialnych w ciągu roku zaliczają się cykliczne Msze święte za Ojczyznę, comiesięczne wieczory uwielbienia. W lipcu i sierpniu odbywają się legionowskie koncerty organowe, dające możliwość spotkania z pięknymi utworami muzyki klasycznej.

– Wśród parafian zrodziła się potrzeba, aby więcej czasu przeznaczać na adorację Najświętszego Sakramentu. Od kilku lat otwarta jest kaplica adoracji, w której odbywają się całonocne czuwania z czwartku na piątek i z piątku na sobotę przy Jezusie Eucharystycznym – komentuje ks. proboszcz.

We wspólnocie parafialnej posługuje trzech wikariuszy: ks. Samuel Szociński, ks. Szymon Berger, ks. Tomasz Połomski. Jest także dwóch rezydentów: ks. Krzysztof Gołaś, który służy w Niepublicznym Zespole Zakładów Opieki Zdrowotnej Wigor w Legionowie, oraz ks. Jerzy Pyc z diecezji płockiej, który pomaga w posłudze duszpasterskiej.

– W parafii Msze święte odprawia także ks. Dymitr, kapłan z Ukrainy. W ciągu tygodnia w rycie rzymskokatolickim, a w niedzielę o godz. 9.00 sprawuje Eucharystię dla wspólnoty greckokatolickiej, na którą przychodzi około 30-35 osób – relacjonuje ks. proboszcz.

Kapłanem szczególnie zapamiętanym przez parafian jest ks. Józef Schabowski, budowniczy obecnej świątyni, upamiętniony poprzez nazwanie jego imieniem i nazwiskiem ulicy, przy której znajduje się kościół. Ks. Grzegorz Kucharski przypomina, że ks. Schabowski wypracował formę bliskości pomiędzy duchownymi a świeckimi, która jest kontynuowana.

W SKRÓCIE

■ **100-lecie karmelitanek.** 29 listopada o godz. 12.30 w katedrze warszawsko-praskiej, ul. Floriańska 3, odbędzie się uroczysta Eucharystia z okazji rozpoczęcia obchodów jubileuszu 100-lecia istnienia Zgromadzenia Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus, której będzie przewodniczył bp Romuald Kamiński. Przed Mszą świętą planowana jest modlitwa Anioł Pański i program słowno-muzyczny w wykonaniu Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus.

■ **Nowy harmonogram kurii.**

– W związku z sytuacją sanitarno-epidemiologiczną spowodowaną przez COVID-19 informujemy, że do końca listopada br. (tj. do 30.11.2020) Kuria Biskupia i wszystkie jej wydziały pracują w godzinach 9.00-13.00 – poinformował wicekanclerz kurii diecezji warszawsko-praskiej ks. Maciej Miętek. Również Kuria Metropolitalna Warszawska do 27 listopada będzie przyjmować interesantów w godz. 9.00-13.00.

■ **Nabożeństwo zaduszkowe w intencji medyków.** Krajowy Duszpasterz Służby Zdrowia ks. dr Arkadiusz Zawistowski zaprasza 25 listopada na godz. 18.30 na Mszę świętą i nabożeństwo zaduszkowe w intencji wszystkich zmarłych związanych ze służbą zdrowia, do kaplicy kuralnej przy katedrze św. Floriana, ul. Floriańska 3.

■ **Komentarze do adhortacji „Christus vivit”.** Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży zaprasza na krótkie katechezy, które będą przybliżać młodym poszczególne fragmenty adhortacji „Christus vivit” papieża Franciszka. Komentarze przygotowali duszpasterze archidiecezji warszawskiej, będą one publikowane co tydzień w poniedziałek na YouTube’ie Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży.

■ **Modlitwa za młodych.** Parafia bł. Honorata Koźmińskiego w Chrośli osobiście lub on-line za pośrednictwem transmisji www.facebook.com/ParafiaChrosla zaprasza na modlitwę o nawrócenie dzieci, wnuków i polskiej młodzieży. Modlitwa po raz pierwszy odbyła się 13 listopada, będzie się odbywać każdego 13. dnia miesiąca, według programu: godz. 17.00 spowiedź, 17.15 różaniec z modlitwami do bł. Honorata, 18.00 Msza św., błogosławieństwo relikwiami bł. Honorata.

■ **Czas to miłość.** To najnowszy projekt portalu stacja7.pl, wspierany przez archidiecezję warszawską, który niedawno wystartował. Obok wideoklipów piosenek na specjalnej stronie www.czasomilosci.stacja7.pl udostępniono bezpłatną bazę grafik, plakatów, konspektów katechez i spotkań o kard. Stefanie Wyszyńskim.

MODLITWA ZA OJCZYZNĘ

Z okazji Narodowego Święta Niepodległości biskupi prasy odprawili Msze św. w intencji ojczyzny: bp Romuald Kamiński w katedrze warszawsko-praskiej, bp Marek Solarczyk w kościele Matki Bożej Loretańskiej w Warszawie. W homilii bp Romuald Kamiński zaznaczył, że dzień odzyskania niepodległości powinien być czasem owocnej refleksji. – Wspominamy tego rodzaju wydarzenia jak odzyskanie czegoś, co było nam drogie i czym się teraz cieszymy po odzyskaniu. Musimy pamiętać, że nie całkiem przyjazne były wydarzenia, które doprowadziły do tego, że myśmy ten dar stracili – mówił bp Romuald Kamiński. Hierarcha przypominał, że setki tysięcy ludzi oddało życie, aby przywrócić stan sprzed rozbiorów Rzeczypospolitej. – Nie możemy ustawicznie powtarzać powiedzenia „mądry Polak po szkodzie”, ponieważ świadczy ono o braku postępu w myśleniu – podkreślił bp Kamiński.

KIERUNEK NIEBO

Z inicjatywy Rady ds. Duszpasterstwa Kobiet KEP powstała platforma on-line Kierunek Niebo. Jest to pierwsza w Polsce platforma służąca duchowej formacji kobiet, na której będzie można znaleźć materiały formacyjne, konferencje. Kolejne spotkanie on-line: „Epidemia narzekania, co można zrobić?” poprowadzi br. Piotr Kwiatek OFMCap. Termin: 24 listopada, godz. 20.00. W konferencji będzie można wziąć udział przez stronę www.kierunekniebo.pl, poprzez fanpage na Facebooku bądź za pośrednictwem platformy YouTube.

SACROSONG 2020

W parafii Matki Bożej Królowej Polski w Otwocku-Kresach 7 listopada odbył się on-line finał Międzynarodowego Festiwalu Pieśni Religijnej i Patriotycznej Sacrosong DWP 2020. Tegoroczne przesłuchania uczestników miały miejsce wyłącznie za pośrednictwem internetu. Tylko laureaci i wyróżnieni mieli możliwość zaprezentowania

foto: www.facebook.com

foto: www.facebook.com

foto: www.facebook.com

utworów na żywo na uroczystym koncercie finałowym w miejscowym kościele. Laureatem w kategorii soliści i dzieci szkoła podstawowa został Paweł Madzia z Nowego Sącza. W kategorii soliści – młodzież 15-19 lat I miejsce zajęła Martyna Nowak z Głogowa k. Torunia. W kategorii soliści dorośli triumfowała Monika Sokołowska z Glinianki.

foto: Anna Wleńcka/par. MB Królowej Polski w Otwocku

fot. ks. Paweł Kłys

SKROMNE ŚWIĘTO

Tegoroczne łódzkie obchody Święta Niepodległości były nieco skromniejsze, co zostało podyktowane trwającą pandemią koronawirusa COVID-19, i zostały zawężone tylko do Mszy św. w intencji ojczyzny celebrowanej w łódzkiej bazylice archikatedralnej, w której wzięły udział delegacje rządowe,

wojewódzkie i miejskie. – Co dziś nazwalibyśmy trądem? Dziś moglibyśmy wskazać wiele sytuacji trądu – pandemia, podziały między Polakami, wzajemne osądzanie siebie, nagłośniony grzech Kościoła. Ewangelia jednak zachęca nas do dążenia ku jedności – mówił abp Grzegorz Ryś./xpk

NA TESTY DLA BEZDOMNYCH

fot. ks. Paweł Kłys

W IV Światowy Dzień Ubogich zostało uruchomione konto Caritas Archidiecezji Łódzkiej, gdzie można wpłacać dary serca, które zostaną przeznaczone na testy COVID-19 dla bezdomnych, szukających miejsca w łódzkich schroniskach. Poinformował o tym abp Grzegorz Ryś. Osoby bezdomne będą przewożone do domu rekolekcyjnego archidiecezji łódzkiej w Drzewocinach, tam będą

miały robiony test i będą oczekiwały na wynik. Jeśli test da wynik negatywny, zostaną odwiezieni do schroniska, a jeśli pozytywny – pozostaną w domu rekolekcyjnym na czas kwarantanny, pod opieką lekarzy. Caritas Archidiecezji Łódzkiej 90-507 Łódź, ul. Gdańska 111 Bank Pekao SA V O/Łódź PLN: 48 1240 1545 1111 0000 1165 5077.

„MISIANKA” ZAMKNIĘTA

Znana i lubiana, działająca od 26 lat w warszawskim Parku Skaryszewskim kawiarenka „Misianka” 15 listopada została zamknięta. Powieiliła los lokali gastronomicznych i innych instytucji usługowych zamykanych z powodu problemów finansowych wynikających z pandemii koronawirusa.

fot. PAP/Piotr Nowak

■ Koncerty w salezjańskim oratorium.

Towarzystwo Miłośników Polskiej Tradycji i Kultury organizuje w Oratorium im. św. Józefa Bosko przy bazylice NSJ w Warszawie, ul. Kawęczynska 53, koncerty: 21 listopada w godz. 16.00-18.00 koncert młodych talentów, dostępny on-line na Facebooku Towarzystwa Miłośników Polskiej Tradycji i Kultury, nagranie z koncertu będzie potem dostępne na kanale YouTube; 29 listopada w godz. 19.00-20.30 koncert patriotyczny Norberta Smolińskiego „Smoty”, nagranie będzie udostępnione na kanale YouTube po 11 grudnia br. Istnieje możliwość uczestniczenia w koncertach na żywo, jednak z powodu reżimu sanitarnego liczba widzów jest ograniczona. Patronat medialny sprawuje tygodnik „Idziemy”.

■ **Akcje Caritas.** Z okazji IV Światowego Dnia Ubogich Caritas Archidiecezji Warszawskiej połączyła siły z Mobilnym Punktem Poradnictwa, przekazując osobom w kryzysie bezdomności przebywającym na terenie Warszawy specjalne podarunki: jogurty, konserwy i wykonane na drutach ciepłe czapki oraz szalik. Od marca do listopada br. Caritas AW zrealizowała ponad 1000 indywidualnych próśb o pomoc w zakupach. Ponadto Parafialne Zespoły Caritas pomogły w tym czasie 520 potrzebującym osobom. Łączny koszt zakupów wyniósł ponad 90 000 zł.

■ **Testy na koronawirusa.** Na terenie Warszawy uruchomiono kolejne punkty wymazowe. Z 30 punktów 16 funkcjonuje w miejskich przychodniach, z czego 10 to punkty mobilne, które działają w formule drive thru (m.in. na Ochocie, w Śródmieściu, Wesołej, Ursusie, na Targówku). Pacjenci ze skierowaniem od lekarza pierwszego kontaktu mogą wykonywać bezpłatne testy. Badania finansuje NFZ. Testy można wykonywać w dowolnie wybranej placówce, niezależnie od dzielnicy, w której się mieszka: <http://www.nfz-warszawa.pl/dla-pacjenta/aktualnosci/covid-19-wykaz-punktow-pobran-na-terenie-mazowska-aktualizacja,438.html>.

■ **Fundacja prosi o wsparcie.** – Z bólem serca obserwujemy, jak z dnia na dzień przybywa osób zwracających się do nas po pomoc – napisała w mediach społecznościowych Fundacja im. bł. Aniceta Koplińskiego w Warszawie. Darowizny przyjmowane są na konto: Fundacja Kapucyńska im. bł. Aniceta Koplińskiego, ul. Kapucyńska 4, 00-245 Warszawa, NIP: 525-24-97-847, Bank: Citibank Handlowy, konto: 96 1030 0019 0109 8530 0030 6564.

KS. KAZIMIERZ SOKOŁOWSKI zmarł 15 listopada w wieku 72 lat, w 45. roku kapłaństwa. Ostatnie lata życia spędzał jako rezydent w Domu Księżych Emerytów w Otwocku.

Święcenia kapłańskie przyjął 15 czerwca 1975 roku, z rąk kard. Stefana Wyszyńskiego.

Podczas wieloletniej posługi kapłańskiej ks. Kazimierz był m.in. wikariuszem w parafii Wniebowstąpienia Pańskiego w Żyrardowie, św. Anny w Grodzisku Mazowieckim, św. Zygmunta na warszawskich Bielanach oraz św. Michała Archanioła i św. Floriana Męczennika na Pradze. Jako proboszcz był duszpasterzem w parafiach: św. Jana Chrzciciela w Cegłowie, św. Stanisława w Siennicy, Matki Bożej Anielskiej w Warszawie (do 2017 r.). Potem zamieszkał w Diecezjalnym Domu Księżych Emerytów w Otwocku.

Żegnamy kapłanów

Był kanonikiem honorowym Kapituły Kolegiackiej, a następnie kanonikiem gremialnym Kapituły Konkatedralnej.

KS. JAN SUDÓŁ, proboszcz parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kampinosie, zmarł 12 listopada, z powodu zakażenia koronawirusem.

Urodził się 23 czerwca 1958 r. w Warszawie. Święcenia kapłańskie przyjął 3 czerwca 1984 r. w bazylice archikatedralnej św. Jana Chrzciciela z rąk kard. Józefa Glempa. W tym samym roku ukończył studia z teologii w zakresie pedagogiki chrześcijańskiej w Akademickim Studium Teologii Katolickiej.

Ks. Sudół był wikariuszem w parafiach: Maków (diecezja łowicka), Pruszków-Żbików, św. Jana Kantego na Sadach Żoliborskich w Warszawie, Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Pyrach oraz ponownie św. Jana Kantego. Od 2007 r. był proboszczem w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kampinosie. „Uśmiechnięty, dobry kapłan” – wspominają go parafianie.

Ks. Jan był znanym miłośnikiem papug. Pasja do zwierząt zaczęła się u niego w dzieciństwie, spędzającym na warszawskiej Pradze między kościołem Matki Bożej Loretańskiej a ogrodem zoologicznym. Rodzice godzili się na to, żeby miał dużo zwierząt w domu. Papuzki faliste hodował na plebanii od wielu lat. Msza św. pogrzebowa została odprawiona 17 listopada w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kampinosie, po niej nastąpiło odprowadzenie ciała zmarłego na miejscowy cmentarz parafialny. **I**

Loretanka i sanitariuszka

Uroczystości pogrzebowe 95-letniej loretanki s. Łucji Anieli Wojdno – sanitariuszki Powstania Warszawskiego w pułku „Baszta” – odbyły się 12 listopada w sanktuarium w Loretto k. Kamieńczyka.

Mszy św. przewodniczył bp Romuald Kamiński. Siostra została pośmiertnie odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, który w imieniu prezydenta RP przekazał szef Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Jan Józef Kasprzyk.

– W tym odznaczeniu zamknięta jest wdzięczność prezydenta i całej Rzeczy-

pospolitej dla jej życia, które było świadectwem tego, jak kochać Boga, ojczyznę i naród. Dziękujemy dzisiaj Panu Bogu za jej życie, będące świadectwem wiary, nadziei i miłości. Wiary w Boga, nadziei, że nawet wtedy, kiedy ojczyzna przeżywa trudności, istnieje w tej nadziei światło, które powinno rozpalać umysły, i życie, które było świadectwem miłości do Boga, ojczyzny i drugiego człowieka – powiedział Jan Kasprzyk.

Bp Romuald Kamiński podkreślił w homilii: – W sposób odpowiedzialny, iście apostołowski oddziaływała i kształtowała to społeczeństwo. Była jak pro-

mień, który przenikał i niósł ze sobą tę moc dobra. To były sprawy bardzo proste, ale kiedy patrzy się na mnogość tych lat i intensywność tego działania, to widać, ile dobra uczyniła w sercach ludzi, których na swojej drodze spotkała.

W towarzyszeniu asysty wojskowej złożono ciało zmarłej na miejscowym cmentarzu zakonnym.

S. Wojdno urodziła się 6 grudnia 1925 roku w Nadliwiu, pow. Radzymin. W zgromadzeniu loretanek przez wiele lat posługiwała jako pielęgniarka i katechetka. Trzykrotnie pełniła funkcję przełożonej domu. 4 lutego 2019 roku została mianowana kapitanem Wojska Polskiego. **I**

Kino z duszą

Pod hasłem „Życie ma sens” 6 listopada ruszyła 8. edycja „Kina z duszą”, festiwalu promującego dobre, wartościowe kino. Do tej pory projekcje i spotkania z twórcami, jurorami, organizatorami odbywały się w Pałacu Kultury i Nauki. W tym roku ze względu na epidemię przeniosły się do internetu, gdzie na stronie kinodusza.pl można nieodpłatnie obejrzeć ok. 40 filmów.

Żeby uzyskać dostęp do bazy filmów, trzeba wypełnić formularz na stronie internetowej „Kina z duszą”. **I**

foto: <https://www.kombatanci.gov.pl/pl/>

fol. www.facebook.com

Apel punktu krwiodawstwa

Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Warszawie apeluje do wszystkich osób, które chorowały na COVID-19 i zostały uznane za zdrowe, do oddawania osocza krwi. Dawcami osocza mogą zostać wszystkie osoby, które spełniają łącznie poniższe warunki: upłynęło co najmniej 28 dni od ustąpienia objawów albo 18 dni od zakończenia izolacji po zakażeniu SARS-CoV-2 lub po wyzdrowieniu z COVID-19, wiek 18-65 lat, nie chorują przewlekle. Osoby, które otrzymały transfuzję składników krwi oraz po ciąży wymagają dodatkowych czynności w ramach kwalifikacji do oddania osocza. Informacji w tym zakresie udzieli wyznaczony lekarz w centrum krwiodawstwa.

Dawcy nie mają obowiązku wykonywania na własny koszt żadnych badań. Oздrowieńcy, którzy chcą oddać osocze, proszeni są o kontakt telefoniczny, co pozwoli dokonać wstępnej oceny ewentualnych przeciwwskazań do oddania osocza oraz ustalić termin i miejsce pobrania: Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa przy ul. Saskiej 63/75 w Warszawie, tel. 723 203 207 lub 691 060 504 (od poniedziałku do piątku w godz. 7.00-17.00 oraz w soboty w godz. 7.00-14.00), Terenowy Oddział w Płocku, tel. 24 364 62 51 (w każdą środę i piątek w godz. 7.00-10.00), Terenowy Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim, tel. 22 785 05 73 (w każdą środę i piątek w godz. 7.00-10.00).

W celu usprawnienia kontaktu ze stacjami krwiodawstwa został uruchomiony adres mailowy: koronawirus@rckik-warszawa.com.pl, gdzie należy wysłać wiadomość z numerem telefonu, pod który zadzwoni lekarz ze stacji. Więcej informacji: rckik-warszawa.com.pl.

Dworzec z patronem

Dworzec Wschodni w Warszawie otrzymał imię Romana Dmowskiego. Odsłoniętą tablicę patrona poświęcił 10 listopada bp Romuald Kamiński. W wydarzeniu uczestniczyli wiceminister kultury i dziedzictwa narodowego Jarosław Sellin, dyrektor Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego prof. Jan Żaryn, prezes zarządu Polskich Kolei Państwowych SA Krzysztof Mamiński, poseł i wiceprezes PiS Antoni Macierewicz.

– Staramy się budować instytucje, które polską polityką pamięci się zajmują, ale również wspieramy różnego rodzaju inicjatywy, które mają w symbolicznych miejscach upamiętnić bohaterów naszej przeszłości – powiedział wiceminister Sellin.

Prof. Jan Żaryn przypomniał, że Roman Dmowski mieszkał niedaleko Dworca Wschodniego.

– Urodził się na Kamionku, mniej więcej 500 metrów od miejsca, gdzie teraz jesteśmy. To jest niewątpliwie patron tego

fol. PAP/Macieusz Marek

miejsca, szczególnie sobie na to zasłużył, żeby warszawska Praga o nim pamiętała. Także by podróżni, którzy przemierzają Polskę wzdłuż i wszerz, ci, którzy przyjeżdżają i wyjeżdżają z Warszawy, mogli poczuć wielkość osoby Romana Dmowskiego, ojca tej ziemi, praskiej ziemi – powiedział prof. Żaryn.

Krzysztof Mamiński poinformował o zamiarach nadania odnawianemu dworcowi w Poznaniu imienia Ignacego Jana Paderewskiego, a Dworcowi Głównemu w Krakowie – imienia Józefa Piłsudskiego.

Uratuj bliźniego

Akcję modlitewną o takiej nazwie zainicjowała Szkoła Ewangelizacji Niepokalanej działająca w ramach Rycerstwa Niepokalanej założonego przez św. Maksymiliana Kolbego. Celem akcji jest wynagrodzenie Najświętszemu Sercu Pana Jezusa za zniewagi, których doświadcza. Organizatorzy zachęcają do otoczenia duchową opieką osób zaangażowanych w manifestację przeciwko Bogu, życiu i Kościołowi, aby pomóc im doświadczyć miłości i uzdrowienia.

fol. www.parafia.niepokalanow.pl

Modlitwę można rozpocząć dowolnego dnia prośbą do Pana Boga, aby wybrał konkretną osobę, którą otoczmy modlitewnym wsparciem. Udział nie wymaga zgłoszenia. Organizatorzy zapraszają do codziennie podejmowanego w intencji tej osoby wynagrodzenia za jej grzechy, z prośbą o uzdrowienie i nawrócenie serca, poprzez odmawianie konkretnej modlitwy lub składanie ofiary (Komunia św., różaniec, praca, obowiązki domowe, post, choroba, cierpliwie zniesiona przykrość, powstrzymanie się od kłótni itp.). Można też odmówić polecaną codzienną modlitwę: „Boże pokoju, Ty sam jesteś pokojem, którego nie może pojąć człowiek kłótniwy, gotowy do zwady, spraw, aby żyjący w zgodzie trwali w pokoju, a skłócenia weszli na drogę pojednania. Przez naszego Pana Jezusa Chrystusa, Twojego Syna, który z Tobą żyje i króluje w jedności Ducha Świętego, Bóg, przez wszystkie wieki wieków. Amen”. Jest to modlitwa z Mszy św. „O zachowanie pokoju i sprawiedliwości”.

Akcja zakończy się 8 grudnia, w uroczystość Niepokalanej Poczęcia NMP, podziękowaniem Niepokalanej za łaski, które wyprosiła, i zawierzeniem Jej owoców.

Ocalić od zapomnienia

Seniorzy z gminy Dąbrówka w powiecie wołomińskim oraz z Warszawy wzięli udział w projekcie, podczas którego mieli możliwość powrotu do lat młodości i wspomnień rodzinnych. Ich różne losy budują spójną opowieść o dziejach powojennego pokolenia Polaków i małych cudach w ich życiu. Spisane są świadectwem czasów.

Seniorzy pochodzą z różnych miejsc i w różnych miejscach się wychowywali: w Rembertowie, Kuligowie, Kani Polskiej, na Powiślu, na Dolnym Mokotowie, na Saskiej Kępie, w Trojanach, w Radości.

– To był trudny projekt, bo realizowany w warunkach pandemii. Pracowałyśmy z grupą podwyższonego ryzyka – z seniorami – mówi Agnieszka Nowińska, koordynatorka projektu. – Latem, kiedy pandemia trochę odpuściła, można było się spotkać w kilka osób i zrobić warsztaty albo po prostu

porozmawiać. Więc rozmawialiśmy: o życiu nad rzeką, nad którą toczyły się trudne losy kolejnych Jaworskich, Kowalskich, Kuligowskich. O ucieczce z Wileńszczyzny, o dramatycznych wspomnieniach rodziców z Pokucia, o sile charakteru kilku pokoleń kobiet.

Wtedy się okazało, jak wiele wspólnego mają ci różni ludzie, wychowani w różnych miejscach. W wielu opowieściach pojawia się rzeka – jako ważny element życia czy też tło dla ważnych wydarzeń. Kolejnym wspólnym motywem była ucieczka: z Krzywego Rogu przed rewolucją, z Wileńszczyzny, Białostocczyzny w czasie wojny i z Pokucia przed bandami UPA.

Ta wspólna retrospekcja pozwoliła uczestnikom na odkrycie różnych drobnych cudów, które dzieją się w naszym życiu. – Mój cud to moje wartości, które wyniosłem z domu rodzinnego – mówi Paweł Jarzembowski z Ostrówka w gm. Dąbrówka, syn żołnierzy

fol. arch. organizatora

Armii Krajowej walczących w Powstaniu Warszawskim.

– Nasz cud to nasz dom i nasza rodzina – mówią Jadwiga i Henryk Maćkowiakowie z Trojan w gm. Dąbrówka. Ojciec Jadwigi był – podobnie jak rodzice Pawła – żołnierzem Armii Krajowej. W 1944 r. odbierał zrzut cichociemnych w Kołakowie, nieopodal Kuligowa.

Spisane opowieści opowiadają też o zwykłym, codziennym życiu.

– Mój cud to moje życie i praca dla Boga i ludzi – mówi Mirka Karasiewicz z Kuligowa, która na co dzień układa kwiaty w kuligowskim kościele.

Projekt miał przede wszystkim pokazać, że opowieść może

być tak samo rekwizytem muzealnym jak zabytkowa szafa czy kufer. Opowieść jako rekwizyt jest jednak lepsza, bo jest żywa. Nie funkcjonuje bez twórcy, nawet jeśli twórca jest fizycznie nieobecny.

Pandemia uniemożliwiła otwarcie planowanej wystawy związanej z projektem. Opowieści uczestników można przeczytać na stronie mojcud.pl.

Agnieszka Kostrzewa

Projekt pt. „Mój cud nad Wisłą. Mój cud nad Bugiem” zrealizowała fundacja Towarzystwo Demokratyczne Wschód w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Pomoc w Dolinie Dolnego Bugu. Dofinansowano przez Narodowe Centrum Kultury w ramach programu Kultura Interwencje 2020.

REKLAMA

**DOBRE SŁOWO
NA FALI**

„Barwy muzyki” -
ks. Robert Hodyna,
środa, godz. 20.00

„Dom spokojnej starości” -
Mariusz Dorot
czwartek, godz. 18.20

SŁUCHAJ NAS ONLINE

www.radiowarszawa.com.pl

Stanisław Wyszyński

fot. archiwum Pawła Gindy

wprowadzonym prawdopodobnie przez Stanisława Wyszyńskiego. Nie chciałem zmieniać nic w ich stylu, zacząłem im akompaniować, dołączając organy, kiedy oni już zaczęli śpiew – opowiada Paweł Ginda.

Starsi parafianie pamiętają sławetnego organistę. – Kiedyś po Drodze Krzyżowej grałem pieśń „Dobranoc, Głowo Święta”. Usłyszałem od parafianki, która śpiewała też w chórze prowadzonym przez Wyszyńskiego, że tę pieśń w parafii grał ostatnio właśnie pan Stanisław – wspomina Paweł Ginda.

Stanisław Wyszyński zamieszkał w Zalesiu Dolnym w 1949 r., w domu u swoich córek,

grany w kościołach, kiedy reforma posoborowa zmieniła liturgię, wtedy też wiele chóarów upadło.

W parafii w Zalesiu przechowywanych jest kilka numerów pisma „Życie organisty” z 1930 r. – tygodnika poświęconego zagadnieniom społecznym, organizacyjnym i zawodowym organistów i chórmistrzów w Polsce. – Te konkretne egzemplarze nie należały do Stanisława Wyszyńskiego, ale można się spodziewać, że był on na bieżąco w tematyce i mógł prenumerować takie fachowe wydawnictwa lub kupować je w Warszawie – mówi Paweł Ginda. Zawierały one obok artykułów

– Czuję się jak spadkobierca po Stanisławie Wyszyńskim – przyznaje Paweł Ginda, organista z parafii NMP Wspomożenia Wiernych w Zalesiu Dolnym. Ojciec prymasa Wyszyńskiego zostawił swoim następcom nuty i partytury z dedykacją, a także świadectwo pięknego życia.

Paweł Ginda,
organista
w Zalesiu Dolnym

fot. Dariusz Kąkol

– Przybywając z Warszawy do Zalesia Dolnego przed ponad dwudziestu laty, nie wiedziałem, że organistą był tu Stanisław Wyszyński – opowiada Paweł Ginda, organista i dyrygent Chóru Liturgicznego w Zalesiu Dolnym. – W niedzielę przed pierwszą Mszą świętą o godzinie siódmej na „Godzinki” przychodziło sześciu starszych mężczyzn. To byli panowie, których do śpiewu w kościele angażował Stanisław Wyszyński; wówczas, w początkach parafii, Msze święte sprawowane były w kaplicy-baraku, nie istniał jeszcze obecny kościół.

– Charakterystyczne, że „Godzinki” śpiewali tylko mężczyźni. Do tego z charakterystycznym lokalnym mazowieckim zaśpiewem,

Zostawił nam nuty Irena Świerdzewska

Julii i Stanisławy, przy ul. Modrzewiowej, nieopodal kościoła. Przeprowadził się z Wrocławia po przejściu na emeryturę. W miejscowej kaplicy grał na fisharmonii. – Ten dawny instrument, na którym kalikuje się powietrze przy użyciu pedałów, zachował się do dziś. Z trudem udało się znaleźć fachowca, który wyremontował fisharmonię. Gdyby zdarzyły się problemy z dostawą prądu czy awaria elektronicznych organów w kościele, fisharmonia z powodzeniem może służyć nadal.

– Na chórze kościelnym odkryłem szafkę z zakurzonymi nutami. Prawdopodobnie przez pięćdziesiąt lat nikt tu nie zaglądał. Na niektórych drukach znalazłem adnotacje: „Dla chórow i organistów w Zalesiu ofiaruję. Stanisław Wyszyński” – opowiada Paweł Ginda. – Są to nuty i partytury na chór. Wśród nich zbiór do grania preludium. Większość takich utworów – bez towarzyszenia śpiewu – organiści wykonywali, kiedy kapłan sprawował tzw. ciche Msze święte czy Msze święte po łacinie – objaśnia Paweł Ginda. Pozostawione nuty wskazują, że Wyszyński musiał być dobrym muzykiem. – Nie są to łatwe do wykonania utwory – ocenia Paweł Ginda. – A trzeba podkreślić, że w tamtym czasie łacinę znali tylko organiści, którzy ukończyli gimnazjum. Nie było szkół specjalistycznych, umiejętności zdobywali u innych organistów.

Z pozostawionego repertuaru w parafii w Zalesiu korzysta się do dziś. – Niektóre utwory, jak jutrznie na Boże Narodzenie, znałem, były one dość popularne. Są trudne do wykonania, nie wszystkie schole parafialne mogłyby udźwignąć taki repertuar. Można sobie wyobrazić, jak wiele pracy kosztowało dawniej nauczanie takich utworów chórzystów: po łacinie, na cztery głosy, kiedy w okresie powojennym nie wszyscy potrafili czytać – podkreśla Paweł Ginda. Z Mszy Michaela Hallera chór z Zalesia przygotował „Kyrie eleison”, które wykonuje z orkiestrą podczas Pasterki. Ten XIX-wieczny utwór przestał być

fot. archiwum Pawła Gindy

branżowych te o tematyce duchowej. W jednym z numerów „Życia organisty”, w artykule „Kultura charakteru”, czytamy: „Wartość jednostki nie może więc być nigdy obojętną dla losów narodu – nie jest nigdy kwestią tylko osobistą, prywatną – lecz sprawą w głębokim tego słowa znaczeniu publiczną. Zwłaszcza naród, jak nasz, który długie lata pozostawał w ciężkiej niewoli, winien w najstaranniejszym wychowaniu jednostek dla dobra sprawy kraju widzieć swe główne zadanie”.

Wśród pamiątek związanych ze Stanisławem Wyszyńskim jest też znaleziony na chórze kościoła obrazek z datą jego urodzenia, śmierci i pogrzebu we Wrocławiu, gdzie ojciec prymasa był organistą przez trzydzieści lat.

Dziś w parafii w Zalesiu osobę Stanisława Wyszyńskiego przywołuje także śpiewana po nabożeństwach fatimskich pieśń „Witaj, Królowo”. – Wykonuję ten utwór tak jak Stanisław Wyszyński. Śpiewamy wszystkie zwrotki, najpierw kapłan z organistą po łacinie „Salve Regina”, a potem intonujemy po polsku z mazowieckimi zaśpiewami – mówi Paweł Ginda.

Parafia w Zalesiu Dolnym na pięćdziesięciolecie istnienia, w 2001 r., wydała wspomnienia parafian i córek Stanisława Wyszyńskiego – o człowieku, który muzyką i życiem wyśpiewywał chwałę Pana Boga.

Warto przeczytać

Janette Oke, Davis Bunn, „Droga do Damaszku”, Psalm 18, Warszawa 2020, 460 s.

Kolejna część trylogii – po „Śledztwie setnika” i „Ukrytym płomieniu” – i kolejne cuda na drodze do Damaszku. Oprócz znanych z poprzednich tomów nawróconego setnika Albana i jego podopiecznego pojawiają się w niej Samarytanka, z którą przy studni rozmawiał Jezus, czy Szczepan, pierwszy męczennik za wiarę – jako bliscy głównych bohaterów. Mimo prześladowań i w konspiracyjnej atmosferze poszerza się grono wyznawców Drogi.

Zofia Ciecierska, „Jak wzmocnić odporność w czasie pandemii COVID-19?”, Bernardinum, Pelplin 2020, 246 s.

Autorka przekonuje, że nawet mimo braku leków i szczepionki na koronawirusa nie musimy być wobec niego bezbronni. Większość zakażeń kończy się odpowiedzią układu odpornościowego i eliminacją intruza z organizmu. Autorka, specjalistka dietetyki, proponuje rozwiązanie wspomagające ów układ. To nie tylko warzywa, owoce, tłuste ryby i kiszonki oraz naturalne antybiotyki (czosnek, cebula, miód), ale także sen, aktywność fizyczna i nowe nawyki, które wpajamy sobie od marca. Wśród przeciwników wskazuje: stres, używki, słodycze.

Tim Cantopher, „Jak nie bać się żyć. Sztuka panowania nad lękiem”, tłum. Teresa Tomczyńska, Kompania Mediowa, Lubin 2020, 180 s.

Czym jest lęk? Kiedy przestaje być ostrzeżeniem przed niebezpieczeństwem, a zaczyna sam zagrażać życiu? Dlaczego tak wiele osób ze stanami lękowymi nie zwraca się do lekarza? Poradnik takiej wizyty nie zastąpi, ale może do niej zainspiruje. Raz zaistniały stan lękowy żywi się samym sobą. U podstaw zarządzania nim, jak twierdzi autor, jest trafny obraz samego siebie – z celami nie idealistycznymi, ale realnymi do osiągnięcia.

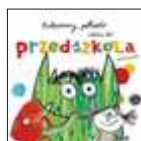

Sabine Bohlmann, ilustr. Kerstin Schoene, „Historia małej popielicy, która nie mogła zasnąć”, Mamanía, Warszawa 2020, 24 s.

Zasypiający przy usypianiu dziecka tata czy mama to nierzadki obrazek. W pięknie ilustrowanej książeczce mamy całe śpiące stado różnych zwierząt, „poległych” na polu usypiania. Doskonale jest pomysł nietoperza usypiającego popielicę do góry nogami! Na pocieszenie rodzicom „nieśpiochów”: skoro małej popielicy udało się zasnąć aż na siedem miesięcy, to i dla nich jest nadzieja...

Anna Ilenas, „Kolorowy potwór idzie do przedszkola”, Mamanía, Warszawa 2020, 32 s.

Rezulutna bohaterka tłumaczy potworowi, czym jest przedszkole. Przy okazji dowiadują się tego mali adepci tych placówek, dzięki czemu przedszkole nie wydaje się już tak straszne, jak... potwór. Poza tym, że imiona przedszkolaków mogłyby być przynajmniej spolszczone, to stylizowane na dziecięce, dynamiczne i humorystyczne ilustracje, które są dominantą książeczki, przypadną dzieciom do gustu.

fol. Marta Ankielstein © IMiT

Koryfeusz Muzyki 2020

7 listopada 2020 r. podczas uroczystej gali na antenie TVP Kultura ogłoszono laureatów 10. edycji nagrody polskiego środowiska muzycznego Koryfeusz Muzyki Polskiej 2020. W tym roku po raz pierwszy w historii nagrody gala była transmitowana równocześnie w telewizji, radiu i internecie.

Laureatami zostali:

Odkrycie Roku: Aleksandra Olczyk, sopranistka – za szczególną jakość kreacji wokalne i dynamikę rozwoju drogi artystycznej;

Osobowość Roku: Lutosławski Piano Duo: Emilia Sitarz i Bartek Wąsik, pianiści – za niestandardowość, śmiałość programową i znakomitą klasę interpretacji utworów różnych muzycznych epok, w tym najnowszych;

Wydarzenie Roku: Premiera opery „Drach” Aleksandra Nowaka podczas Festiwalu Auksodrone – za podkreślenie wymiarów lokalnych w oddziaływaniu uniwersalnym, za siłę przekazu muzycznego i kulturowego;

Nagroda Honorowa: Włodzimierz Nahorny – za całokształt działalności artystycznej.

Laureatom wybranym przez polskie środowisko muzyczne wręczono statuetki autorstwa profesora Adama Myjaka. Podczas koncertu galowego wystąpili Kayah, Katarzyna Moś, Joanna Zawartko, Igor Herbut, Andrzej Lampert, Adam Bałdych, Marta Wajdzik oraz Chór Polskiego Radia i Polska Orkiestra Sinfonia Iuventus im. Jerzego Semkowskiego.

Raport kata getta

Raport gen. SS Jürgena Stroopa, dokumentujący tłumienie przez Niemców powstania w getcie warszawskim w 1943 r., trafi na wystawę stałą Muzeum Getta Warszawskiego. Cenny dokument muzealnikom wypożyczą archiwiści Instytutu Pamięci Narodowej.

Raport jest urzędowym sprawozdaniem dla szefa SS Heinricha Himmlera z niemieckiej akcji tłumienia powstania w getcie w Warszawie – największej wydzielonej, zamkniętej dzielnicy mieszkaniowej dla Żydów w okupowanej Europie – oraz jego likwidacji wiosną 1943 r. Generał Jürgen Stroop, nazywany katem warszawskiego getta, zatytułował dokument „Żydowska dzielnica mieszkaniowa w Warszawie już nie istnieje!”.

Raport, który jesienią 2017 r. został wpisany na światową listę UNESCO „Pamięć Świata”, jest jednym z najważniejszych dokumentów przechowywanych w archiwum IPN. Dokument liczy 126 kart i zawiera 31 meldunków dziennych Stroopa oraz 53 fotografie. Pozwala poznać przebieg żydowskiego

powstania, siły i uzbrojenie Niemców, a także realia prowadzenia walki w getcie. Napisany w urzędowym tonie raport ukazuje również niemiecki sposób myślenia w kontekście tragedii narodu żydowskiego. Część fotograficzna dokumentu zawiera niezwykle sugestywne ujęcia, które na stałe wpisały się w świadomość ludzi na całym świecie i jednoznacznie są kojarzone z Holokaustem. Niektóre z fotografii uzyskały status ikony fotograficznej symbolizującej Holokaust.

W ocenie historyków dokument jest bardzo cennym materiałem archiwalnym dotyczącym Holokaustu, o czym świadczy m.in. wielokrotne wykorzystywanie pochodzących z niego fotografii jako ilustracji publikacji, książek, nagrań filmowych podejmujących temat Zagłady. Z raportem i jego opracowaniem w wersji cyfrowej można zapoznać się na stronie IPN http://pamiec.pl/http://ilustracje/Raport_STROOPA.pdf.

Współpraca IPN z powstającym Muzeum Getta Warszawskiego realizowana jest na mocy umowy podpisanej w 2019 r.

Dwaj panowie i kobieta

Mirosław Winiarczyk

W Teatrze Telewizji zaprezentowano sztukę Macieja Wojtyszki pt. „Ni z tego, ni z owego”. Pomysł Wojtyszki był prosty – polegał na zderzeniu i skonfrontowaniu postaw przywódców dwóch wielkich obozów politycznych w czasach walki o niepodległość Polski. W spektaklu chodzi o rywalizację o kobietę. Akcja rozpoczyna się w 1892 r., kiedy to Roman Dmowski, jeden z przywódców Narodowej Demokracji, autor fundamentalnych dzieł programowych idei narodowej („Myśli nowoczesnego Polaka”, „Niemcy, Rosja i kwestia polska” i inne pozycje), sygnatariusz traktatu wersalskiego, oraz Józef Piłsudski, przywódca partii PPS Frakcji Rewolucyjnej, późniejszy twórca legionów i obozu sanacyjnego, spotkali piękną młodą kobietę – Marię Juszkiewiczową. Dmowski wyznał jej miłość i poprosił o rękę, ona jednak wybrała Piłsudskiego, który wrócił właśnie z zesłania na Syberię i szykował się do działalności rewolucyjnej i niepodległościowej. Później, co kilka lat, poznajemy w przedstawieniu dalsze losy bohaterów na tle wielkich wydarzeń historycznych: I wojny światowej, walki o niepodległość, konferencji w Wersalu, aż do 1920 r.

Autor i reżyser sztuki usiłuje nas przekonać, że konflikt między Dmowskim i Piłsudskim był spowodowany nie tyle fundamentalnymi różnicami światopoglądowymi,

fol. TVP

ideowymi i programowymi między dwoma wielkimi obozami politycznymi, ile raczej za zdradą o kobietę. W tym celu Wojtyszko buduje wiele dialogów w oparciu o wyrwane z kontekstu dowolne cytaty z książek Dmowskiego i przemówień Piłsudskiego. Przeplatane są tu także sceny z autentycznych spotkań adwersarzy, np. w Tokio, z tymi wymyślnymi.

Brakuje jednak symetrii w ukazaniu postaw obojga bohaterów. Widzowie telewizyjnego przedstawienia są bowiem na co dzień pod wpływem propagandowego kultu Józefa Piłsudskiego, natomiast o działalności i dorobku Ruchu Narodowego dowiadują się niewiele. Dzieła Dmowskiego są nadal trudno dostępne, dopiero ostatnio zaczynają być szerzej wydawane. A budowały one na prze-

łomie XIX i XX wieku, wspólnie z działalnością ruchu ludowego i pozytywistycznego, nowoczesną polską świadomością i tożsamością narodową. Trudno bowiem narodowcom nadal przebić się ze swoimi poglądami przez wieloletnią niechęć całej lewicy i większości mediów. Z tego powodu odbiorcy sztuki mogli odebrać sylwetki i raczej protagonistów, szczególnie Dmowskiego, w krzywym zwierciadle. Szkoda więc, że ważny temat został w sztuce Wojtyszki zaprezentowany w spłaszczony i wtórny artystycznie sposób.

Teatr TVP; „Ni z tego, ni z owego”; scenariusz i reżyseria: Maciej Wojtyszko; aktorzy: Dariusz Kowalski, Mariusz Ostrowski, Monika Buchowiec, Maria Gudejko, Bartosz Turzynski i inni; premiera: TVP 1, poniedziałek 9 XI, godz. 21.00

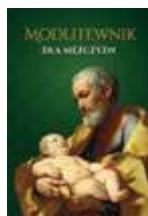

fol. TVP

fol. TVP

KONKURS

W tym wydaniu dużo piszemy o Kościele mężczyzn i sile męskiej modlitwy. „Modlitewnik dla mężczyzn” wydany przez Wydawnictwo Świętego Wojciecha poleca modlitwy dla uczniów i studentów oraz dorosłych mężczyzn. Za pośrednictwem św. Stanisława Kostki i bł. Piotra Jerzego Frassati młodzi mogą nie tylko prosić o przyjaciela, prawdziwą miłość, zachowanie czystości, dary Ducha Św., zwłaszcza przed nauką, lecz także wykonać rachunek sumienia. Przez wstawiennictwo św. Józefa i św. Ludwika Martina dorośli mężczyźni, mężowie i ojcowie mogą prosić o dobrą żonę, pracę, dzieci, wypraszać łaski w trudnościach, łaski dla rodziny. Rachunek sumienia jest tu w wersji dla męża i ojca oraz osobno dla... zmęczonych. Wśród czytelników, którzy 23 listopada między godz. 13 a 13.15 zadzwonią pod nr (22) 512 00 95 i dokończą myśl jednego z papieży: „Człowiek nigdy nie jest tak wielki, jak wtedy, gdy...” – rozlosujemy 3 egzemplarze „Modlitewnika dla mężczyzn”.

Odpowiedz na pytanie konkursowe nr 46: W języku cerkiewnosłowiańskim „filokalia” brzmi „Dobrotolubie” (Miłość dobra). Zwycięzcom gratulujemy!

Film „Sound of Freedom” opowiada wstrząsającą historię uratowania 127 dzieci porwanych i przetrzymywanych w Kolumbii. Jaka była geneza tego obrazu?

Jako filmowiec szukam historii, które uczynią świat lepszym. Słyszałem o porwaniu ludzi, ale nie wiedziałem, jakie są rozmiary tego zjawiska. W 2015 r. podczas pokazu filmu „Little boy” podszedł do mnie mężczyzna, który znał Tima Ballarda [Timothy Ballard jest założycielem i dyrektorem generalnym Operation Underground Railroad, dyrektorem generalnym The Nazarene Fund i autorem książek. Organizuje działania na poziomie krajowym i międzynarodowym na rzecz przeciwdziałania handlowi dziećmi – red.]. Umówiliśmy się na lunch. Opowiedział mi o Timie, o handlu ludźmi, o tym, jak wielka jest potrzeba ratowania dzieci na całym świecie. Rozmawialiśmy wtedy dwie godzi-

for. Jeffrey Bruno

Nie o mnie chodzi

Z **Eduardem Verasteguiem** rozmawia Iwona Flisikowska

ny. Potem osobiście spotkałem Tima i jego rodzinę i dowiedziałem się jeszcze więcej. Byłem w szoku. To było źródło smutku i depresji. Pomyślałem jednak, że będzie jeszcze smutniej, jeśli nic z tym nie zrobię. Problem jest ogromny. Chciałem wpłynąć na organizację, ludzi, liderów. Pomyślałem, że trzeba zrobić film oparty na prawdzie, żeby przestrzec świat, bo nawet jeśli milion dzieci zostanie porwanych z przeznaczeniem na wykorzystanie seksualne, albo handel ludźmi, to ludzie się o tym nie dowiedzą. Nie rozmawiamy o tym, bo to zbyt „brzydki” temat.

Dlatego powstała idea zrobienia filmu, który ma poruszyć: mnie, ciebie, dziennikarzy, nauczycieli, uczniów, policjantów, a także celebrytów.

Ciekawym pomysłem było opublikowanie w mediach społecznościowych trailera filmu „Sound of Freedom” w Światowy Dzień Przeciwko Handlowi Ludźmi.

Obecnie, z powodu pandemii, nie mamy możliwości dystrybucji filmu. Obraz powstał, ale nie mamy platformy dzielenia się nim. Zresztą, wielu ludzi z branży nie chce, aby film był pokazywany, ponieważ to zło, te perwersje zdarzają się również w tym środowisku. Skutkuje to blokowaniem filmu. Dlatego zdecydowałem się opublikować trailer, zanim dojdzie do premiery filmu, która nie wiem, kiedy nastąpi. Chciałem, aby ludzie się dowiedzieli, że powstał „Sound of Freedom”. Modlimy się, aby znaleźć najlepszą drogę dotarcia z filmem do ludzi z całego świata, by w ten sposób nakłonić wszystkich do działania. Razem możemy naprawdę zmieniać świat. Wierzę, że przesłanie filmu „Sound of Freedom” zawowuje uratowaniem milionów dzieci.

Jakie są Twoje plany na najbliższą przyszłość?

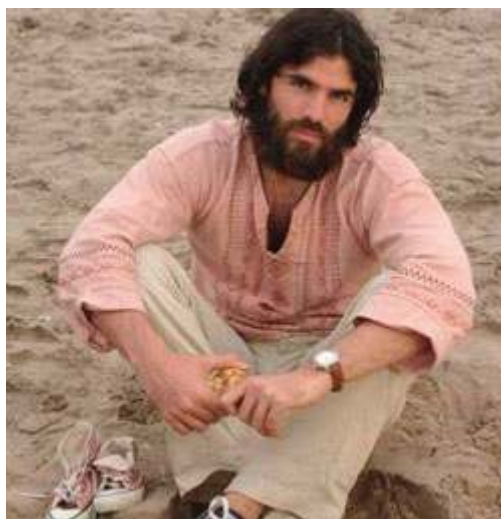
Mam nadzieję, że po premierze i dystrybucji „Sound of Freedom” uda się nam

for. „Sound of Freedom” – materiały prasowe

Film *Sound of Freedom* („Dźwięk wolności”) opowiada historię Tima Ballarda, byłego agenta rządowego USA, który rzuca pracę, aby poświęcić życie ratowaniu dzieci przed światowymi handlarzami ludźmi. W filmie występują m.in. Jim Caviezel, Mira Sorvino i Eduardo Verastegui.

zrealizować nowy film w Meksyku, zatytułowany „Maryja, matka Boga”. Rozwinie my w nim wątek związany z historią „rzezi niewińców”: Herod próbował zabić małego Jezusa. Maryja i Józef uciekli do Egiptu. To będzie film w języku aramejskim. Scenariusz jest już gotowy. Wierzę, że nakręcimy go w przyszłym roku. Reżyserem będzie

Kadr z filmu *Bella*

Eduardo Verastegui to znany aktor, muzyk i producent filmowy, a także działacz pro-life. Artysta od marca odmawia każdego dnia różaniec na swoich portalach społecznościowych: Facebook, Instagram, Twitter i YouTube. Eduardo modli się o zatrzymanie pandemii, za chorych, lekarzy i personel medyczny. A także w intencji rodzin i obrony życia. Aktor najczęściej odmawia różaniec sam w domu lub ze swoimi siostrzenicami Sofią i Isabelą. Kilka tygodni temu Eduardo spontanicznie z różańcem w ręku modlił się i spacerował ulicami Nowego Jorku, w sercu Manhattanu, razem z jego mieszkańcami, w pobliżu katedry świętego Patryka. 25 października artyście udało się zgromadzić milion osób odmawiających wspólnie różaniec: ROSARIO POR EL MUNDO (Różaniec na całym świecie) w mediach społecznościowych! Wszystkie jego działania to głos do świata wzywający do poszanowania godności ludzkiego życia. W Polsce wiele osób każdego dnia przyłącza się do wspólnej modlitwy razem z artystą. Wszystkim zainteresowanym podajemy link do jego profilu na Facebooku:

<https://www.facebook.com/EduardoVerastegui>

foto. Jeffrey Bruno

Alejandro Monteverde. Chciałbym również w nim zagrać, ale jeszcze nie wiem, którą postać.

Byłeś doradcą w rządzie Donalda Trumpa. Jakie są Twoje plany i działania pro-life na rzecz społeczności latynoamerykańskiej?

W USA żyje ponad 60 milionów hiszpańskojęzycznych osób, większość z Meksyku; cieszę się, że mam otwartość Białego Domu na współpracę w dziedzinie edukacji, pewnych możliwości ekonomicznych dla tej grupy. Jestem katolikiem i modlę się za każdego polityka, „czy to z lewa, czy z prawa”, ponieważ są moimi braćmi i siostrami, ale szczególnie jest mi bliska sprawa ochrony życia. Są tacy, którzy popierają aborcję, a inni wybierają życie.

Poświęciłem całe życie powstrzymaniu aborcji na świecie, wiedząc, że będę krytykowany, znienawidzony przez wielu ludzi. Nie dbam o to, ponieważ to nie o mnie chodzi, ale o dzieci.

Jedni są mocno zaangażowani w nagłaśnianie handlu ludźmi, inni o tym nie wspominają. Dla mnie życie jest najważniejsze, cała reszta się zmienia. Prezydent Trump był pierwszym prezydentem, który poszedł na marsz życia. Nie ma perfekcyjnych prezydentów, nie ma również perfekcyjnych kandydatów na ten urząd.

Nikt nie jest idealny. Tylko Bóg jest doskonałością. Naszym obowiązkiem jest ochrona życia. Wiadomo, że sprawa Latynoamerykanów, praca doradcy, członka komisji w rządzie jest bardzo ważna, ale ja, Eduardo Verastegui, jestem katolikiem dbającym o prawo do życia. Miałem dwie

opcje: stanąć po stronie zwolenników aborcji albo przeciwników. Wybrałem życie i prezydenta, który wprowadził w czyn swoje słowa: nominował troje sędziów reprezentujących

foto. archiwum prywatne

Eduardo z rodzicami

poglądy pro-life, co nie zdarzyło się od lat. Ostatnią jest Amy (Coney Barrett), głęboko wierząca katoliczka i matka siódemki dzieci (w tym adoptowanych), wspaniała prawniczka. Skompletowanie tego zestawu sędziów jest wielką lekcją dla kraju i świata. To jest wystarczający powód dla mnie, żeby wspierać Donalda Trumpa. Wszystko jest ważne, ale najważniejsze jest mówić głosem tych, którzy głosu nie mają. Więcej niż milion dzieci co roku jest zabijanych w USA przed urodzeniem. Są grupy, którym zależy na aborcji i zmieniają znaczenie słów, nazywając to walką o zachowanie ludzkich praw, powodując mętlik w umysłach. Poświęciłem całe życie powstrzymaniu aborcji na świecie, wiedząc, że będę krytykowany, znienawidzony przez wielu ludzi. Nie dbam o to, ponieważ to nie o mnie chodzi, ale o dzieci. Mogę poświęcić moją reputację, wszystko, co mam, aby zachować przy życiu niewinne dzieci.

Podziękowania dla:
Kasia Rolbiecka, Veronica Toller

foto. Jeffrey Bruno

W ponad
pięćdziesięciu
miejscach w Polsce
ustawiono
„trawkomaty”,
w których nawet
dziecko może kupić
susz z konopii.

od kondycji psycho-fizycznej użytkownika, jego zdrowia, zażywanych leków i wielu innych czynników.

Jak podczas konferencji inaugurującej kampanię „Bez chemii na drodze” mówiła dr Agnieszka Pisarska, skłonność do prowadzenia pojazdów pod wpływem substancji psychoaktywnych powoduje wiele czynników, m.in. zapotrzebowanie na stymulację (typowe zwłaszcza dla młodego wieku), impulsywność, częste i problemowe używanie tych substancji oraz pozytywne o nich przekonanie, wreszcie używanie ich przez rodziców, rodzeństwo czy rówieśników. – Plus: łatwa dostępność do nich oraz ich legal-

ność – podkreśla dr Pisarska. – O wiele mniej jest czynników chroniących. To: postrzeganie prowadzenia pod wpływem substancji psychoaktywnych za niebezpieczne; monitorowanie, z kim i jak dziecko spędza czas, oraz brak rówieśniczej aprobaty dla tego typu ryzykownych zachowań. A poza tym: egzekwowanie zasad ruchu drogowego i kontrola jego uczestników.

W 2018 r. narkotyków, zwłaszcza marihuany, używał co dziesiąty 15–34-latek. – Czasem intencjonalnie, czasem nieintencjonalnie marihuana jest propagowana w mediach, również społecznościowych – mówi dr Piotr Jabłoński.

Perskie oko z „trawkomatu”

Monika Odrobińska

W sklepie, żeby kupić piwo, trzeba się wylegitymować, przy „trawkomatach” – nie. „Trawkomaty”, które w Polsce powstała kanadyjska firma The Green Organic Dutchman Holdings Ltd., są zgodne z prawem. Problem w tym, że oferowany przez nie towar wygląda i pachnie tak samo, jak zabroniony susz konopny zawierający substancję psychoaktywną.

ZIOŁO NA EKRANIE

Latem wstrząsnęły Polską wypadki z udziałem kierowców autobusów prowadzących pod wpływem narkotyków. Zatrważające są nie tylko doniesienia o chemii za kierownicą – do prowadzenia pod wpływem marihuany lub amfetaminy przyznaje się 3 proc. z 17 mln kierowców. To 500 tys. osób. Przeraża także przyzwole nie na prowadzenie „pod wpływem”: z ankiet CBOS-u i Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii (KBPN) wynika, że w 2018 r. 1,5 proc. badanych było pasażerami odurzonych kierowców. Chodzi o 1 mln osób.

Prowadzenie „na chemii” dotyczy nie tylko autobusów i samochodów, ale także rowerów czy hulajnóg, w tym elektrycznych, motocykli czy skuterów. – Trudno o rzetelne badanie, ilu z użytkowników dróg zażywa narkotyki, bo po pierwsze ludzie niechętnie się do tego przyznają, a po drugie młodzi nie traktują najczęściej używanej za kółkiem marihuany jako narkotyku – mówi socjolog Tomasz Sobierajski. – Większość z nich dzieli narkotyki na słabsze i mocniejsze, tymczasem skala ich działania jest osobnicza i zależy nie tylko od nich samych, ale też

for. xhz

– „Zioło” palą bohaterowie seriali, przynajmniej się do tego celebryci.

Tymczasem każda ilość narkotyku może być niebezpieczna, zwłaszcza w połączeniu z lekami i/lub alkoholem. Jak mówi dr Bohdan Woronowicz, psychiatra i specjalista terapii uzależnień: – Marihuana spowalnia odbieranie bodźców wzrokowych i słuchowych, powoduje rozproszenie uwagi, zaburzenia w ocenie odległości i poczuciu czasu, wywołuje nadwrażliwość na światło i opóźnia czas reakcji. Amfetamina i kokaina powodują nadpobudliwość i nadaktywność oraz złudne poczucie pewności siebie, co za kółkiem przekłada się na skłonność do brawurowej jazdy. Owszem, na krótki czas zwiększają koncentrację i osłabiają zmęczenie, ale potem zmęczenie i osłabienie się nasila.

OSTRZYMY APETYTY

Co mają do tego „trawkomaty” oferujące susz konopny bez substancji psychoaktywnych? – Jeśli wierzyć specyfikacji tego towaru, to owszem, nie są to substancje zabronione lub podlegające kontroli – mówi dr Piotr Jabłoński, dyrektor KBPN. – Do takich zalicza się konopie indyjskie, zawierające substancję czynną THC, wpływającą na układ nerwowy. W „trawkomatach” mamy susz konopi siewnych, w których jako substancja czynna dominuje CBD, natomiast zawartość THC jest mniejsza niż 0,2 proc.

– Różnice między CBD i THC dotyczą struktury chemicznej oraz odmiennych szlaków metabolicznych i receptorowych – mówi dr n. med. Andrzej Silczuk, kierownik Zakładu Profilaktyki i Leczenia Uzależnień Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie. – THC przypisuje się silniejszą komponentę psychotropowo-odurzającą-euforyzującą, a w CBD dominuje komponenta psychotropowo-uspokajająca.

Pod kątem prawno-farmakologicznym trudno się więc do nich „przyczepić”. Jednak Biuro opiniowało do różnych instytucji w związku z naruszeniem tej części ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, która mówi o reklamie i promocji. – „Trawkomaty” to puszczenie oka do klienta: „To nie to samo, co substancja zakazana, ale już blisko” – mówi dr Jabłoński. – To o tyle niebezpieczne, że rozbudza ciekawość i część młodych, pragnących intensywniejszych wrażeń, może sięgnąć po substancje nielegalne.

– Zwykło się mówić o roli przyjmowania, niegdyś zwanymi „lekkimi”, substan-

SYGNAŁY, NA KTÓRE RODZICE POWINNI ZWRÓCIĆ UWAGĘ U DZIECI:

- szukanie pretekstów do zostawiania na noc u znajomych,
- używanie kadzidełek w pokoju,
- przekrwione oczy, powiększone źrenice,
- obecność lufek, tabletek czy suszu nieznanego pochodzenia,
- pozytywne wypowiadanie się na temat narkotyków,
- zmiana zachowania, nawyków żywieniowych (np. napady objadania się),
- znikanie z domu,
- kradzieże pieniędzy,
- pogorszenie wyników w nauce,
- liczne kłamstwa na temat spędzania czasu wolnego,
- częste zmiany nastroju,
- przemyskanie do swojego pokoju po powrocie do domu,
- niechęć do kontaktu.

Źródło: Materiały opracowane w ramach kampanii „Bez chemii na drodze”.

cji psychoaktywnych jako przedsiwionka do stosowania silnych substancji psychoaktywnych w przyszłości – mówi dr Silczuk. – Możliwe, że dzisiaj stosowanie pozornie bezpiecznego (pozwornie, bo badań długoterminowych dotyczących bezpieczeństwa w zależności od drogi podania nie ma) wariantu marihuany stanowi wstęp do używania nielegalnej, psychotropowej wersji, a czasem

substytutu przy braku tej nielegalnej. Różne są zresztą sposoby zdobywania narkotyku. – Zdarzają się zapytania pacjentów przed wizytą, czy leczę, stosując marihuanę leczniczą – przyznaje dr Andrzej Silczuk. – Pacjenci są bardziej skłonni zapisywać się do lekarza, o którym wiadomo, że takie recepty wypisuje i tu źródłem są fora internetowe. Ja jednak nie spotkałem się z próbą wyłudzenia jakiegokolwiek leku. Rzeczowa rozmowa z pacjentem, przekazanie informacji opartej na rzetelnej wiedzy, a nie na wiedzy popularnonaukowej, pozwala na ogół osiągnąć porozumienie.

Jeśli użytkownikowi legalnie wypisanej marihuany leczniczej wykorzystywanej do celów rekreacyjnych połączyć z szarą strefą, łatwiej uwierzyć, że co weekend w aglomeracji warszawskiej wypala się 1,5 t marihuany. – Wyłudzenie jest nie

tylko nielegalne, ale i nieetyczne – twierdzi dr Jabłoński. – Dla wielu jednak wyłudzenie i szara strefa są argumentem za legalizacją marihuany. Niestety, przewidywanych z tego tytułu wpływów do budżetu rządu 9–10 mld zł z pewnością nie starczyłoby na zniwelowanie społecznych szkód wywołanych przez narkotyki, tak jak ma to miejsce w przypadku legalnego alkoholu.

OSWAJANIE TRAWKI

Tymczasem sprawę złagodzenia restrykcji dotyczących uprawiania konopi włókniстых (bez właściwości narkotycznych) podniosło swego czasu Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, sejmowa podkomisja stała ds. biogospodarki i innowacyjności w rolnictwie postuluje m.in. zwiększenie dopuszczalnego stężenia psychoaktywnego THC z 0,2 proc. do 1 proc.

Jak dalej przekonuje dr Silczuk, przestrzeń publiczną jest pełna nośników reklam dotyczących substancji szkodliwych dla dzieci i młodzieży. – „Trawkomaty” giną w gąszczu reklam, np. piwa – mówi lekarz. – Im więcej bodźców, tym mniej impulsywnie przeżywamy dane zjawisko, więc tym bardziej powszechne i oswojone się ono wydaje – mówi.

– Policji znany jest proceder sprzedawania produktów konopnych w tzw. trawkomatach na terenie Polski, wobec czego problem ten jest stale monitorowany – mówi insp. Mariusz Ciarka, rzecznik prasowy komendanta głównego Policji. – W przypadku podejrzenia, że może być oferowany do sprzedaży produkt o zawartości THC przekraczający dopuszczalną normę 0,2 proc., podejmowane są wszelkie czynności w kierunku potwierdzenia przestępstwa.

Trwają prace nad rozwiązaniami prawnymi, które być może położą kres praktykom „puszczania oka”. Do tej pory jednak warto, aby rodzice obserwowali, czy ich dzieci interesują się „trawkomatami”, i rozmawiali z nimi o szkodliwości narkotyków. – Do takiej rozmowy trzeba być doskonale przygotowanym, bo młodzi wiedzą dużo więcej niż my – mówi dr Jabłoński.

Dr Agnieszka Pisarska nie ma wątpliwości: – Im bardziej dana substancja jest dostępna, tym większe jej rozpowszechnienie i przyzwolenie na nią. Dr Bohdan Woronowicz dodaje: – Przemysł dilerów generuje tak duże zyski, że przy pomocy prawników obchodzi się wszelkie przepisy. Nikt się niestety przy tym nie zastanawia, czy zysk nakręca spiralę niebezpiecznych zachowań, skutkujących uzależnieniami i wypadkami.

Wiara w czasie zwątpienia

ks. Jan Sochoń

Wszyscy potrzebujemy uzdrowienia. I nie chodzi tylko o uzdrowienie z chorób, wywoływanych także przez pandemiczną zarazę, ale nadto o uleczenie ze słabości duchowych, które często rodzą się z powodów intelektualnych.

Po prostu obraz rzeczywistości, dotąd przez nas oswojony i przyjazny, zaczyna się łamać. Domaga się, żebyśmy porzucili dawne zapatrywania i przyjęli te aktualnie modne bądź narzucane przez wpływowe ośrodki medialne albo te dysponujące władzą, sięgającą granic wyznaczanych przez moc pieniędzy, jakim zarządzają.

Wówczas przestajemy być sobą, błędnie nasza osobista oryginalność i niepowtarzal-

ność. Nie próbujemy rozeznawać się w sprawach nurtujących świat, przez co stajemy się jego zakładnikami. Nasza choroba polega na tym, że tracimy poczucie zakorzenienia w wyznawanej wierze, w jedności z narodową tradycją, żyjemy w trwożliwym nasłuchiwanu: co znowu ogłoszą w prasie o grzechach ludzi Kościoła, bolączkach etycznych Watykanu, błędach duszpasterskich i moralnych świętego papieża Jana Pawła II.

JAK ZA CHRYSZTUSOWYCH DNI

„Projekt Jezusa się kruszy” – oznajmia z satysfakcją nagłówek wpływowej gazety. Sytuacja zaczyna przypominać tę, jaką przeżywali pierwsi wyznawcy Chrystusa, osaczeni z wielu stron: a to przez żydowskich wyznawców prawa, a to przez roszczenia i prześmiewcze ataki pogan, a to przez heretyckie narośla rozkwitające na zrębach krystalizującej się powoli doktryny chrześcijańskiej. Dopiero wielki wysiłek apologetów, postawa męczenników i świętych sprawiła, że nauka Jezusa nie popadła w zapomnienie ani nie zmieniła swego dogmatycznego kośca.

Mamy więc dzisiaj do czynienia z nowym paradygmatem odniesienia do religii. Wielu ludzi uznaje się za osoby otwarte na różnorożnie pojmowanego Boga, który im w żadnej mierze nie przeszkadza i wcale nie powoduje jakichś wewnętrznych zadr czy niepokojów. Nie chcą oni tylko mieć do czynienia ze strukturami Kościoła hierarchicznego,

z tą wciąż olbrzymią i wpływową organizacją, wymuszającą określone sposoby zachowania – a co gorsza myślenia i rozumienia rzeczywistości, nie wyłączając tej polityczno-społecznej. Taki Kościół – postulują publiczenie – zatyka im dech, tłamsi wolność i swobodę decyzyjną. Dlatego powtarzają pytanie stawiane bez przerwy w środowiskach wolnomyślicielskich, zamkniętych na powiew Jezusowej życzliwości: „Czy na straży przykazania miłości bliźniego musi stać potężna Kuria Rzymska?”. Lepiej by było, gdyby Kościół zniknął, a wówczas pozostaniemy w blasku ziemskich zasad, w sferze norm prawa stanowionego, bez balastu skostniałych dogmatów, krępujących myślenie i działanie. Będziemy mogli podejmować niełatwe poszukiwanie (coż, muszą użyć słów z konfesyjnego słownika) tego, co święte i boskie, rozumiane najczęściej w sposób nieosobowy, jako bliżej nieokreślona kosmiczna zasada.

Czy jednak takiemu „bóstwu z drewna” można bezgranicznie zaufać, niekiedy aż po oddanie krwi? Zastanawiam się nad tym z nadzieją, że Chrystus uzdrowi z niemocy zarówno tych, którzy starają się dawać o Nim jak najlepsze świadectwo, jak i tych, którzy takiego świadectwa świadomie i szczerze odmówili.

WOBEĆ ANTYTEISTÓW

Co proponujemy osobom, którzy chcą świata bez Boga i czynią, co w ich mocy, by

fol. z PAP/Mateusz Marek

wyrugować katolicyzm z przestrzeni publicznej? Przede wszystkim skierujmy ich uwagę na teksty Pisma Świętego. Na jego kartach rozgrywa się bowiem – we wszystkich możliwych wymiarach – dramat życia i działania ludzi nawiązujących relacje z Bogiem, ale również i tych, którzy egzystują z dala od Niego. Ci ostatni nie są ateistami, tylko antyteistami. Sprzeciwiają się wszakże Komuś, kto istnieje niezależnie od ich możliwości poznawczych i jest afirmowany, chociażby – paradoksalnie – poprzez zaprzeczenie. Dlatego niedowiarstwo, bezbożność to jedynie życiowy projekt i nigdy w Biblii nie odnosi całkowitego zwycięstwa.

Niestety, obecne czasy daleko odeszły od biblijnego stylu istnienia, choć antyteistów spotykamy bardzo, ale to bardzo wielu. Procesy globalizacji, zrównujące kulturę wysoką z kulturą masową, internet dający ludziom do ręki poręczne narzędzie komunikacji i nabywania wiedzy – poza dobrymi owocami przynosi to wiele negatywnych skutków, o których coraz śmielej wypowiadają się socjologowie i znawcy mediów. Przy tym rozlewająca się fala sekularyzacyjna zmywa niejako z powierzchni życia zbiorowego wrażliwość i siłę wyobraźni religijnej, umacniając (zwłaszcza wśród młodzieży) obojętność na kwestie wiary i przynależności do wspólnot konfesyjnych.

Życie samo w sobie wydaje się na tyle atrakcyjne i zajmujące, że nie potrzebuje żadnych dodatkowych impulsów, szczególnie pochodzących z wierzeń czy kościelnych mitologów. Nie dziwi zatem, że coraz więcej osób rodzi się w rzeczywistości ogarniętej duchem demokratycznym, panseksualizmem, dokuczliwą propagandą, wszechogarniającym pragmatyzmem i zeświecczeniem. Wielu z nich zatem dosyć szybko porzuca religijne ścieżki i zagłębia się w miraże własnej niepowtarzalności i samowystarczalności. Co oznacza, że nie wierzy na przykład w istnienie nieśmiertelnej duszy i mocy nadprzyrodzonych. Jest bowiem tylko jeden rodzaj substancji we wszechświecie – materialny – i właśnie z niego biorą się umysł, piękno, uczucia, wartości moralne, w skrócie: pełna paleta zjawisk ludzkiego życia. Zwolennicy tego rodzaju postaw przyjmują również, że w życiu musimy poradzić sobie sami. Boscy rodzice, którzy zawsze nas chronią, nie istnieją. Zamiast nich mamy świat, który jest wielkim i przerażającym miejscem, ale jednocześnie daje możliwość wyjścia i kształtowania codzienności na własną rękę. Tylko w ten sposób będzie można pozbyć się naiwności, cechującej ludzi wierzących, właściwie niedorastających do ateistycznego heroizmu. Chodzi wszakże o to, by działać i pracować bez pokrzepiających iluzji, dźwigając zawsze możliwe ryzyko porażki. Ten swoisty realizm sprawa-

wia, że życia bez Boga nie da się przedstawić jako czystej, pozytywnej radości.

MILCZĄCY BÓG

Żyjemy w czasie zwątpienia i różnego rodzaju wyrzeczeń. Nie wszyscy z nas potrafią ze spokojem reagować na tego typu doświadczenia. Niektórzy w cichości serca mają pretensje do Boga, że dopuszcza do tak groźnych, niosących śmierć wydarzeń. I przestają się modlić albo modlą się mniej niż dawniej, wyczuwając rozdwojenie w swoich sercach. W takim nastroju najłatwiej jest ujawniać żal, wnosić roszczenia, trudniej natomiast o iskrę nadziei i ufności. Ale przecież Jezus nigdy nie pozostawia swojego stworzenia na pastwę losu. Niekiedy wzbudza głębokie odczucie spotkania Kogoś nieskończenie istniejącego poza człowiekiem, co bywa trudne do wypowiedzenia, podobnie jak niektóre wzniosłe chwile miłości i przyjaźni. Jedynie poezja lub wyjaśniająca obrazowość potrafi to wystawić. Pamiętajmy jednakże, by tego rodzaju chwile nie przeradzały się w marzycielstwo.

Czasem słyszy się też, że Bóg nie kupia już uwagi ludzi w sposób oczywisty, gdyż w ogóle się nie odzywa, tylko dręcząco milczy, co, chcąc nie chcąc, musi skutkować przynajmniej obojętnością religijną. Z tej racji wiele osób przyznaje się do tego, że nie potrafi wzbudzić w sobie wiary, choć zapewne chciałoby wierzyć. Warto ich nazwać „otwartymi niewierzącymi”.

Czy to jednak znaczy, że mamy ukryć się w zakrytści i wstydić, że wybraliśmy chrześcijaństwo jako swój egzystencjalny dom, zbudowany na skale, jaką jest Chrystus? Przenigdy. Raczej powinniśmy się szczyć tą łaską i za nią Bogu dziękować, uzasadniając swoje codzienne wybory sposobem własnego postępowania. Żeby inni ludzie, patrząc na nasze działania, słuchając tego, co mówimy, również zateknieli za taką strategią życia. Należy ich zachęcać, by próbowali nawiązywać rozmowę z Bogiem, która staje się możliwa, kiedy trwają w żywiole międzyludzkiej miłości. Wzajemna miłość zaś buduje spokój wewnętrzny, który z kolei jest niezbędnym warunkiem tego, by królestwo Boże zaczęło w nich kiełkować, jak ziarno gorczycy.

To piękne, choć zaskakujące porównanie, pochodzące zresztą od samego Jezusa. Co nam przekazuje? Pośród różnych interpretacji przewija się myśl, że oczywiście człowiek nie może żyć z Bogiem, jeżeli sam tego nie chce. Ale Jezus powiada, że to tylko kwestia czasu, wszak królestwo Boże jest potężniejsze niż ludzka odmowa, bo prędzej czy

później człowiek przestanie się przeciwstawiać Bogu. Ludzkość zostanie „zakwaszona” miłością samego Boga, przeobrażona tak, że wszyscy mieszkańcy ziemi będą chcieli żyć z Bogiem. Czy tak się stanie? Nie możemy tego wiedzieć, wie to jedynie Stwórca wszechrzeczy. Nam pozostaje nadzieja, choć pozbawiona doktrynalnej pewności.

KONIECZNOŚĆ MĄDREGO APOSTOLSTWA

Losy Kościoła potoczyły się wielorakimi koleinami, nie zawsze zabarwionymi wartościami ewangelicznymi. Często ludzka wyniosłość i pycha brała w nich górę nad pokorą i służbą, a misja nauczycielska schodziła na dalszy plan. W takich dramatycznych chwilach dziejowych pojawiali się na szczęście ludzie głębokiej wiary, tacy na przykład jak św. Franciszek z Asyżu. Został on posłany przez Boga z misją odnowy ducha ewangelicznego w Kościele, prezentując – nie bez przeszkód i przeciwności – doskonałe ubóstwo ewangeliczne. Dzięki temu zatrzymał ówczesny Kościół przed dalszym wniknięciem się w sidła panowania doczesnego. Wypada więc zaznaczyć, że od samych początków Kościoła męczennicy i święci torowali drogę roz-

chodzenia się i umacniania rdzennej, pozbawionej zniekształceń nauki Jezusowej.

Podobną drogą ma wędrować każdy chrześcijanin. Jest przecież apostołem, w takim sensie, że pragnie naśladować Boży styl życia, na wzór tego, jaki prezentowali apostołowie, przebywając blisko Mistrza. Naturalnie, jego apostołstwo ma się realizować we współczesnych krajobrazach i warunkach, ale nie bez związków z całościowo pojętą doktryną katolicką. A skoro tak, nie warto marnować apostołskiego mandatu, choćby całe zło świata sprzęgło się przeciwko nam. Wzorem pozostaje Chrystus, który mając do spełnienia zbawczą misję przekazaną Mu przez Ojca, doprowadził ją do końca, nie zważając na okoliczności i niesprzyjające uwarunkowania. Był wszak absolutnie wierny swojemu posłannictwu, gromadząc wokół siebie ludzi, jak ptak pisklęta pod swoje skrzydła. I mimo częstych z ich strony odmów sugerował w przypowieściach, że nadejdzie czas, kiedy cały świat wypowie z niekłamaniem przejściem: „Błogosławiony ten, który przychodzi w imię Pańskie”.

Wobec powyższego baczmy, żeby nie odbierać Bogu możliwości czynienia tego, co wypływa z Jego odwiecznej, uszczęśliwiającej miłości.

foto: archiwum

UCZYNIĆ COKOLWIEK!

Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata przypomina nam, że Jezus nie jest królem, który abdykował. On nadal troszczy się o swój lud, jak pasterz o powierzone mu owce. „Zagubioną odszukam, zabłąkaną sprowadzę z powrotem, skańczoną opatrę, chorą umocnię, a tłustą i mocną będę ochraniał. Będę paść sprawiedliwie” – to Jego polityka, oparta na miłości i sprawiedliwości.

Wiele jednak osób mówi, że Jezus już dawno przestał królować, ponieważ na świecie jest dużo zła, bólu i nienawiści. To nieprawda, Jezus wciąż króluje. Problem polega na tym, że coraz mniej osób przyjmuje Jego politykę. Wielu, gdy widzi głodnych i spragnionych, odwraca wzrok; przybyszów traktuje jak potencjalnych wrogów; naśmiewa się z chorych, chce ich wyeliminować; więźniów spisuje na straty; nagich... chętnie ogląda, ale często tylko po to, by zaspokoić swoje żądze.

Dla ludzi, którzy tak postępują, przykra wiadomość: ze wszystkimi potrzebującymi utożsamia się Chrystus. Chcąc nie chcąc wszelkie działania wobec drugiego człowieka są działaniami wobec Chrystusa. „Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnie uczyniliście”. To oznacza, że Boga możemy dostrzec nie tylko w Najświętszym Sakramencie lub Jego słowie, ale też w każdym człowieku, szczególnie w tym, który doświadcza jakiegoś głodu, pragnienia, wyobcowania, nagości, choroby czy zniewolenia.

Trzeba zatem być bardzo ostrożnym, ponieważ można pół życia przesiedzieć w kościele przed Najświętszym Sakramentem, mówić, że wszystko robię dla Boga, a jednocześnie można znieważać Go w drugim człowieku lub być na Niego zupełnie obojętnym.

Dlatego nie dziwi zaskoczenie ludzi, na których Bóg dokona podziału, gdy przyjdzie w Swojej chwale. Stojący po lewej stronie zdziwią się, ponieważ mogli zrobić „cokolwiek” dla Chrystusa, który był w drugim człowieku, lecz tego nie zrobili. Stojący po prawej stronie będą zdziwieni, ponieważ okaże się, że „cokolwiek” było wystarczające, aby dostąpić życia wiecznego.

Uczynić cokolwiek! Postawić koleżance obiad, pocieszyć wyszmianego przez innych znajomego, zadzwonić do przyjaciela chorego na COVID-19 lub „uwięzionego” na kwarantannie, odwiedzić człowieka w rozpacz, wrzucić nieużywane ubrania do kontenera na odzież dla ubogich, podać filiżankę kawy swoim najbliższym. Naprawdę! Wystarczy „cokolwiek” dobrego, aby stać się uczestnikiem Królestwa Jezusa Chrystusa.

ks. Adam Kłonowski

Autor jest kapłanem diecezji wrocławskiej, studentem UKSW w Warszawie

UROCZYSTOŚĆ JEZUSA CHRYSTUSA KRÓLA WSZECHŚWIATA

22 listopada 2020

Czytanie z Księgi proroka Ezechiela

34, 11-12. 15-17

To mówi Pan Bóg:

„Oto Ja sam będę szukał moich owiec i będę miał nad nimi pieczę. Jak pasterz dokonuje przeglądu swojej trzody wtedy, gdy znajdzie się wśród rozproszonych owiec, tak Ja dokonam przeglądu moich owiec i uwolnię je ze wszystkich miejsc, dokąd się rozproszyły w dni ciemne i mroczne.

Ja sam będę paść moje owce i Ja sam będę je układał na legowisku” – mówi Pan Bóg. „Zagubioną owcę odszukam, zabłąkaną sprowadzę z powrotem, skańczoną opatrę, chorą umocnię, a tłustą i mocną będę ochraniał. Będę paść sprawiedliwie”.

Do was zaś, owce moje, tak mówi Pan Bóg: „Oto Ja osądzę poszczególne owce, barany i kozły”.

Psalm responsoryjny

23, 1-3. 5. 6

Refren: Pan mój pasterzem, nie brak mi niczego.

Pan jest moim pasterzem:
niczego mi nie braknie,
pozwala mi leżeć
na zielonych pastwiskach.

Prowadzi mnie nad wody, gdzie mogę odpocząć,
orzeźwia moją duszę.
Wiedzie mnie po właściwych ścieżkach
przez wzgląd na swoją chwałę.

Stół dla mnie zastawiasz
na oczach moich wrogów,
Namaszczasz mi głowę olejkami,
kielich mój pełny po brzegi.

Dobroć i łaska pójdą w ślad za mną
przez wszystkie dni życia
i zamieszkać w domu Pana
po najdłuższe czasy.

Czytanie z Pierwszego listu św. Pawła Apostoła do Koryntian

15, 20-26. 28

Bracia: Chrystus zmartwychwstał jako pierwociny spośród tych, co pomarli. Ponieważ bowiem przez człowieka przyszła śmierć, przez Człowieka też dokona się zmartwychwstanie. I jak w Adamie wszyscy umierają, tak też w Chrystusie wszyscy będą ożywieni, lecz każdy według własnej kolejności. Chrystus jako pierwociny, potem ci, co należą do Chrystusa, w czasie Jego przyjścia. Wreszcie nastąpi koniec, gdy przekaze królowanie Bogu i Ojcu i gdy pokona wszelką Zwierchność, Władzę i Moc.

Trzeba bowiem, ażeby królował, aż położy wszystkich nieprzyjaciół pod swoje stopy. Jako ostatni wróg zostanie pokonana śmierć. A gdy już wszystko zostanie Mu poddane, wtedy i sam Syn zostanie poddany Temu, który Synowi poddał wszystko, aby Bóg był wszystkim we wszystkich.

Aklamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja.

Błogosławiony, który przybywa w imię Pańskie;
błogosławione Jego królestwo, które nadchodzi.

Słowa Ewangelii według św. Mateusza

25, 31-46

Jezus powiedział do swoich uczniów:

„Gdy Syn Człowieczy przyjdzie w swej chwale, a z Nim wszyscy aniołowie, wtedy zasiądzie na swoim tronie, pełnym chwały. I zgromadzą się przed Nim wszystkie narody, a On oddzieli jednych ludzi od drugich, jak pasterz oddziela owce od kozłów. Owce postawi po prawej, a kozły po lewej stronie.

Wtedy odezwie się Król do tych po prawej stronie: »Pójdźcie, błogosławieni u Ojca mego, weźcie w posiadanie królestwo, przygotowane dla was od założenia świata!

Bo byłem głodny, a daliście Mi jeść;

byłem spragniony, a daliście Mi pić;

byłem przybyszem, a przyjęliście Mnie;

byłem nagi, a przyodzialiście Mnie;

byłem chory, a odwiedziliście Mnie;

byłem w więzieniu, a przyszliście do Mnie«.

Wówczas zapytają sprawiedliwi: »Panie, kiedy widzieliśmy Cię głodnym i nakarmiliśmy Ciebie? Albo spragnionym i daliśmy Ci pić? Kiedy widzieliśmy Cię przybyszem i przyjęliśmy Cię lub nagim i przyodzialiśmy Cię? Kiedy widzieliśmy Cię chorym lub w więzieniu i przyszliśmy do Ciebie?«.

A Król im odpowie: »Zaprawdę, powiadam wam: Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnie uczyniliście«.

Wtedy odezwie się do tych po lewej stronie: »Idźcie precz ode mnie, przekłęci, w ogień wieczny, przygotowany diabłu i jego aniołom.

Bo byłem głodny, a nie daliście Mi jeść;

byłem spragniony, a nie daliście Mi pić;

byłem przybyszem, a nie przyjęliście Mnie;

byłem nagi, a nie przyodzialiście Mnie;

byłem chory i w więzieniu, a nie odwiedziliście Mnie«.

Wówczas zapytają ich: »Panie, kiedy widzieliśmy Cię głodnym albo spragnionym, albo przybyszem, albo nagim, kiedy chorym albo w więzieniu, a nie usłużyliśmy Tobie?«.

Wtedy odpowie im: »Zaprawdę, powiadam wam: Wszystko, czego nie uczyniliście jednemu z tych najmniejszych, tego i Mnie nie uczyniliście«.

I pójdą ci na wieczną karę, sprawiedliwi zaś do życia wiecznego».

KALENDARIUM LITURGICZNE

Poniedziałek, 23 listopada

Dzień powszedni albo wspomnienie św. Klemensa I, papieża i męczennika, albo wspomnienie św. Kolumbana, opata

Czytania mszalne: Ap 14, 1-3. 4b-5; Ps 24, 1b-4b. 5-6; Łk 21, 1-4

Wtorek, 24 listopada

Wspomnienie świętych męczenników Andrzeja Dung-Lac, prezbitera, i Towarzyszy

Czytania mszalne: Ap 14, 14-20; Ps 96, 10-13; Łk 21, 5-11

Środa, 25 listopada

Dzień powszedni albo wspomnienie św. Katarzyny Aleksandryjskiej, dziewicy i męczennicy

Czytania mszalne: Ap 15, 1-4; Ps 98, 1b-3b. 7-9; Łk 21, 12-19

Czwartek, 26 listopada

Czytania mszalne: Ap 18, 1-2. 21-23; 19, 1-3. 9a; Ps 100, 2-5; Łk 21, 20-28

Piątek, 27 listopada

Czytania mszalne: Ap 20, 1-4. 11-21, 2; Ps 84, 3-6a. 8a; Łk 21, 29-33

Sobota, 28 listopada

Czytania mszalne: Ap 22, 1-7; Ps 95, 1-7c; Łk 21, 34-36

foto: PAP/EPA/Vatican Media Handout

Z NAUCZANIA

PAPIEŻA FRANCISZKA

CO ZNACZY BYĆ WOLNYM

Serdecznie pozdrawiam Polaków. Dziś w Polsce przypada Narodowe Święto Niepodległości. Gdy dziękujemy Panu historii za dar wolności, przychodzi na myśl to, czego św. Jan Paweł II uczył młodych: być wolnym to znaczy „umieć używać swej wolności w prawdzie (...). Być prawdziwie wolnym to nie znaczy czynić wszystko, co mi się podoba, na co mam ochotę. Być wolnym to znaczy być człowiekiem prawego sumienia i czynić to, co jest prawdziwym dobrem, to być »człowiekiem dla drugich«” (List do młodych, 13). Niech Pan udzieli wszystkim Polakom błogosławieństwa pokoju i pomyślności!

Podczas audiencji generalnej 11 listopada

CZYŃMY DOBRO

Wszyscy otrzymaliśmy od Boga „majątek” jako istoty ludzkie: pewne ludzkie bogactwo, cokolwiek to jest. A jako uczniowie Chrystusa otrzymaliśmy również wiarę, Ewangelię, Ducha Świętego, sakramenty i wiele innych rzeczy. Te dary muszą być wykorzystywane do czynienia dobra, do czynienia dobra w tym życiu, jako posługa Bogu i naszym braciom. A dzisiaj Kościół mówi tobie, mówi nam: „Pomóż to, co Bóg ci dał, i spójrz na ubogich. Spójrz: jest ich wielu; także w naszych miastach, w centrum naszego miasta, jest ich wielu. Czynicie dobro!”.

Niekiedy uważamy, że bycie chrześcijaninem to nieczynienie zła. I nieczynienie zła jest dobrem. Ale nieczynienie dobra nie jest dobre. Winniśmy czynić dobro, wychodzić ze swoich ograniczeń i patrzeć, patrzeć na tych, którzy są najbardziej potrzebujący. Jest wiele głodu, nawet w centrach naszych miast, a często wchodzimy w tę logikę obojętności: ubodzy są tam, a my patrzymy w inną stronę. Wyciągnij rękę do ubogiego: to Chrystus. Niektórzy mówią: „Ale ci księża, ci biskupi, którzy stale mówią o ubogich... Chcemy, aby mówili nam o życiu wiecznym!”. Spójrz, bracie i siostrze, ubodzy są w centrum Ewangelii. To Jezus nauczył nas mówić do ubogich, to Jezus przyszedł dla ubogich. Wyciągnij rękę do ubogiego. Dostałeś wiele rzeczy, a czy pozwolisz swojemu bratu, siostrze umrzeć z głodu?

Podczas rozważania przed modlitwą „Anioł Pański” 15 listopada

CHRYSTUS JEST WSZYSTKIM

Nauka Ewangelii jest jasna: zawsze trzeba się modlić, nawet gdy wszystko wydaje się daremne, gdy Bóg zdaje się nie słuchać, a wiara może jawić się jako iluzja i bezowocny trud. Praktykowanie modlitwy oznacza również akceptację tego trudu. W tych nocach wiary modlący się człowiek nigdy nie jest sam. Jezus bowiem nie jest jedynie świadkiem i nauczycielem modlitwy. On przyjmuje nas w swojej modlitwie, abyśmy mogli modlić się w Nim i przez Niego. Jan przytacza następujące słowa Pana: „O cokolwiek prosić będziecie w imię moje, to uczynię, aby Ojciec był otoczony chwałą w Synu” (14, 13). Chrystus jest dla nas wszystkim, także w naszym życiu modlitwy.

Podczas audiencji generalnej 11 listopada

Minęło pół wieku od śmierci nieco dziś zapomnianego pisarza i publicysty Władysława Jana Grabskiego, laureata nagrody literackiej Episkopatu Polski oraz dwukrotnie Nagrody im. Włodzimierza Pietrzaka.

Urodzony w Warszawie w 1901 r. jako syn Władysława Grabskiego, ministra skarbu i dwukrotnego premiera, w stolicy uczęszczał do gimnazjum Emiliana Konopczyńskiego, a po wybuchu I wojny światowej wyjechał do Petersburga, gdzie kontynuował naukę w gimnazjum św. Katarzyny. Po wybuchu rewolucji przez kilka miesięcy przebywał na Krymie. W kwietniu 1918 r. powrócił do Warszawy, gdzie w 1920 r. zdał maturę. Zaraz po niej zgłosił się na ochotnika do wojska i otrzymał przydział w 214. Pułku Ułanów. W trakcie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. uczestniczył w działaniach wojennych na Litwie. Pod koniec 1920 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończył w 1924 r. Jeszcze jako student zadebiutował tomikiem poetyckim „Rosja. Obrazy i myśli wierszem”. Po studiach w Polsce kontynuował naukę historii na paryskiej Sorbonie. Wtedy też nastąpił jego powrót do wiary, a wpływ na jego duchowość miał

ks. prof. Augustyn Jakubiś, duszpasterz polonijny i wykładowca filozofii na Sorbonie. W 1927 r. na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie pracy „Karol Fourier, jego życie i doktryna” obronił doktorat. W tym samym roku poślubił studentkę Akademii Sztuk Pięknych – Zofię Wojciechowską, córkę Stanisława Wojciechowskiego, prezydenta Polski w latach 1922–1926.

Zachorował na gruźlicę po kilku latach pracy jako urzędnik w Banku Polskim. Był operowany w Zakopanem. Po rekonwalecencji, którą odbył w Austrii i Szwajcarii, od 1931 r. poświęcił się wyłącznie pisarstwu i publicystyce. W utrzymaniu rodziny pomagał mu przekazany przez ojca majątek w Grabkowie, dziś części Ursusa. To właśnie w Grabkowie powstała jego pierwsza powieść „Bracia”, która opublikowana była w odcinkach w zorientowanym narodowo dzienniku „ABC”. Sympatie polityczne Grabskiego związane były z ruchem narodowo-radykalnym. Niektóre z odcin-

foto: Wikipedia

Zapomniany pisarz

Wojciech Świątkiewicz

ków powieści konfiskowane były przez cenzurę, a po ukazaniu się jej w gazecie, były problemy ze znalezieniem wydawcy, który wydałby ją jako książkę. Dwa kolejne jego utwory pt. „Kłamstwo” i „Na krawędzi” wydała Księgarnia Świętego Wojciecha. Jeszcze przed wojną opublikował także inne powieści pt. „W cieniu kolegiaty”

Mimo wielu sugestii władz komunistycznych nie uległ naciskom i nie wpisał się w nurt socrealizmu.

oraz „Konfesjonal”. Historycy literatury w tych dwóch ostatnich tytułach zauważają wpływ na twórczość Grabskiego katolickiej powieści francuskiej, zwłaszcza Georgesa Bernanosa. W tym czasie Władysław Jan Grabski przyjaźnił się z Wojciechem Żukrowskim, Zofią Kossak i Konstantym Ildefonsem Gałczyńskim.

Grabski zapisał się na kartach historii II wojny światowej. Zgłosił się na ochotnika do wojska. Dowodził kolumną samochodów w Pułku Zbornym Chełm, a po agresji sowieckiej powrócił do Grabkowa. Angażował się w pracę konspiracyjną, prowadził nasłuch radiowy, przechowywał broń, chronił uciekinierów, w tym kilkunastu Żydów. Podczas powstania warszawskiego w jego majątku znalazło pomoc wielu uciekinierów i wygnanców, wśród nich biskup pomocniczy piński Karol Niemira.

Po wojnie Władysław Jan Grabski był niecałe trzy lata radcą naukowym w Mi-

nisterstwie Ziem Odzyskanych. Wtedy napisał broszurę „Polska nad Odrą, Nysą i Pasłęką” oraz kilkakrotnie wznawianą książkę „200 miast wraca do Polski”. Jednocześnie współpracował z powołaną przez kard. Augusta Hlonda Radą Prymasowską Odbudowy Kościołów Warszawy – odpowiadał za jej wydawnictwa. Współpracował też z „Tygodnikiem Warszawskim” oraz „Tygodnikiem Powszechnym”.

W 1947 r. za powieść „Saga o Jarlu Broniszu” otrzymał nagrodę miesięcznika „Odra”, a w 1949 r. za powieści „W cieniu kolegiaty” i „Konfesjonal” nagrodę literacką Episkopatu. Dwukrotnie otrzymał Nagrodę im. Włodzimierza Pietrzaka – w 1957 r. za „Rapsodię świdnicką” i w 1963 r. za „Poufny dziennik Dominika Pola”. Angażował się w prace Związku Literatów Polskich i PEN Clu-

bu. Mimo wielu sugestii władz komunistycznych nie uległ naciskom i nie wpisał się w nurt socrealizmu. Z uwagi na nieukrywane katolickie poglądy przez lata nie mógł awansować do zarządu tych organizacji. Od 1950 r. istniał zapis cenzury na jego nazwisko. Wskutek różnych intryg pozbawiono go nawet członkostwa w Związku Literatów Polskich. Wtedy ponownie pogorszył się stan jego zdrowia. Przez cztery miesiące trwało ratowanie jego życia w stołecznym Instytucie Gruźlicy.

Krótko przed październikową odwilżą przywrócono go do ZLP, mógł też w Pallottinum wydać „Rapsodię świdnicką” oraz opublikować historię świątyń stolicy w albumie „Kościoły Warszawy w odbudowie” wydanym przez Radę Prymasowską Odbudowy Kościołów Warszawy. Kiedy mógł już uczestniczyć w posiedzeniu ZLP, upomniał się o uwiecznionego wtedy Prymasa Stefana Wyszyńskiego. Po odwilży większość książek wydawał w Instytucie Wydawniczym PAX, choć sam formalnie – mimo różnych zachęt – do Stowarzyszenia PAX nie przystąpił. Fakt, że publikował w PAX-ie, krytycznie oceniał kard. Wyszyński.

W latach 1967–1970 ponownie zmagał się z gruźlicą, przebywał wiele miesięcy w Instytucie Gruźlicy. Zmarł 3 listopada 1970 r. Jego imię nosi biblioteka publiczna w Ursusie.

W oczekiwaniu na szczepionkę

– Chcemy rozpocząć szczepienia od grup wysokiego ryzyka: seniorów, personelu medycznego i służb mundurowych – powiedział premier Mateusz Morawiecki po spotkaniu z przedstawicielami firmy Pfizer, które poświęcone było współpracy w przygotowaniu zakupu i dystrybucji szczepionek na COVID-19.

– Dziś możemy potwierdzić informacje, które parę dni temu przekazał koncern

łanie koronawirusa, ale także od personelu medycznego, służb mundurowych – zadeklarował premier. Jednocześnie zastrzegł, że wciąż należy przestrzegać zasad bezpieczeństwa, w tym stosować dystans, dezynfekcję, maseczki, żeby ograniczyć rozprzestrzenianie się koronawirusa.

Amerykański koncern farmaceutyczny Pfizer ma 170 lat, a w Polsce działa od ponad 60 lat i ma doświadczenie także

fot. PAP/EPA/Fabio Frustaci

Pfizer, o dostępności bardzo innowacyjnej szczepionki – mówił premier na konferencji po spotkaniu. Dodał, że w gronie ekspertów firmy oraz przedstawicieli instytucji będących na pierwszej linii walki z koronawirusem omówiono kwestie istotne z punktu widzenia logistyki, spraw operacyjnych i organizacyjnych związanych z dystrybucją szczepionki. – Jak tylko Europejska Agencja Leków zatwierdzi tę szczepionkę, my chcemy być natychmiast gotowi po to, żeby zacząć szczepić – powiedział szef rządu i dodał, że chce, aby szczepionka była dostępna w tym samym momencie co w Europie Zachodniej.

– Chcemy rozpocząć szczepienia od grup wysokiego ryzyka – mam, ojców, babć, od naszych seniorów, od tych, którzy są najbardziej narażeni na dzia-

w profilaktyce szczepionkowej, co pokazał w przypadku walki z chorobą Heinego-Medina, gdy szczepionka wyprodukowana przez firmę spowodowała zatrzymanie rozprzestrzeniania się tej choroby. Szczepionka na COVID-19, tworzona przez koncern w współpracy z niemiecką firmą biotechnologiczną BioNTech SE, ma ponad 90 proc. skuteczności. W środę Komisja Europejska zatwierdziła umowę z obiema firmami na zakup 300 mln dawek.

Dystrybucja szczepionki to skomplikowane przedsięwzięcie zarówno pod względem naukowym, jak i logistycznym. Wiceminister zdrowia Waldemar Kraska wyraził przekonanie, że szczepionka na koronawirusa będzie dostępna w Polsce na przełomie roku, i zapewnił, że szczepionka będzie bezpłatna. **PAP, wś**

Izabela Pakulska

Który magnez wybrać?

P przed tygodniem pisałam o suplementach i lekach dostępnych bez recepty. Preparatem, który najczęściej interesuje pacjentów, jest magnez. Sytuacja jest dość skomplikowana. Wybór nie dotyczy tylko tego, czy będzie to suplement czy lek. Magnez występuje w postaci różnych soli: cytrynianu magnezu, mleczanu magnezu, asparaginianu, węglanu magnezu. Jest też tlenek magnezu, który nie jest solą.

Sole magnezu różnią się m.in. stopniem rozpuszczalności w wodzie. Najlepiej rozpuszczalny jest chlorek, potem cytrynian, po nim mleczan, najgorzej węglan.

Tlenek magnezu rozpuszcza się bardzo słabo. Przez wiele lat był stosowany jako lek przeczyszczający.

Drugi ważny czynnik różniący te preparaty to fakt, czy są one organiczne czy nieorganiczne. Lepiej przyswajalny jest magnez organiczny: cytrynian, mleczan i asparaginian.

Chlorek magnezu nie jest organiczny, ale jest za to najlepiej rozpuszczalny.

O tym, czy lek będzie działał, decyduje kilka czynników. Sól magnezu musi ulec rozpuszczeniu, bo przyswajana, wchłanianą jest wolna postać magnezu, ta w postaci jonów. Im większa rozpuszczalność w wodzie, tym lepiej. Także związki organiczne – dzięki temu, że są zbliżone do naturalnego pokarmu – będą dla nas lepsze.

Preparaty magnezu różnią się zawartością jonów magnezu podaną w mg. Tu łatwo zostać oszukany. Na ogół najwięcej jonów magnezu zawierają preparaty tlenku magnezu. Kłopot w tym, że jest on prawie nierozpuszczalny, wchłaniania się może w 5 proc. albo mniej, działa

przeczyszczająco, ale nie uzupełnia stężenia magnezu w organizmie. Zawarty jest w wielu preparatach, bo jest tani. Szkoda tylko, że praktycznie nie działa.

Preparaty magnezu różnią się także samą postacią leku. Tabletki mogą być dojelitowe –

wówczas oszczędzają żołądek – mogą być musujące lub w postaci syropu. Wybór jest naprawdę duży.

Najlepszą metodą wyrównywania niedoborów jest odpowiednia dieta. Zanim sięgniemy po któryś z preparatów magnezu, proponuję do diety dodać nasiona i orzechy, kasze (szczególnie gryczaną i orkiszową), rośliny strączkowe, a także szpinak, natkę i jarmuż. Dużo magnezu zawiera też kakao i gorzka czekolada.

Niedobór magnezu daje bardzo niespecyficzne objawy. Jeśli mimo prawidłowego odżywiania pojawia się uczucie zmęczenia, zaburzenia koncentracji, skłonność do infekcji, bóle głowy, skurcze nóg, drżenie kończyn, kołatanie serca, bezsenność, zaburzenia emocjonalne – może to świadczyć o niedoborze magnezu w organizmie.

Do utraty magnezu dochodzi najczęściej u osób spożywających duże ilości kawy i alkoholu, także część leków moczopędnych wypłukuje magnez. Zaburzenia we wchłanianiu występują często u osób z chorobami jelit, szczególnie z biegunką. Niektóre leki mogą powodować obniżenie poziomu magnezu w surowicy krwi jeszcze w innych mechanizmach.

Osoby, u których nie stwierdzono ciężkich zaburzeń endokrynologicznych i niewydolności nerek, mają małe szanse na przedawkowanie magnezu, stosując preparaty w zalecanych dawkach. Magnez wydalany jest z organizmu przez nerki, z moczem.

Jeśli podejrzewamy niedobór magnezu, najlepiej zrobić badanie krwi i oznaczyć jego poziom w surowicy.

Autorka jest lekarzem

O różnych nowych „-busach”

dr hab. Tomasz Korpysz

Nowe słowa, o których na podstawie danych z Obserwatorium Językowego UW od jakiegoś czasu piszę, często powstają seryjnie. Mechanizm jest taki, że ktoś tworzy – często żartobliwie, a przy tym wyraźnie doraźnie, na potrzeby konkretnej wypowiedzi – jakiś nowy wyraz, a jeżeli okaże się on trafny i przydatny, to na jego podstawie tworzone się kolejne neologizmy mające taką samą budowę. Widać to było już choćby w całej serii rzeczowników zakończonych na „-oza”, o których jakiś czas temu na tych łamach pisałem (*punktoza, betonoza, słupkoza, pasteloz* itp.). Na stronie internetowej Obserwatorium znaleźć można jeszcze wiele podobnych przykładów (choć serie są znacznie krótsze).

Pierwszym przykładem mogą być choćby rzeczowniki: *bronkobus, dudabus, jarkobus, tuskobus* i *trzaskobus*, a także nieco inaczej zbudowany *PiS-bus*. Myślę, że każdy z czytelników „Idziemy” zetknął się z tymi neologizmami w czasie kolejnych kampanii wyborczych – czy to w wyborach prezydenckich, czy też parlamentarnych. Oznaczają one autokary, którymi poruszali się wówczas po Polsce poszczególni kandydaci i działacze partyjni. Warto przy tym zauważyć, że człon „-bus” jest dodawany do nazwiska polityka (*Duda – dudabus, Tusk – tuskobus*), a jeżeli dane nazwisko jest zbyt długie – do skróconej wersji imienia (*Bronisław – Broniek – bronkobus, Jarosław – Jarek – jarkobus*). Wyjątkiem jest, rzecz jasna, *PiS-bus*, którego podstawą jest skrótowiec od nazwy partii. Model słowotwórczy okazał się, jak widać, bardzo produktywny, a same rzeczowniki były stosowane bardzo często – także dlatego, że pozwalały wielokrotnie przypominać o danym kandydacie.

Warto jeszcze zaznaczyć, że wymienione rzeczowniki – choć wyraźnie swoiste, bo oparte na nazwach własnych – nie są w polszczyźnie

odosobnione, jeśli chodzi o wyrazy złożone z częścią „-bus”. Odsyłają one np. do takich określeń, jak: *mammobus* (‘specjalny autobus przystosowany do wykonywania badań mammograficznych’), *cytomamobus* (‘specjalny autobus przystosowany do wykonywania badań cytologicznych i mammograficznych’) i *sluchobus* (‘specjalny autobus przystosowany do wykonywania badań słuchu (używany zwłaszcza w ramach kampanii społecznej Narodowy Test Słuchu)’). Nieco inny znaczeniowo jest *gimb* (‘autobus dowożący uczniów gimnazjum do szkoły’) – w tym przypadku podstawowa funkcja pojazdu jest zachowana. Te wszystkie słowa także zostały odnotowane przez twórców Obserwatorium Językowego.

W internecie trafilem jeszcze na kilka podobnych słów: *dentystobus* (ale znalazłem tylko jedno poświadczenie tego rzeczownika – w rozmowach pasjonatów starych furgonetek wojskowych), *onkobus* (to nazwa specjalnego autobusu do badań onkologicznych zorganizowanych w ramach kampanii „Wyłącz raka” przez firmę Servier Polska) oraz *energobus* (to z kolei nazwa mobilnego centrum nauki o energii i prądzie, stworzonego przez Grupę Kapitałową Energa SA). Z kolei w starszych źródłach znaleźć można kilka innych nazw z tej grupy. Niewątpliwie najbardziej znany i najczęściej spotykany jest rzeczownik *krwiobus* (‘specjalny autobus przystosowany do pobierania krwi’), ale stosowane były także m.in. określenia *muzeobus* ‘autobus z wystawą objazdową’ (notowany w słowniku pod redakcją Witolda Doroszewskiego) czy *kinobus* ‘autobus do przewożenia aparatury projekcyjnej i jej obsługi’.

Jak widać, twórcy *dudabusa* i *tuskobusa* odwołują się do dość starego modelu słowotwórczego, ale go twórczo modyfikują: i formalnie, i znaczeniowo.

Zniesienie współwłasności

Edyta
Pisarczyk-Kulon

Każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności.

Najkorzystniejszą formą zniesienia współwłasności jest porozumienie pomiędzy właścicielami rzeczy, którzy w umowie określą, w jaki sposób podzielią swoje udziały. Nie zawsze jest to jednak możliwe – wtedy pozostaje rozstrzygnięcie tej kwestii przez sąd.

Współwłaściciele mogą również postanowić w umowie, że z jakichś powodów nie będą korzystać ze swojego prawa do żądania zniesienia współwłasności rzeczy. Kodeks określa jednak maksymalny czas trwania takiego porozumienia: nie może być on dłuższy niż lat pięć. Jednakże w ostatnim roku przed upływem zastrzeżonego terminu do-

puszczalne jest jego przedłużenie na dalsze lat pięć; przedłużenie można ponowić.

Każdy ze współwłaścicieli może żądać, aby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział rzeczy wspólnej. To najbardziej sprawiedliwy podział. Każdy ze współwłaścicieli będzie miał prawo własności do konkretnej części rzeczy, np. konkretnej wydzielonej w drodze podziału części nieruchomości. Nie zawsze jednak taki podział jest możliwy, np. nieruchomości nie można podzielić, ponieważ w wyniku podziału powstaną zbyt małe działki, niespełniające norm wynikających z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, albo działka nie będzie miała dostępu do drogi publicznej. Oznacza to, że podziału fizycznego nie można przeprowadzić, jeżeli byłby sprzeczny z przepisami ustawy

lub ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości.

Jeżeli zniesienie współwłasności następuje na mocy orzeczenia sądu, wartość poszczególnych udziałów może być wyrównana przez dopłaty pieniężne. Przy podziale gruntu sąd może obciążyć poszczególne części potrzebnymi służebnościami gruntowymi, np. przejazdu i przechodu, które przysługują powstałej działce dostęp do drogi publicznej.

Rzecz, która nie daje się podzielić, może być przyznana stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Sprzedaż zgodnie z przepisami kodeksu oznacza sprzedaż w drodze licytacji; oczywiście współwłaściciele będą musieli pokryć wszystkie koszty licytacji oraz zgodzić się na warunki

wynikające z przepisów. Wydaje się, że ten sposób podziału jest najmniej korzystny. Sądy zgodnie z przepisami przez cały czas trwania postępowania podziałowego dążą do ugodowego zakończenia podziału.

Postanowienie o sposobie podziału nieruchomości zawiera również rozstrzygnięcie co do dopłat lub spłat, o ile mają zastosowanie w sprawie, np. nieruchomości zostanie przyznana jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych. Sąd w postanowieniu kończącym oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia dopłat i spłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu. W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie sąd na wniosek dłużnika może odroczyć termin zapłaty rat już wymagalnych.

Autorka jest radcą prawnym

fot. PAP/Andrzej Ceygier

JEST NADZIEJA

Mariusz Jankowski

Ogłosili. Będzie szczepionka. Poradzimy sobie z pandemią! Giełdy wystrzeliły. Politycy obiecali natychmiastowe zakupy. Zaczęło się kolejne zbiorowe zachowanie, które nazywam współczesnym szaleństwem.

Niewielu chce posłuchać fachowców, nikt nie potrzebuje dalszych dyskusji. Liczy się tu, teraz i fajny medialny przekaz. Brakuje spokoju, namysłu, mądrości. Nie jest to mój świat. Męczy mnie ta rzeczywistość. Bo tak poważne sprawy wymagają namysłu, pomyślniku. Dla mnie taka informacja oznacza jedno: pojawiła się nadzieja. Tylko i aż. A w dzisiejszych czasach nabiera ona nowego, mocnego znaczenia. Od wielu miesięcy żyjemy bowiem nadziejami. Liczymy na to, że wróci normalność. Będziemy mogli żyć bez strachu, bez obstrzeżeń. Mamy nadzieję, że kolejny wyjazd do rodziny będzie przepełniony radością, a nie obawą o zdrowie starszych członków naszych najważniejszych i najbliższych społeczności. Dlatego wypatruję jej w różnych dziedzinach życia z zapartym tchem.

Potrzebuję nadziei. Na lepsze jutro. I szukam jej wokół siebie. Już przed wakacjami z radością przyjąłem informacje o powrocie kibiców na sportowe obiekty w Japonii. Kraj gospodarz przełożonych igrzysk olimpijskich jest w trudnym położeniu, w Tokio starają się jednak myśleć pozytywnie. I niezmiennie wierzą, że przyszłoroczne święto sportu dojdzie do skutku. Japończycy sprawdzają na bieżąco, jak rozgrywać zawody z udziałem kibiców. Marzą o tym, by zaprosić do siebie sportowców i fanów z całego świata. Dziś nie wiedzą oczywiście, jak rozwinie się sytuacja pandemiczna. Ale wiary im nie brakuje. I bardzo ciekawych, różnorodnych pomysłów też. Jednym z nich są naklejki na rękę pozwalające w kilka sekund określić temperaturę ciała człowieka.

Wiadomo, że będą to najprawdopodobniej najdroższe igrzyska w historii. Nie dziwi więc także szukanie oszczędności. Z jednej strony powstało supernowoczesne centrum sportów wodnych (koszt około pół miliarda dolarów), a z drugiej jest cała lista działań mających zmniejszyć wydatki. Wstępnie odwołano więc ceremonie powitań reprezentacji przybywających na zawody, mocno ograniczono liczebność krajowych delegacji, zmniejszono plany przystrojenia miasta banerami oraz dekoracjami. Tylko te zabiegi mają sprawić, że w kasie zostanie ponad 250 milionów dolarów.

Właśnie w takich, spokojnych, zaplanowanych działaniach, widzę sens. I pokładam w nich nadzieję. Nadzieję na to, że igrzyska – ze szczepionką czy bez niej – po prostu się odbędą.

Autor jest dziennikarzem TVP

Włoska jakość, polskie braki

fot. PAP/Łezek Szymański

Na długo zapamiętamy porażkę piłkarzy reprezentacji Polski w meczu z Włochami (0:2) w Lidze Narodów. Mimo osłabienia drużyny z powodu kontuzji i koronawirusa Włosi nie dali szans Polakom.

Tymi słowami Lewis Hamilton skomentował zwycięstwo w wyścigu o GP Turcji, którym zapewnił sobie siódmy w karierze tytuł mistrza świata F1. Kolejny start rajdowców 29 listopada w Sakhir.

Dopiero się rozkręcam

fot. PAP/EPA/Clive Mason / Pool

Duda pokonuje Caruano

https://www.facebook.com/0540724613676/photos/

22-latek z Wieliczki awansował do ćwierćfinału szachowego turnieju online Speed Chess Championship, pokonując drugiego w rankingu FIDE Fabiano Caruana (17:9). Następnie Jan Krzysztof Duda zmierzy się z Wesleyem So.

Pewny początek

W 78 minut R. Nadal odniósł pierwsze zwycięstwo nad A. Rublowem w tegorocznych finałach ATP w Londynie (6:3, 6:4). Hiszpan nie narzeka na brak motywacji – w swojej karierze jeszcze nie wygrał turnieju w Londynie.

fot. PAP/EPA/Andy Rain

Bloki Chorwata

Legia Warszawa uległa koszykarzom WKS Śląsk Wrocław (68:73) w 13. kolejce Energa Basket Ligi. Szanse były wyrównane, o wyniku zdecydowała dogrywka, w której przeciwników skutecznie blokował skrzydłowy Śląska I. Ramljak.

fot. PAP/Tomasz Wójcik

Tabele witamin

Barbara Wiśniowska

Kiedy podróżuję na Podkarpacie, mijam wielkie sady... usadowione przy drodze krajowej. Lubię te widoki, ale nie mogę o nich zapomnieć przy stole. Czy śliczne jabłuszko, które mam ochotę zjeść na drugie śniadanie, spotkałam już podczas mojej podróży? Czy ono nawet spaliło się z tysięcy samochodów, zanim trafiło w moje ręce? Niania moich dzieci zwołała się z pracy na roli i oznajmiła, że nigdy więcej nie zje warzyw. Odganiam te myśli. Przecież coś muszę jeść. Może kiedyś zaprzyjaźnię się z właścicielami sadu położonego daleko od szosy?

Różne tabele tłumaczą nam, ile cudownych witamin i minerałów zawierają owoce, warzywa, mleko, mięso i zboża. Nie zawsze możemy wierzyć słowu pisanemu. Tabele sprzed dekady możemy w ogóle nie czytać. Wiadomo już, że dzisiejsze warzywa i owoce są nawet o 80 proc.

uboższe w witaminy i minerały. Oczywistym jest też, że marchewka uprawiana nad morzem będzie zawierała jod, ale ta rosnąca kilometr od plaży – już niekoniecznie. Jod jest bardzo ciężki, może nie dolecieć do warzyw. Inny skład chemiczny będzie miała marchewka rosnąca przy autostradzie, inny – ta agresywnie nawożona, a jeszcze inny – ta rosnąca na polniku, na którym wcześniej wybito chwasty trującymi preparatami. Podróże produktów spożywczych na koniec świata, ich długie przechowywanie i obróbka termiczna zabijają kolejną porcję witamin. W efekcie końcowym nieraz może się zdarzyć tak, że na nasz stół trafia żywność jałowa i bezwartościowa.

Warto zainteresować się produktami sezonowymi, świeżymi. Teraz trwa pora na orzechy włoskie. Jeśli nie jesteśmy na nie uczuleni, to powinniśmy wiedzieć, że kry-

foto: Barbara Wiśniowska

BATONY

Składniki: 200 g orzechów włoskich ■ 130 g daktyli bez pestek (sprawdzamy każdy) ■ 10 g oliwy o zapachu cytrynowo-bazyliowym

Sposób przygotowania: Za pomocą mocnego robota kuchennego rozcieramy na proszek orzechy, następnie miksujemy je na gładką masę z daktylami i oliwą. Masa rozgrzewa się przy tej pracy. Przekładamy ją do ostygnięcia do silikonowych form na batony lub na tartę i ugniatamy. Warto po wyciągnięciu pokroić je na małe kawałki lub w kostkę. Silikonu nigdy nie myjemy w zmywarce, bo przejmuje zapachy detergentów.

je się w nich samo zdrowie: pakiet białek, błonnik, kwasy omega-3 i omega-6, potas, fosfor, magnez, cynk, mangan, witaminy z grupy B, fo-

liany i aminokwasy. Orzechy są wymarzoną przekąską, można też z nich wyczarować słodczyce bez konserwantów.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

- 1 A – typ półciężarówki
- 1 G – japońskie auto
- 2 E – kra na rzece
- 3 A – marka pralek
- 3 G – dzielnica Gdańska
- 6 A – miasto w Anglii
- 6 H – uczeń w wojsku
- 8 C – część ulicy
- 9 A – dekret papieski
- 9 G – hebrajskie imię
- 10 E – wrzący płyn
- 11 A – Anaya, aktorka
- 11 G – martwe u Gogola

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

- A 1 – składane podesty
- C 1 – typ skorowidza
- C 8 – ssaki z kolcami
- D 3 – świątynia popa
- E 1 – miejsce budowy
- E 8 – marka chusteczek
- F 4 – port w Szwecji
- G 1 – popularny artysta
- G 8 – lawendowy olejek
- H 3 – strój służącego
- I 1 – związek państw
- I 8 – grecki bóg wojny
- K 1 – podjęta asceza

**Hasło do odczytania
w zaznaczonym wierszu**

Rozwiązania prosimy nadsyłać
do 4 grudnia na adres redakcji „Idziemy”.
Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi
nagrodzimy książkami.

TVP 1

05.05 Klan (3700) – telenowela TVP; **05.30** Klan (3701) – telenowela TVP; **06.00** Słownik polsko@polski; **06.25** wojsko-polskie.pl; **06.55** Słowo na niedzielę; **07.00** **Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach**; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakochaj się w Polsce; **09.05** Las bliżej nas; **09.30** Prywatne życie zwierząt; **10.00** Stulecie Winnych (11); **10.50** Słowo na niedzielę; **11.00** **Transmisja Mszy Świętej z Jasnej Góry**; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** **Anioł Pański**; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.50** Rwan-da 2020; **13.15** BBC w Jedyne; **14.15** Z pamięci; **14.25** Okrasa łamie przepisy; **15.00** **Koronka do Miłosierdzia Bożego**; **15.20** Przyrodnik na tropie; **15.50** Skoki Narciarskie – Puchar Świata – Wiśła – konkurs indywidualny (studio); **16.00** Skoki Narciarskie – Puchar Świata – Wiśła – konkurs indywidualny; **17.00** Tele-express; **17.10** Skoki Narciarskie; **18.30** Jaka to melodia?; **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.15 Ludzie i bogowie (11)
21.15 Rolnik szuka żony seria 7
22.15 Zakochana Jedyńka – W. E. Królewski romans – film obyczajowy, USA/Wielka Brytania 2011, reż.: Madonna, wyk.: Abbie Cornish, Andrea Roseborough, James d'Arcy
00.25 Siedem sióstr – film fabularny, Belgia/Wielka Brytania/Francja/USA 2017, reż.: Tommy Wirkola, wyk.: Noomi Rapace, Willem Dafoe, Glen Close
02.35 Telefon110: Cena wolności – film kryminalny, Niemcy 2016, reż.: Stephan Rick, wyk.: Lucas Gregorowicz, Robert Gónera
04.10 Jaka to melodia?
05.00 Z pamięci
05.05 Zakończenie dnia

TVP 2

05.15 Barwy szczęścia (2328) – serial obyczajowy TVP; **05.50** Barwy szczęścia (2329) – serial obyczajowy TVP; **06.20** Barwy szczęścia (2330) – serial obyczajowy TVP; **06.55** Dla niesłyszących – M jak miłość (1543) – serial TVP, wyk.: Teresa Lipowska, Małgorzata Rożniatowska, Małgorzata Pieńkowska, Robert Moskwa; **07.40** Spiszmy się, jak na rolników przystało!; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Pogoda Flesz; **10.35** Spisz się rolniku; **10.45** Smaki świata po polsku; **11.15** The Voice of Poland s. XI; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Kolo fortuny – teleturniej; **15.10** Szansa na sukces. Opole 2021 – widowisko muzyczne; **16.10** Kocham Dwójkę. Złoty Jubileusz – program rozrywkowy; **17.05** Jutro należy do nas (12) – serial, Francja 2017; **18.00** Panorama; **18.20** Pogoda; **18.30** Na dobre i na złe (788); **18.35** Gorzkie cukierki – serial TVP; **19.25** Na sygnale (279); Co cię nie zabije... – serial fabularzowany TVP
20.00 Labirynt – film akcji, USA 2013, reż.: Denis Villeneuve, wyk.: Hugh Jackman, Jake Gyllenhaal, Viola Davis, Maria Bello
22.40 Kino bez granic – Krew i chwala – Republika Południowej Afryki 2016, reż.: Sean Else, wyk.: Charlotte Salt, Greg Kriek, Josh Myers, Nick Cornwall, Grant Swanby
00.40 Po sąsiedzku z mordercą – film fabularny, USA 2019, reż.: Ben Meyerson, wyk.: Hanna Barefoot, Andrea Bogart, Kenzie Dalton
02.20 Izolator – film sensacyjny, Polska/USA 2008, reż.: Christopher Doyle, wyk.: Jan Frycz, Anna Przybylska, Adam Ferency, Jacek Poniedziałek
03.45 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.55 Powitanie: Poranek; **05.59** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.21** Pogoda Info; **06.29** Serwis Info Poranek; **06.52** Pogoda Info; **06.59** Serwis Info Poranek; **07.21** Pogoda Info; **07.29** Serwis Info Poranek; **07.51** Pogoda Info; **07.59** Serwis Info Poranek; **08.22** Pogoda Info; **08.30** W Kontrze; **09.15** Motel Polska; **09.41** Pogoda Info; **09.50** Wroniczka 17; **10.59** Serwis Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda Info; **11.29** Serwis Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Serwis Info Dzień weekend; **13.29** Serwis Info Dzień weekend; **13.59** Serwis Info Dzień weekend; **14.29** Serwis Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda Info; **15.00** Debata Senior; **15.54** Pogoda Info; **16.00** Okiem wiary; **16.29** Walka z koronawirusem; **17.00** Tele-express; **17.04** Teleexpress Extra; **17.19** Teleexpress na deser; **17.34** Serwis Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.25** Studio Zachód; **18.50** Info V4+; **19.05** Głębia ostrości
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.03 Minęła 20
21.00 W pełnym świetle
21.30 Serwis Info Wieczór weekend
21.43 Spiszmy się, jak na rolników przystało
21.50 Strefa starcia
23.00 Info Wieczór
23.55 Serwis Info Wieczór weekend
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.58 Pogoda Info
01.07 Wroniczka 17
02.10 Minęła 20
03.00 Serwis dla Polonii
04.06 Pogoda Info
04.15 Solidarność Walcząca w Trójmieście
05.13 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Mojżesz – 10 przykazań; **06.50** Głos serca; **07.35** Młodzi światu; **07.45** Ocalić od zapomnienia; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Słowo Życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Z Parlamentu Europejskiego; **09.00** Sadzenie lasu; **09.10** Spotkanie z M. Buczek; **09.15** Katecheza bpa Antoniego Długosza; **09.30** **Msza Święta z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze**; **10.35** Niedziela; **10.40** Cuda Jezusa; **11.30** Przyjaciele i bohaterowie; **12.00** **Anioł Pański**; **12.20** Wieś – to też Polska; **13.30** Papież Polak do Rodaków; **13.55** Życie św. Weroniki Giuliani; **15.35** 100 cudownych miejsc na świecie; **15.45** Co by było gdyby zwierzęta mówiły?; **15.55** Kolory Świętości; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert zyczeń; **17.00** Zostań Żołnierzem RP; **17.15** Nie bójmy się mówić o raku; **17.30** Dobre, bo polskie; **17.45** Okiem kamery; **18.00** **Anioł Pański**; **18.05** Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści biblijne historie animowane z Nowego Testamentu
20.00 Informacje dnia
20.20 **Różaniec** – audycja modlitewna
20.50 Kolory Świętości
21.00 **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze** – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Retrospekcja
21.45 Sanktuarium MB w La Salette
22.40 Ivato
22.55 Święty na każdy dzień
23.00 Jak my to widzimy
23.30 Tam, gdzie Bóg płacze
00.00 Programy powtórkowe

Film akcji
LABIRYNT

TVP 2 – 20.00

Jak daleko można się posunąć, by chronić swoją rodzinę? Keller Dover (Hugh Jackman) staje twarzą w twarz z najgorszym koszmarem, który może przytrafić się każdemu ojcu: jego sześcioletnia córka, Anna, zostaje porwana wraz ze swą koleżanką, Joy. Pierwszy trop prowadzi do samochodu, który zaparkowano na ulicy. Jego kierowcą, Alexa Jonesa (Paul Dano), aresztuje prowadzący śledztwo detektyw Loki (Jake Gyllenhaal). Ten jednak musi wkrótce wypuścić zatrzymanego z powodu braku dowodów. Zdeteterminowany Dover jest świadomy, że życie jego dziecka jest w niebezpieczeństwie, dlatego bierze sprawy w swoje ręce. Do czego zdoła posunąć się zrozpaczony ojciec, by ochronić swoją rodzinę?

TVN

04.55 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.15** Mango – Telezakupy; **07.25** Nowa Maja w ogrodzie; **07.55** Akademia ogrodnika; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Kobieta na krańcu świata (5/7); **12.00** Brzydula (33/62); **12.30** Brzydula (34/62); **13.00** Brzydula (35/62); **13.30** Co za tydzień; **14.05** Kosmiczny wykop (17/26); **14.20** Kosmiczny wykop (18/26); **14.40** Jaś Fasola: Naddziąga totalny kataklizm – komedia, Wielka Brytania/USA 1997, reż.: Mel Smith, wyk.: Rowan Atkinson; **16.25** Totalne remonty Szelągowskiej; **17.30** Leo Masters; **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.40** Raport smogowy; **19.45** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **20.00** MasterChef; **21.30** Królestwo kobiet; **22.30** Nie-możliwe – film katastroficzny, Hiszpania/USA 2012, reż.: J.A. Bayona, wyk.: Naomi Watts, Ewan McGregor, Tom Holland; **00.55** Last Minute – komedia, Polska 2013, reż.: Patryk Vega; **02.40** Uwaga!; **03.00** Noc Magii

TVP HISTORIA

06.40 Był taki dzień – 22 listopada; **06.50** Święty Augustyn (3/5): Usta Cezara – serial, Włochy/Niemcy/Polska 2010; **08.00** Msza greckokatolicka – Liturgia greckokatolicka z Archikatedry w Przemyślu; **09.05** Alternatywa 4 (8/9): Gołębie – serial komedii-wywiadowczy; **10.10** Okrasa łamie przepisy – Schabowy z kamienia; **10.50** Rzeczpospolita Zakopiańska; **11.50** Wszystkie kolory świata – Korea Południowa jakiej nie znamy – serial dokumentalny, Francja 2008; **13.00** Peru – kraina skrajności; **13.55** Archiwum zimnej wojny – Kadry bez cenzury; **14.30** Wojownicy czasu; **15.05** Kuchnia Jagiellonów; **15.40** Biblia – Dawid, cz.4; **16.30** Giganci historii (15); **17.20** Ekspertyza; **17.50** Wszystkie pieniądze świata; **18.45** Wojna w eterze; **19.00** Paderewski. Człowiek czynu, sukcesu i sławy; **19.55** Zagadka 13 szkieletów z Eulau; **20.55** Eugenika; **22.05** 40 karabinów; **23.50** Dynastia Tudorów; **00.55** Szerokie tory; **01.30** Polskie 100 lat

TVP 1

05.10 Przysięga (302) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **06.00** Elif (861) – serial, Turcja 2017; **06.50** Spisz się rolniku; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Okiem Wiary; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (121): Geny nie kłamią – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (144): Intruz – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (194): Pałac – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – Zaginiony testament; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** BBC w Jedyńce; **14.00** Elif (862); **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (303); **17.00** Teleexpress; **17.20** Ceremonia otwarcia 18. Konkursu Piosenki Eurowizji dla Dzieci Polska 2020; **18.00** Klan (3702); **18.30** Kasta – Ukochana córka; **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (289)
21.00 Teatr Telewizji – Badyle – spektakl teatralny, Polska 2020, reż.: Andrzej Barański

22.25 Świat bez fikcji – Estonia. Czekając na niedźwiedzia – film dokumentalny, Polska 2020, reż.: Witold Szablowski

23.20 Warto rozmawiać
00.25 W. E. Królewski romans – film obyczajowy, USA/Wielka Brytania 2011, reż.: Madonna, wyk.: Abbie Cornish, Andrea Roseborough

02.30 W gronie przyjaciół – komedia obyczajowa, Francja 2015, reż.: Olivier Baroux

04.00 Spragnieni księżycą – Polska 2016, reż.: Anna Ciałowicz, Jacek Papis

05.00 Zakończenie dnia

TVP 2

04.50 Cafe piosenka – Tomasz Karolak; **05.20** Cafe piosenka – Sławek Wiercholski; **05.50** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (158): Nowy początek część 2 – serial, Niemcy 2019; **06.45** Coś dla Ciebie; **07.10** Spiszmy się, jak na rolników przystało!; **07.20** Familiada – teleturniej; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama-flesz i Pogoda-flesz; **10.45** Panorama; **10.50** Pytanie na śniadanie; **11.15** Spisz się rolniku; **11.25** Rodzinka.pl (2): Opiekunki – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2330) – serial obyczajowy TVP; **12.25** Kolo fortuny; **13.00** Va Banque; **13.30** Uzdrowisko (57): Szkoła żon; **14.05** Coś dla Ciebie; **14.30** Operacja Zdrowie; **15.10** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (167): Czas wilków cz. 1; **16.00** Kolo fortuny; **16.35** Familiada; **17.10** Wieź się miłości (436); **18.00** Panorama; **18.25** Pogoda; **18.30** Va Banque – teleturniej; **19.00** Uzdrowisko (58): Tajemnica dziadka

19.35 Barwy szczęścia (2330) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2331)
20.40 Kulisy serialu M jak miłość
20.55 M jak miłość (1544)
21.50 O mnie się nie martw (7/13) – serial komediowy TVP

22.50 Bankowa gra (2) – Niemcy/Francja 2017

23.55 Ja, Daniel Blake – dramat, Francja/Wielka Brytania 2016, reż.: Ken Loach, wyk.: Dave Johns, Hayley Squires, Sharon Percy, Briana Shann

01.45 Warto kochać (34) – serial TVP
02.45 Krew i chwała – Republika Południowej Afryki 2016, reż.: Sean Else, wyk.: Charlotte Salt, Greg Kriek, Josh Myers, Nick Cornwall, Grant Swanby

04.35 Zakończenie programu

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **05.59** Serwis Info Poranek; **06.30** Serwis Info Poranek; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.59** Serwis Info Dzień; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda Info; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.53** Pogoda Info; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Dla niesłyszących: O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Spiszmy się, jak na rolników przystało

21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda Info
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
04.01 Pogoda Info
04.10 Taśmy bezpieki
04.42 Taśmy bezpieki
05.19 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Cuda Jezusa; **07.00** Sanktuarium MB w La Salette; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś – to też Polska; **09.25** Słowo Życia; **09.30** Opowieści biblijne historie animowane z Nowego Testamentu; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Dobrze, bo polskie; **11.35** Przyroda w Obiektywie; **11.50** Kolory Świętości; **11.55** Święty na każdy dzień; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Jezus – Królestwo bez granic; **12.50** Galilejczyk; **13.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **13.30** Msza Święta z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze; **14.30** Ty idź pierwszy; **15.25** Misja Bilaj; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Zew natury; **16.55** Świadkowie; **17.30** Okiem kamery; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia; **18.15** Rozmowy niedokończone

19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści Starożytności
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec – audycja modlitwenna
20.50 Myśląc Ojczyzną
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Stan bezpieczeństwa państwa
22.10 Mojżesz – 10 przykazań
23.00 Przedstawienie musi trwać
00.00 Programy powtórkowe

TVN

04.50 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.05** Nowa Maja w ogrodzie; **05.35** Akademia ogrodnika; **05.45** Mango – Telezakupy; **07.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.30** Ukryta prawda – program obyczajowy; **13.30** Szpital – program obyczajowy; **14.25** Kobieta na krańcu świata (5/7); **15.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **16.00** Szpital – program obyczajowy; **17.00** Rozwody; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.25** Uwaga! Koronawirus; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.50** Raport smogowy; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **21.15** Na Wspólnej (3128) – serial obyczajowy, Polska; **20.55** Milionerzy; **21.30** Totalne remonty Szlagowskiej; **22.30** Projekt Lady; **23.30** Szadź; **00.30** Co za tydzień; **01.10** Zabójcza broń – serial, USA; **02.05** Uwaga – program interwencyjno-śledczy; **02.25** Noc Magii

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 23 listopada; **06.55** Polska Kronika Filmowa 1994; **07.25** Młody Piłsudski (12); **08.10** Ex Libris; **08.40** Alfabet Andrzeja Dobosza; **08.55** Rodziny Wykłych mają głos; **09.20** Dzieła, arcydzieła; **09.40** Sensacje XX wieku; **10.40** Życie ukryte w jeziorze; **11.40** Archiwum zimnej wojny – Kadry bez cenzury; **12.20** Królowa Bona (8); **13.35** 40 karabinów; **15.20** Peru – kraina skrajności; **16.45** Było, nie minęło; **17.15** Flesz historii; **17.40** Historia Polski – Wszystko, co nasze; **18.50** Polska Kronika Filmowa 1990; **19.05** Młody Piłsudski (13); **19.55** Wojna w eterze; **20.10** Kissinger; **22.00** Spór o historię – Wolne Miasto Gdańsk; **22.45** Azjatyckie stulecie; **23.40** Sady, przesady: W powiększeniu – program publicystyczny; **00.35** Sensacje XX wieku; **01.30** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **02.00** Encyklopedia II wojny światowej – Spalić Londyn cz. 1; **02.40** Zakończenie dnia

Serial kryminalny OJCIEC MATEUSZ

TVP 1 – 10.35

Mateusz dokonuje święcenia dworu Jeremiego Rokitnickiego. Niedługo później Dziubak i Nocul otrzymują wezwanie do posiadłości. Okazuje się, że jej właściciel został zamordowany. Ciała znalazł administrator Roman. Na miejscu zbrodni zastał on synową mężczyznę, Annę. Rozpoczyna się dochodzenie. Nocul przesłuchuje stróża – Arkadiusza Łopucha. W toku śledztwa wychodzi na jaw, że Jeremi przed śmiercią zmienił zapis w testamencie. W gronie podejrzanych znajduje się syn Rokitnickiego, Filip, z którym pokłócił się krótko przed zabójstwem. Wychodzi też na jaw, że Arkadiusz i Roman otrzymali wypowiedzenia. Tymczasem w Sandomierzu zjawia się akwizytor, który poluje na Natalię.

TVP 1

05.10 Przysięga (303) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **06.00** Elif (862) – serial, Turcja 2017; **06.50** Spisz się rolniku; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Agape; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (122): Wszystko jest teatrem – serial obyczajowy TVP; **09.35** Komisarz Alex (145): Zamach – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (195): Medium – serial kryminalny TVP; **11.20** Kasta – Ukochana córka – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce; **14.00** Elif (863) – serial, Turcja 2017; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (304); **17.00** Teleexpress; **17.20** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3703); **18.30** Kasta – Samoobrona; **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (290)
21.00 Magazyn kryminalny 997
21.40 Magazyn Ekspresu Reporterów
22.45 Oceleni
23.50 Operacja Delta Force 2: Na ratunek – film akcji, Republika Południowej Afryki/USA 1997, reż.: Yossi Wein, wyk.: Dale Dye, Michael McGrady, Danny Keogh, Robert Patteri, Spencer Rochfort, Todd Jensen, Gavin Hood, Simon Jones, Brian O'Shaughnessy, J. Kenneth Campbell
01.45 Projektantka – komediodramat, Australia 2015, reż.: Jocelyn Moorhouse, wyk.: Kate Winslet
03.55 Magazyn Ekspresu Reporterów
04.45 Notacje – Przemysław Śliwa
05.00 Zakończenie dnia

TVP 2

04.55 Cafe piosenka – Maciej Lipina; **05.20** Cafe piosenka – zespół REZERWAT; **05.50** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (159): Ta druga część 1 – serial, Niemcy 2019; **06.50** Wierni Jezusowi i Ojczyźnie; **07.10** Spiszmy się, jak na rolników przysłało!; **07.20** Familiada – teleturniej; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama-flesz i Pogoda-flesz; **10.45** Panorama; **10.55** Pytanie na śniadanie; **11.15** Spisz się rolniku; **11.25** Rodzinka.pl (3): Kieszonkowe – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2331) – serial obyczajowy TVP; **12.25** Kolo fortuny; **13.00** Va Banque; **13.30** Uzdrowisko (58): Tajemnica dziadka; **14.10** Dla niesłyszących – M jak miłość (1544) – serial TVP; **15.10** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (168): Czas wilków cz. 2; **16.00** Kolo fortuny; **16.35** Familiada; **17.10** Więzień miłości (437); **18.00** Panorama; **18.25** Pogoda; **18.30** Va Banque; **19.00** Uzdrowisko (59): Medium
19.35 Barwy szczęścia (2331)
20.10 Barwy szczęścia (2332)
20.45 Kulisy serialu M jak miłość
20.55 M jak miłość (1545)
21.50 Czerwona królowa (12) – serial, Ukraina/Rosja 2015
22.55 Ludzkie historie – Powrót do Bośni – film dokumentalny, Austria 2016, reż.: Wes Greene
00.00 O mnie się nie martw (7/13)
00.50 Rodzinka.pl (143): Wyprowadzka
01.25 Mrok (4/8): Miłość może zabić
02.20 Ja, Daniel Blake – dramat, Francja/Wielka Brytania 2016, reż.: Ken Loach, wyk.: Dave Johns, Hayley Squires, Sharon Percy
04.05 Znikająca wyspa – film dokumentalny, Kanada 2017, reż.: Matthieu Rytz
05.00 Zakończenie programu

TVP INFO

05.35 Powitanie – Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **05.59** Serwis Info Poranek; **06.30** Serwis Info Poranek; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.59** Serwis Info Dzień; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda Info; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.54** Pogoda Info; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Dla niesłyszących: O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Spiszmy się, jak na rolników przysłało
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda Info
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis Info Polonii
04.05 Taśmy bezpieki
04.34 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.52 wojsko-polskie.pl
05.18 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Możesz – 10 przykazań; **06.50** 100 cudownych miejsc na świecie; **07.00** Śladami Apostoła Pawła; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo Życia; **08.40** Świadkowie; **09.10** Papież Polak do Rodaków; **09.35** Biegnę całym swoim sercem; **09.45** Święty na każdy dzień; **09.50** 100 cudownych miejsc na świecie; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy; **10.45** Zew natury; **11.05** Mocni w wierze; **11.35** Mysłąc Ojczyzna; **11.45** Historia i architektura Polski w rysunkach prof. Ryszarda Natusiewicza; **12.00** Aniol Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Sanktuaria polskie; **12.40** Dar nadziei; **13.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **13.30** Msza Święta z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze; **14.30** Wychura; **15.35** Młodzi świata; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.30** Kalendarz Młodych; **16.50** Express Studentki; **17.00** Głos z Brukseli; **17.10** Prosto o gospodarce; **17.30** Okiem kamery; **18.00** Aniol Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Każdy maluch to potrafi
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec – audycja modlitewna
20.50 Mysłąc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Wędrówka pielgrzyma
23.55 Kolory Świętości
00.00 Programy powtórkowe

Serial RANCZO

TVP 1 – 08.40

Grażyna zaczyna coraz bardziej panoszyć się w dworku. Kinga w końcu decyduje się na poważną rozmowę z matką. Tymczasem plan Cze-repacha, zmierzający do podniesienia notowań Koziola w zbliżającej się kampanii wyborczej, zaczyna działać. Wraz ze wzrostem poparcia w senatorze zaczyna postępować niezwykła przemiana. Klaudia rozpoczyna akcję edukacji kulturalnej mieszkańców wsi.

TVN

05.15 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.35** Mango – Telezakupy; **06.50** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **07.50** Doradca smaku – program kulinarny; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.30** Rozwody; **13.30** Szpital – program obyczajowy; **14.25** Detektywi; **15.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **16.00** Szpital – program obyczajowy; **17.00** Rozwody; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.25** Uwaga! Koronawirus; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.50** Raport smogowy; **19.55** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (3129) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy – teleturniej; **21.30** Szadź – serial, Polska; **22.30** Kuba Wojewódzki – talk-show; **23.30** Superwizjer – magazyn reporterów; **00.05** Królestwo kobiet; **01.05** Projekt Lady; **02.05** Uprawdazona; **03.00** Uwaga!; **03.20** Noc Magii

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 24 listopada; **06.53** Polska Kronika Filmowa 1990; **07.10** Młody Piłsudski (13); **08.00** Flesz historii; **08.25** Historia Polski; **09.35** Sensacje XX wieku; **10.35** Giganci historii; **11.25** Przeczytaj mi tę historię; **11.30** ROK 1920; **11.40** Wojownicy czasu; **12.15** Królowa Bona (9); **13.15** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939 – 1945; **13.35** Ekspertyza; **14.00** Historia w postaciach zapisana; **16.00** Kuchnia Jagiellonów; **16.30** Było, nie minęło; **17.05** Tu wszystko jest Polską; **17.35** Historia Polski; **18.25** Polska Kronika Filmowa 1991; **18.45** Kolumbowie; **19.45** Wojna w eterze; **19.55** Szwajcarski bank Hitlera; **21.00** KGB: Tarcza i miecz; **22.00** Po PRLu – Życie artystyczne i kulturalne w III RP, cz. 2; **22.40** Koniec roman-su; **00.30** Sensacje XX wieku: Enigma cz. 2; **01.20** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.50** Encyklopedia II wojny światowej; **02.30** Zakończenie dnia

TVP 1

05.10 Przysięga (304) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **06.00** Elif (863) – serial, Turcja 2017; **06.50** Spisz się rolniku; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Rodzinny ekspres; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (123): Depresja Biskupa – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (146): Osaczona – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (196): O mały włos – serial kryminalny TVP; **11.20** Kasta – Samoobrona; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Rok w ogrodzie Extra; **12.50** Natura w Jedyńce; **14.00** Elif (864) – serial, Turcja 2017; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (305) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **17.00** Teleexpress; **17.20** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3704); **18.30** Kasta – Przełożony; **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.00 Pogoda
20.10 ALARM!
20.25 Leśniczówka (291)
20.55 Piłka nożna – Liga Mistrzów: 4 kolejka: Inter Mediolan – Real Madryt

23.10 Historia bez tajemnic – Gwiazdy przedwojennego kina albo film dźwiękowy w II RP – film dokumentalny, Polska 2020, reż.: Jacek Papis

00.20 Ludzie i bogowie (11): Na ratunek
01.15 Najgorszy koszmar – film fabularny, USA 2017, reż.: Damian Romy, wyk.: Claire Blackwelder, Trevor St. John, Jasmine B. Johnson

02.50 Okupowani (12): Wrzesień – serial, Szwecja/Norwegia 2016

03.50 wojsko-polskie.pl
04.10 Terytoria
04.30 Notacje – Wacław Liskiewicz
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

05.20 Cafe piosenka – zespół MANCHESTER; **05.50** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (160): Ta druga część 2 – serial, Niemcy 2019; **06.45** Pożyteczni.pl; **07.10** Spiszmy się, jak na rolników przystało!; **07.20** Familiada; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama-flesz i Pogoda-flesz; **10.45** Panorama; **10.50** Pytanie na śniadanie; **11.15** Spisz się rolniku; **11.25** Rodzinka.pl (4): Siła argumentu, argument siły – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2332) – serial obyczajowy TVP; **12.25** Kolo fortuny; **13.00** Va Banque; **13.30** Uzdrowisko (59): Medium; **14.10** Dla niesłyszących – M jak miłość (1545) – serial TVP; **15.10** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (169): Przełom cz. 1 – serial, Niemcy 2019; **16.00** Kolo fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.10** Wieź się miłości (438) – Turcja 2018; **18.00** Panorama; **18.20** Pogoda; **18.30** Va Banque – teleturniej; **19.00** Uzdrowisko (60)

19.30 Barwy szczęścia (2332)
20.05 Barwy szczęścia (2333)
20.35 Kulisy seriali Na dobre i na złe i Na sygnale

20.50 Na dobre i na złe (789): Za zamkniętymi drzwiami

21.50 Na sygnale (280): W ostatniej chwili

22.30 Kino relaks – Cztery wesela i pogrzeb – Wielka Brytania 1994, reż.: Mike Newell, wyk.: Hugh Grant, Andie MacDowell, Simon Callow, Rowan Atkinson, James Fleet

00.40 Terror w podziemiach (2) – serial, Dania 2017

01.35 Prewencja kryminalna: Inwigilacja 3.0 – film dokumentalny, Niemcy 2017, reż.: Matthias Heeder, Monika Hielischer

03.15 Miasto skarbów (9)
04.00 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **05.59** Serwis Info Poranek; **06.30** Serwis Info Poranek; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.59** Serwis Info Dzień; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda Info; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.53** Pogoda Info; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Dla niesłyszących: O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Spiszmy się, jak na rolników przystało

21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda Info
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
04.01 Pogoda Info
04.10 Taśmy bezpieki
04.42 Taśmy bezpieki
05.18 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Wędrówka pielgrzyma; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo Życia; **08.45** Każdy maluch to potrafi; **09.00** Kalejdoskop Młodych; **09.20** Express Studencki; **09.25** Sanktuarium polskie; **09.45** Święty na każdy dzień; **09.50** 100 cudownych miejsc na świecie; **10.00** Audiencja generalna; **11.00** Świat na wyciągnięcie ręki; **11.25** Myśląc Ojczyznę; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ludwik Maria Grignon; **13.10** Nuty nadziei; **13.30** Msza św. z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze; **14.30** Oratorium średniowieczne; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Galilejczyk; **17.00** Po stronie prawdy; **17.30** Okiem kamery; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia

18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Brat Franciszek
20.00 Informacje dnia

20.20 Różaniec – audycja modlitewna
20.50 Myśląc Ojczyznę
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze

21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Eksodus – Droga Narodu Wybranego
00.00 Programy powtórkowe

TVN

05.15 Uwaga! – program interwencyjno-sledczy; **05.35** Mango – Telezakupy; **06.50** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **07.50** Doradca smaku – program kulinarny; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.30** Rozwody; **13.30** Szpital – program obyczajowy; **14.25** Detektywi; **15.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **16.00** Szpital – program obyczajowy; **17.00** Rozwody; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.25** Uwaga! Koronawirus; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.50** Raport smogowy; **19.55** Uwaga! – program interwencyjno-sledczy; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (3130) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy – teleturniej; **21.30** Top Model; **23.00** Dług – film sensacyjny, Węgry/Wielka Brytania/USA/Izrael 2010, reż.: John Madden, wyk.: Helen Mirren, Jessica Chastain; **01.20** Superwizjer; **02.00** Uwaga! – magazyn interwencyjno-sledczy; **02.20** Noc Magii

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 25 listopada; **06.55** Polska Kronika Filmowa 1991; **07.20** Kolumbowie; **08.25** Polskie 100 lat; **08.55** Historia Polski; **09.45** Dzieła, arcydzieła; **10.00** Sensacje XX wieku; **10.35** Paderewski. Człowiek czynu, sukcesu i sławy; **11.30** Ex Libris; **12.10** Królowa Bona (10); **13.10** Giganci historii; **14.05** Mistrz scen rodzajowych; **15.00** Spór o historię – Biada zwyciężonym; **15.40** Szwajcarski Bank Hitlera; **16.45** Rodziny Wyklętych mają głos; **17.10** Przeczytaj mi tę historię; **17.20** Flesz historii; **17.40** Historia Polski; **18.40** Polska Kronika Filmowa 1992; **18.55** Kolumbowie; **19.55** Wojna w eterze; **20.10** Amerykańskie dynastie; **21.05** Azjatyckie stulecie; **22.00** Z widokiem na Wawel; **22.35** Wrota Europy; **00.05** Sensacje XX wieku; **00.35** Sensacje XX wieku; **01.05** Było, nie minęło; **01.40** Encyklopedia II wojny światowej; **02.20** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939 – 1945; **02.35** Zakończenie dnia

Serial kryminalny KOMISARZ ALEX

TVP 1 – 09.40

Górski odbiera telefon od byłej partnerki, Sary. Kobieta informuje komisarza, że na drzewie w ogrodzie wisi z pętlą na szyi jej narzeczony Filip. Kiedy funkcjonariusz przybywa na miejsce, nigdzie nie ma śladu po zwłokach. Lucyna i Gutek w trakcie przeszukiwania rzeczy rzeźmego denata znajdują jego komórkę, a w niej SMS z pogrozkami wysłany z komputera Sary. Partnerka groziła śmiercią ukochanemu, jeśli on jeszcze raz spotka się z byłą dziewczyną. Wkrótce Alex odnajduje zakrwawiony sznur. Sara staje się główną podejrzaną w sprawie. Nocą oskarżaną o zbrodnię kobietę wybudza ze snu dźwięk ponurego requiemu. Przerazona Sara wbiega do salonu, gdzie na stole stoi niedopita kawa w ulubionym kubku jej narzeczonego. Górski podejrzewa, że kobieta padła ofiarą chorej gry.

TVP 1

05.10 Przysięga (305) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **06.00** Elif (864) – serial, Turcja 2017; **06.50** Spisz się rolniku; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Coś dla Ciebie; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (124): Wet za wet – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (147): Duch kapitana – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (197): Bransoletka – serial kryminalny TVP; **11.20** Kasta – Przełożony – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedyńce; **14.00** Elif (865) – serial, Turcja 2017; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (306); **17.00** Teleexpress; **17.20** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3705); **18.30** Kasta – Nagłe wtargnięcie; **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (292) – wyk.: Jolanta Fraszyńska, Marek Bukowski

20.55 Ojciec Mateusz (314) – serial kryminalny TVP, wyk.: Artur Żmijewski, Piotr Polk, Michał Piela, Kinga Preis

21.40 Sprawa dla reportera
22.30 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.05 Motel Polska
23.40 Magazyn kryminalny 997
00.30 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat
01.05 Ja wam pokażę!
01.55 Falszerze. Powrót sfory (3/14) – serial sensacyjny TVP
02.55 Sprawa dla reportera
03.55 Magazyn śledczy Anity Gargas
04.30 Notacje – Wanda Wąsowska. Pierwsza dama polskiego jeździectwa
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

04.45 Cafe piosenka – Mirosław KOVAŁ Kowalewski; **05.15** Cafe piosenka – Tadeusz Polkowski; **05.45** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (161): Ból, część 1 – serial, Niemcy 2019; **06.40** Operacja Zdrowie – Rak płuca; **07.10** Spiszmy się, jak na rolników przystało!; **07.20** Familiada – teleturniej; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama-flesz i Pogoda-flesz; **10.45** Panorama; **10.55** Pytanie na śniadanie; **11.15** Spisz się rolniku; **11.25** Rodzinka.pl (5): Dziewczyna Tomka – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2333) – serial obyczajowy TVP; **12.25** Kolo fortuny – teleturniej; **13.00** Va Banque; **13.30** Uzdrowisko (60); **14.10** Na dobre i na złe (789): Za zamkniętymi drzwiami – serial TVP; **15.10** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (170): Przełom cz 2; **16.00** Kolo fortuny; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.10** Wieźń miłości (439); **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque; **18.45** Serial fabularny

19.35 Barwy szczęścia (2333) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2334) – serial obyczajowy TVP

20.40 Piłka nożna – Liga Europy 2020/21, Standard Liege – Lech Poznań (studio)

20.55 Piłka nożna – Liga Europy 2020/21, Standard Liege – Lech Poznań

23.15 Za linią wroga – film akcji, USA 2001

01.10 Cztery wesela i pogrzeb – Wielka Brytania 1994, reż.: Mike Newell, wyk.: Hugh Grant, Andie MacDowell, Simon Callow, Rowan Atkinson, James Fleet, Kristin Scott Thomas, John Bower, Charlotte Coleman

03.15 Bez tożsamości (11) – serial, Hiszpania 2016

03.50 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **05.59** Serwis Info Poranek; **06.30** Serwis Info Poranek; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.59** Serwis Info Dzień; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda Info; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.54** Pogoda Info; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Dla niesłyszących: O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.30** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Spiszmy się, jak na rolników przystało
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda Info
01.00 Minęła 20
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
04.01 Pogoda Info
04.10 Taśmy bezpieki
04.43 Taśmy bezpieki
05.19 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Audycja generalna; **07.00** Próba Wiary. Św. Antoni; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo Życia; **08.45** Syria; **09.00** Na zdrowie; **09.25** Święty na każdy dzień; **09.30** Moja Fatima; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Myśląc Ojczyzna; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Po stronie prawdy; **12.50** Wyszynski; **13.20** Niedziela; **13.30** Msza Święta z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze; **14.30** Łaski pełna; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Z wędką nad wodę w Polskę i Świat; **16.35** Porady Medyczne Bonifratrów; **17.00** Akademia pro-life; **17.05** Procesa dziejów; **17.30** Okiem kamery; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia; **18.15** Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień

19.30 Moja katolicka rodzina
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec – audycja modlitewna
20.50 Głos Polski
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Rotmistrz Pilecki
22.30 Z wędką nad wodę w Polskę i Świat
23.00 Święty Patryk, apostoł Irlandii
23.50 100 cudownych miejsc na świecie
00.00 Programy powtórkowe

Film akcji
ZA LINIA
WROGA

TVP 2 – 23.15

Wojna jest bliska końca, rozpoczyna się natomiast walka o przetrwanie. Chris Burnett (Owen Wilson) zostaje zestrzelony podczas rutynowej misji rozpoznawczej nad terytorium bośniackim. Cudem uchodzi z życiem. Jego śladem ruszają okrutny oficer tajnej policji, bezwzględny tropiciel i żołnierze nieprzyjaciela. Czas ucieka, a dowódca Burnett, admirał Reigart (Gene Hackman), wie, że liczy się każda minuta, mimo to lekceważy rozkazy NATO i stawia pod znakiem zapytania swoją przyszłość, organizuje misję ratunkową, która rusza z odsieczą.

TVN

05.15 Uwaga!; **05.35** Mango – Telezakupy; **06.50** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **07.50** Doradca smaku; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.30** Rozwody; **13.30** Szpital – program obyczajowy; **14.25** Detektywi; **15.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **16.00** Szpital – program obyczajowy; **17.00** Rozwody; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.25** Uwaga! Koronawirus; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (3131); **20.55** Milionerzy – teleturniej; **21.30** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **22.30** Last Minute – komedia, Polska 2013, reż.: Patryk Vega, wyk.: Wojciech Męcalowski, Aldona Jankowska, Bartłomiej Świderski; **00.15** Wiecznie żywy – horror, USA 2013, reż.: Jonathan Levine, wyk.: Nicholas Hoult, Teresa Palmer; **02.25** Uwaga! – magazyn interwencyjno-śledczy; **03.30** Noc Magii

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 26 listopada; **06.53** Polska Kronika Filmowa 1992; **07.10** Kolumbowie; **08.10** Archiwum zimnej wojny; **08.45** Historia Polski; **09.20** Dzieła, arcydzieła; **09.35** Sensacje XX wieku; **10.35** Biblia – Salomon, cz. 1; **11.30** Z widokiem na Wawel; **12.05** Królowa Bona (11) – serial TVP; **13.10** Utracony świat Aleksandra Wielkiego; **14.20** Mont Saint – Michael: opactwo na skale; **15.30** Amerykańskie dynastie; **16.20** Rok 2020; **16.45** Taśmy bezpieki; **17.20** Historia Polski; **18.20** Polska Kronika Filmowa 1993; **18.35** Kolumbowie; **19.45** Wojna w eterze; **20.00** Historia broni; **21.00** Giganci historii: Tadeusz Kościuszko; **22.00** Sądy, przesady – magazyn publicystyczny; **22.45** Sądy, przesady; **23.00** Film dokumentalny; **23.40** Sądy, przesady; **00.35** Sensacje XX wieku; **01.30** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **02.00** Encyklopedia II wojny światowej – cykl dokumentalny; **02.35** Zakończenie dnia

TVP 1

05.10 Przysięga (306) – serial obyczajowy, Turcja 2020; **06.00** Elif (865) – serial, Turcja 2017; **06.50** Spisz się rolniku; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.35** Rwanda 2020; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (125): Polityczny zombie – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (148): Krwawe złoto – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (198): Psina – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – Nagle wtargnięcie; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedyńce; **14.00** Elif (866) – serial, Turcja 2017; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (307); **17.00** Teleexpress; **17.20** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3706); **18.30** Kasta – Obywatelskie zatrzymanie; **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn interwencyjno-sledczy
20.30 Leśniczówka (293) – wyk.: Jolanta Fraszyńska, Marek Bukowski, Przemysław Bluszcz
21.00 Jak dogryźć mafii – film fabularny, USA 2017, reż.: Mark Cullen, wyk.: Bruce Willis, John Goodman
22.45 Żywa tarcza – film akcji, USA/Niemcy 2007, reż.: Gerry Livey, wyk.: Chazz Palminteri, Til Schweiger, Lluís Homar
00.25 SEAL Team – komando Foki (21) – serial, USA 2017
01.15 Geniusz: Picasso (5) – serial, USA 2018
02.15 Magazyn kryminalny 997
02.55 Ocaleni – reality show
03.55 Notacje – Emilia Krakowska. Moja Bajka
04.10 Zakończenie dnia

TVP 2

04.45 Cafe piosenka – Agnieszka Wiechnik; **05.15** Cafe piosenka – Anna Maria Adamiak; **05.45** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (162): Ból część 2 – serial, Niemcy 2019; **06.40** Anna Dymna – spotkajmy się – Marty na Rodzik i Jacek Noch; **07.10** Spiszmy się, jak na rolników przystało; **07.20** Familiada – teleturniej; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama-flesz i Pogoda-flesz; **10.45** Panorama; **10.55** Pytanie na śniadanie; **11.15** Spisz się rolniku; **11.25** Rodzinka.pl (6): Co jest do jedzenia? – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2334) – serial obyczajowy TVP; **12.25** Koło fortuny; **13.15** Serial fabularny; **14.05** Va Banque; **14.35** Na sygnale (273): Do końca życia; **15.10** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (171): Mroczna strona światła, cz. 1; **16.00** Koło fortuny; **16.35** Familiada; **17.10** Więzień miłości (440); **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque; **18.45** Serial fabularny
19.35 Barwy szczęścia (2334) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2335) – serial obyczajowy TVP
20.45 Postaw na milion – teleturniej
21.40 Anything goes. Ale jazda! – program rozrywkowy
22.40 Muzyka, Taniec, Zabawa – koncert
23.40 Ślepa furia – western, USA 1989, reż.: Phillip Noyce, wyk.: Rutger Hauer, Brandon Call
01.15 Za linią wroga – film akcji, USA 2001
03.10 Smaki świata po polsku
03.35 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **05.59** Serwis Info Poranek; **06.30** Serwis Info Poranek; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.59** Serwis Info Dzień; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda Info; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.54** Pogoda Info; **15.59** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Dla niesłyszących: O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór
21.41 Spiszmy się, jak na rolników przystało
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda Info
01.00 Forum
01.55 W tyle wizji
02.30 Serwis Info Wieczór
02.35 W tyle wizji Extra
03.00 Serwis dla Polonii
04.05 Taśmy bezpieki
04.39 Taśmy bezpieki
05.10 Reportaż TVP Info
05.37 Agrobiznes
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Święty Patryk, apostoł Irlandii; **06.55** Frank Duff i Legion Maryi; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo Życia; **08.45** Moja katolicka rodzina; **09.10** Z wędką nad wodę w Polskę i Świat; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Duc in altum; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Głos Polski; **11.35** 100 cudownych miejsc na świecie; **11.45** Spotkania z ekologią; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Dzieci Andersa; **13.30** Msza Święta z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze; **14.55** Słowo Życia; **15.00** Modlitwa w Godzinie Miłosierdzia Koronką do Bożego Miłosierdzia; **15.20** Mocni w wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy sakrament; **16.35** Świat na wyciągnięcie ręki; **17.00** Życie z pasją; **17.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **17.30** Okiem kamery; **18.00** Anioł Pański; **18.15** Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych Niedziela
18.55 Niedziela
19.00 Warto zauważyć...
19.30 Opowieści Theo
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec – audycja modlitewna
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.45 Geniusz Stworzenia
00.00 Programy powtórkowe

TVN

05.15 Uwaga! – program interwencyjno-sledczy; **05.35** Mango – Telezakupy; **06.50** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **07.50** Doradca smaku; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.30** Rozwody; **13.30** Szpital – program obyczajowy; **14.25** Detektywi; **15.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **16.00** Szpital – program obyczajowy; **17.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.25** Uwaga! Koronawirus; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.05** Red – film sensacyjny, USA 2010, reż.: Robert Schwentke, wyk.: Bruce Willis, Morgan Freeman, John Malkovich; **22.20** Nocny pościg – film sensacyjny, USA 2015, reż.: Jaume Collet-Serra; **00.50** Kuba Wojewódzki – talk-show; **01.30** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **02.30** Uwaga! – magazyn interwencyjno-sledczy; **02.45** Noc Magii

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 27 listopada; **06.54** Polska Kronika Filmowa 1993; **07.10** Kolumbowie; **08.15** Po PRLu – Życie artystyczne i kulturalne w III RP; **08.50** Taśmy bezpieki; **09.25** Historia Polski; **10.25** Sensacje XX wieku; **11.20** Biblia – Salomon cz. 2; **12.10** Z Andrussem po Galicji; **12.45** Królowa Bona (12); **13.40** Dzieła, arcydzieła; **13.50** Tajemnice Paryża; **14.55** Wszystkie kolory świata: Lazurowe Wybrzeże; **16.00** Historia bronii; **17.05** Polskie 100 lat; **17.35** Ex Libris; **18.00** Alfabet Andrzeja Dobosza; **18.15** W pół do Trzeciej RP; **18.45** Polska Kronika Filmowa 1994; **19.00** Kolumbowie; **20.00** Ekspertyza; **20.30** Teatr Historii; **20.50** Paradiso; **22.20** Archiwum zimnej wojny; **22.50** Szerokie tory; **23.30** Nieznani wojownicy Kartaginy – film dokumentalny, Niemcy 2020; **00.30** Sensacje XX wieku; **01.25** Było, nie minęło – kronika zwładowców historii; **01.55** Encyklopedia II wojny światowej – cykl dokumentalny; **02.3** Zakończenie dnia

Western ŚLEPA FURIA

TVP 2 – 23.40

Oślepiiony, pozostawiony na pewną śmierć w Wietnamie, Nick Parker (Rutger Hauer) był uznany za „zaginionego w akcji” przez ponad dwie dekady. Powróciwszy do Ameryki, chce odnaleźć swego dawnego towarzysza bronii, Franka Deveraux (Terrence O'Quinn). Tymczasem Frank, zamieszany w handel narkotykami, chce wyrwać się z matni, dlatego postanawia uciec z kraju, czym wystawia swoją żonę i syna na śmiertelne niebezpieczeństwo. Nick trafia w sam środek zamieszania. Używając swych niezwykłych umiejętności walki i wystrzonych zmysłów, ratuje chłopca i sieje spustoszenie wśród żądnych zemsty morderców.

TVP 1

04.35 Klan (3702) – telenowela TVP;
05.00 Klan (3703); **05.30** Magazyn śledczy Anity Gargas; **06.00** Sprawa dla reportera; **06.50** Spisz się rolniku; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.35** Rok w ogrodzie; **08.00** Rok w ogrodzie Extra; **08.15** wojsko-polskie.pl; **08.40** Pełnosprawni; **09.10** Komisarz Alex (149): Fatalny przypadek – serial kryminalny TVP; **10.05** Ojciec Mateusz (199): Manuela – serial kryminalny TVP; **11.05** 15:10 do Yumy – western, USA 1957, reż.: Delmer Daves, wyk.: Glenn Ford, Van Heflin; **12.45** Okrasa łamie przepisy; **13.20** Fascynujący świat; **14.15** Z pamięci; **14.25** Weterynarze z sercem; **15.00** Koronka do Miłosierdzia Bożego; **15.20** Rolnik szuka żony seria 7; **16.20** Skoki Narciarskie – Puchar Świata, Ruka – konkurs indywidualny (studio); **16.30** Skoki Narciarskie; **17.30** Teleexpress; **17.40** Skoki Narciarskie; **18.30** Ojciec Mateusz (314); **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Komisarz Alex (183): Oliwier – serial kryminalny TVP
21.35 Hit na sobotę – Życzenie śmierci – film sensacyjny, USA 2018, reż.: Eli Roth, wyk.: Vincent D'Onofrio, Elizabeth Shue, Bruce Willis
23.30 Jak dogryźć mafii – film fabularny, USA 2017, reż.: Mark Cullen, wyk.: Bruce Willis, John Goodman
01.15 Gra tajemnic – dramat, USA 2014, reż.: Morten Tyldum, wyk.: Benedict Cumberbatch, Keira Knightley, Matthew Goode, Mark Strong, Rory Kinnear
03.15 Wyścig z pandemią – Wielka Brytania 2020
04.10 Z pamięci – felieton
04.15 Zakończenie dnia

TVP 2

05.25 Cafe piosenka – Marek Sierocki;
05.50 Barwy szczęścia (2331) – serial obyczajowy TVP; **06.20** Barwy szczęścia (2332) – serial obyczajowy TVP; **06.55** Dla niesłyszających – M jak miłość (1544) – serial TVP, wyk.: Teresa Lipowska, Małgorzata Rożniatowska, Małgorzata Pieńkowska, Robert Moskwa, Dominika Ostalowska; **07.40** Spiszmy się, jak na rolników przystało!; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym Pogoda-flesz; **11.15** Spisz się rolniku; **11.30** Rodziny ekspres – Adwent w mojej rodzinie; **12.00** Przyjaciele na zawsze – Darek Michalczewski; **12.55** Anything goes. Ale jazda!; **14.00** Familiada; **14.40** Koło fortuny – teleturniej; **15.20** Szansa na sukces. Opole 2021; **16.20** Czerwona królowa (12) – serial, Ukraina/Rosja 2015; **17.20** Rodzinka.pl (143): Wyprowadzka – serial komediowy TVP; **17.50** Słowo na niedzielę – Czuwanie czyli szpital, paczka i glina; **18.00** Panorama; **18.25** Pogoda; **18.35** Postaw na milion
19.30 Lajk!
20.00 Kocham Dwojkę. Złoty Jubileusz – program rozrywkowy
21.00 The Voice of Poland s. XI
23.40 Muzyka, Taniec, Zabawa – koncert
00.45 Dziewczyna z sąsiedztwa – komedia, USA 2004, reż.: Luke Greenfield, wyk.: Emile Hirsch, Elisha Cuthbert, Timothy Olyphant, James Remar
02.45 Dziewczyna we mgle – film fabularny, Niemcy/Francja/Włochy 2017, reż.: Donato Carrisi, wyk.: Toni Servillo, Alessio Boni, Galatea Ranzi, Jean Reno
04.55 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.55 Powitanie: Poranek; **05.59** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.21** Pogoda Info; **06.29** Serwis Info Poranek; **06.52** Pogoda Info; **06.59** Serwis Info Poranek; **07.21** Pogoda Info; **07.29** Serwis Info Poranek; **07.52** Pogoda Info; **07.59** Serwis Info Poranek; **08.22** Pogoda Info; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **11.59** Serwis Info Dzień weekend; **12.29** Serwis Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda Info; **12.59** Serwis Info Dzień weekend; **13.29** Serwis Info Dzień weekend; **13.59** Serwis Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda Info; **15.00** Debata TVP Info; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda Info; **15.59** Info Dzień; **17.00** Studio Wschód; **17.30** Teleexpress; **17.34** Teleexpress Extra; **17.49** Serwis Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.20** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobięcym okiem; **18.52** Serwis Info Wieczór weekend
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.25 Serwis Info Wieczór weekend
21.41 Spiszmy się, jak na rolników przystało
21.50 Studio Polska
22.25 Serwis Info Wieczór weekend
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.25 Info Wieczór
00.00 Wiadomości
00.28 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda Info
01.00 Salon dziennikarski
01.46 Pogoda Info
01.56 Minęła 20
02.49 Pogoda Info
03.00 Serwis dla Polonii
04.06 Pogoda Info
04.15 Kupcy i fabrykanci
05.10 Filmy Dokumentalne TVP Info
05.28 Magazyn śledczy Anity Gargas
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Ziemia Obiecana; **06.45** Mała Nelly od Świętego Boga; **07.15** 100 cudownych miejsc na świecie; **07.25** Porady Medyczne Bonifratrów; **07.50** Kolory Świętości; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo Życia; **09.00** Telewizyjny Uniwersytet Biblijny IX rok; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Święty na każdy dzień; **10.25** Myśląc Ojczyzna; **10.35** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Warto zauważyć...; **12.50** Życie z pasją; **13.13** Ocalić od zapomnienia; **13.30** Msza Święta z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze; **14.30** Niedziela; **14.35** Apokryfy; **15.30** Wierzę w Boga; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Historia PL; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.30** Okiem kamery; **18.00** Anioł Pański;
18.05 Informacje dnia;
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Katecheza ks. bpa Antoniego Długosza
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec – audycja modlitewna
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań
22.45 Młodzi światu
23.00 Głos serca
23.45 Kazembe
00.00 Programy powtórkowe

Komedia DZIEWCZYNA Z SĄSIEDZTWA

TVP 2 – 00.45

Ambitny maturzysta Matthew Kidman (Emile Hirsch) planuje skończyć studia z wyróżnieniem i uniknąć wszelkich problemów nastolatków. Niestety, kłopoty znajdują go jednak same... Kiedy odkrywa, że jego atrakcyjna sąsiadka Danielle (Elisha Cuthbert) ma mroczną przeszłość – i mściwego ex-chłopaka – nagle jego przyszłość staje pod dużym znakiem zapytania. Przekonuje się jednak, że dla ukochanej gotów jest postawić wszystko na jedną kartę.

TVN

04.55 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.15** Mango – Telezakupy; **07.25** Kosmiczny wykop (17/26); **07.40** Kosmiczny wykop (18/26); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Brzydula (36/62) – wyk.: Julia Kamińska, Filip Bobek, Maja Hirsch, Małgorzata Socha, Łukasz Garlicki, Krzysztof Czecht, Marek Włodarczyk, Dorota Pomykała; **12.00** Brzydula (37/62); **12.30** Na Wspólnej Omnibus (797); **14.20** MasterChef; **15.55** Top Model; **17.25** MądrzeJEMY z Katarzyną Bosacką; **18.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **20.00** Lego Masters; **21.30** Dziennik Bridget Jones – komedia, Francja/Wielka Brytania/USA 2001, reż.: Sharon Maguire, wyk.: Renee Zellweger, Colin Firth, Hugh Grant, Gemma Jones; **23.30** Ex machina – film sci-fi, Wielka Brytania 2014, reż.: Alex Garland; **01.50** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **02.10** Noc Magii

TVP HISTORIA

06.55 Był taki dzień – 28 listopada; **07.00** Park Narodowy Gór Stołowych; **08.05** Z Andruszem po Galicji; **08.35** Alternatywy 4 (9/9): Upadek – serial komediowy TVP; **10.05** Okrasa łamie przepisy; **10.40** Tajemnice Paryża; **11.35** Mont Saint – Michael: opactwo na skale; **12.45** Życie ukryte w jeziorze – Wielkie Jezioro Stone; **13.50** Polskie 100 lat; **14.20** Tu wszystko jest Polską; **14.50** Spór o historię; **15.35** Biblia – Samolot cz. 1 – serial, Niemcy/Włochy/Francja/USA 1997; **16.35** Utracony świat Aleksandra Wielkiego; **17.35** Kuchnia Jagiellonów; **18.05** Wszystkie pieniądze świata; **19.00** Giganci historii; **20.00** Irlandia – długa droga do pokoju; **21.00** ROK 1920 Kalendarium; **21.10** Dynastia Tudorów II; **22.10** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939 – 1945; **22.30** Historia w postaciach zapisana; **00.30** Historia Roja czyli w ziemi lepiej słyszać; **02.55** Cichociemni – film dokumentalny, Polska 1989; **04.20** Zakończenie dnia

Redakcja „Idziemy” nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 13 XI 2020 r.

„Miał dwie koszule – jedną oddał repatriantowi, a drugą musiał prac i nieraz jeszcze wilgotną wkładał na siebie”.

Taką historię, dotyczącą kleryka krakowskiego seminarium – Karola Wojtyły, przytacza ks. Jerzy Bryła, późniejszy absolwent tego seminarium. Po II wojnie światowej do Krakowa przybywali repatrianci ze Wschodu, pozbawieni dobytku przez Związek Radziecki, i właśnie z jednym z nich kleryk Wojtyła podzielił się swoją skromną garderobą.

W tym czasie Karol Wojtyła angażował się także w pomoc charytatywną w sposób

Ks. Karol Wojtyła jako wikariusz w Niegowici

fot. autor nieznany

Pusty kosz na pranie Barbara Stefańska

zorganizowany – pełnił funkcję wiceprezesa „Bratniaka”, czyli Bratniej Pomocy Akademickiej Słuchaczy Uniwersytetu Jagiellońskiego. Powstałe jeszcze w czasach zaborów stowarzyszenie miało po wojnie ręce pełne roboty przy zdobywaniu i rozdzielaniu wszystkiego, co potrzebne: skryptów, kartek żywnościowych, zapomóg czy kwater do zamieszkania. Opiekunem reaktywowanego w kwietniu 1945 r. „Bratniaka” był prof. Stanisław Pigoń, znany historyk literatury polskiej, który wyznaczył znanego mu Karola Wojtyłę do zarządu stowarzyszenia. Sekretarzem został przyjaciel Karola – Andrzej Deskur, późniejszy kardynał i pracownik Kurii Rzymskiej.

Karol Wojtyła całym sobą zaangażował się w działalność stowarzyszenia i miał wśród jego członków duży autorytet. Jak wspominał należący do „Bratniaka” Stefan Płazek senior: „(...) kiedyś dostaliśmy jakieś dary z pomocy amerykańskiej UNRRA, a wśród nich osiem krótkich kożuszków, akurat tyle, ilu nas tam pracowało. Jeden z kolegów zaproponował, żebyśmy sami je sobie w drodze wyjątku przydzielili, skoro pracowaliśmy społecznie, a nasze ubrania były liche. Karol Wojtyła wtedy stanowczo się temu sprzeciwił i kożuszki poszły do ogólnego rozdziału”.

Zebrania stowarzyszenia trwały nieraz długie godziny. Kolega seminaryjny przyszłego papieża wspominał jedną sytuację, gdy zawsze przygotowany kleryk Wojtyła nie był w stanie odpowiedzieć na pytanie wykładowcy w czasie zajęć. „Dziś nie spałem. Byłem na posiedzeniu Zarzą-

du Bratniaka, które przeciągnęło się do rana” – usprawiedliwił się Wojtyła przed ks. prof. Ignacym Różyckim.

Swoją funkcję w stowarzyszeniu sprawował zaledwie rok; już w 1946 r. przyjął przyspieszone święcenia kapłańskie i wyjechał na dalszą naukę do Rzymu. Był to krótki, lecz znamienity epizod w jego życiu. Młody Wojtyła fascynował się postacią brata Alberta – krakowskiego zakonnika, o którym pamięć była wówczas jeszcze żywa (zmarł w 1916 r. w Krakowie). Adam Chmielowski (brat Albert) porzucił zawód malarza i wybrał drogę zakonną, by zaopiekować się krakowskimi biedakami, stając się jednym z nich.

Z licznych świadectw wynika, że również ks. Wojtyła praktykował ubóstwo materialne. Na pierwszą wiejską parafię w Niegowici przybył w 1948 r.; nie było tam jeszcze prądu i panowała powszechna w czasach powojennych bieda. Najlepsze świadectwo na temat postawy ks. Wojtyły mimochodem wydała gospodyni z parafii w Niegowici. Skarżyła się ks. Marianowi Jakubcowi na jego poprzednika na plebanii, wikariusza Wojtyłę, który „wszystko dziadom rozdał” do tego stopnia, że nie mogła znaleźć w koszu jego rzeczy do prania.

W późniejszym czasie, gdy ks. Wojtyła został arcybiskupem krakowskim, dysponował już większymi środkami materialnymi, jednak jego postawa nie zmieniła się. Świadczą o tym wspomnienia z okresu jego pracy na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1954–1978). Wspomagał finansowo studentów, a od czasów biskupstwa oddawał całe swoje wynagro-

dzenie na stypendia dla studentów i ich dojazdy do niego do Krakowa. Z jego pomocy skorzystała m.in. Zofia Pochmara-Wysoczyńska, która zrelacjonowała, że ks. prof. Wojtyła drukował i sprzedawał skrypty, a następnie przez ks. Tadeusza Stycznia przekazywał pieniądze najuboższym studentom. „Dzięki temu układowi mogłam skończyć studia na KUL” – podsumowuje Zofia Pochmara-Wysoczyńska.

Te kilka wspomnień sprzed pontyfikatu pokazuje, w jaki sposób przyszły papież praktykował uczynki miłosierdzia w wymiarze materialnym. Jako Jan Paweł II w trzecim roku pontyfikatu wydał encyklikę o Bożym miłosierdziu „Dives in misericordia”, której 40. rocznicę obchodzimy 30 listopada. W tym dokumencie papież pokazuje głębokie znaczenie miłosierdzia, które nie jest zwykłą dobroczynnością, a także jego źródło.

Jak pisze Jan Paweł II: „Człowiek dociera do miłosiernej miłości Boga, do Jego miłosierdzia o tyle, o ile sam przemienia się wewnętrznie w ducha podobnej miłości w stosunku do bliźnich”. Postawa miłosierdzia wobec innych pomaga więc doświadczyć tego, czym jest miłosierdzie – „największy przymiot Boga” (por. „Dzienniczek”, Faustyna Kowalska).

Wspomnienia ks. Bryły, ks. Jakubca oraz Zofii Pochmary-Wysoczyńskiej pochodzą z wywiadów nagranych przez Centrum Myśli Jana Pawła II.

jp2online.pl

Drodzy Czytelnicy!
„Idziemy”
jest dostępne
w e-wydaniu
na stronie:
www.eprasa.pl
www.idziemy.com.pl

Prenumerata redakcyjna tygodnika „Idziemy” na rok 2020

Drodzy Czytelnicy! Nasz tygodnik dostępny jest w parafiach i w kioskach. Istnieje też możliwość prenumeraty redakcyjnej. Można otrzymywać nasz tygodnik do domu! Prenumerata redakcyjna w roku 2020: **cena 1 egzemplarza – 7 zł; prenumerata kwartalna – 91 zł; prenumerata półroczna – 182 zł; prenumerata roczna – 364 zł.**

Zniżka! Przy prenumeracie od 5 do 10 egzemplarzy cena 1 egz. wynosi 5 zł. Koszt wysyłki w całości pokrywa redakcja.

Pismo nasze można zaprenumerować, wypełniając dokładnie poniższy blankiet. Tel. 22 5120095

nazwa odbiorcy		W Y D. D I E C. W A R. - P R A S K I E J 0 4 - 3 5 7	
nazwa odbiorcy cd.		W - w a u l . G r o c h o w s k a 1 9 4 / 1 9 6	
i.k.	nr rachunku odbiorcy	1 7 1 2 4 0 1 0 9 5 1 1 1 1 0 0 1 0 0 5 1 7 2 4 7 3	
kwota słownie		W	PLN
nazwa zleceniodawcy			
nazwa zleceniodawcy cd.			
tytułem		P r e n u m e r a t a t y g o d n i k a	
tytułem cd.		I d z i e m y n a o k r e s	
pieczęć, data i podpisy zleceniodawcy		Opłata:	

nazwa odbiorcy		W Y D. D I E C. W A R. - P R A S K I E J 0 4 - 3 5 7	
nazwa odbiorcy cd.		W - w a u l . G r o c h o w s k a 1 9 4 / 1 9 6	
i.k.	nr rachunku odbiorcy	1 7 1 2 4 0 1 0 9 5 1 1 1 1 0 0 1 0 0 5 1 7 2 4 7 3	
kwota słownie		W	PLN
nazwa zleceniodawcy			
nazwa zleceniodawcy cd.			
tytułem		P r e n u m e r a t a t y g o d n i k a	
tytułem cd.		I d z i e m y n a o k r e s	
pieczęć, data i podpisy zleceniodawcy		Opłata:	

Wkrótce w księgarniach

Paweł Skibiński

Odnova tej ziemi

I Pielgrzymka
Jana Pawła II do Polski,
czerwiec 1979

centrumjp2.pl | piw.pl

Centrum Myśli
Jana Pawła II

Państwowy Instytut
Wydawniczy

Reklama opublikowana dzięki firmie
SuperDrob i Fundacji „Uskrzydłamy”

SuperDrob

Uskrzydłamy